

FORSKNINGSSTRATEGI

for Kulturministeriets område

FORSKNINGSSTRATEGI *for kulturministeriets område*

FORSKNINGSSTRATEGI
for Kulturministeriets område

Udgivet i marts 2009 af

Kulturministeriet
Nybrogade 2
Postboks 2140
1015 Kbh. K
www.kum.dk

Layout: India™
Tryk: Vester Kopi
Oplag: 130
2. udgave

ISBN: 978-87-7960-128-4
ISBN, elektronisk udgave: 978-87-7960-129-1

Rapporten kan læses på Kulturministeriets hjemmeside, www.kum.dk

Indholdsfortegnelse:

	Side
1. Forskningsstrategi	5
1.1. Baggrund	5
1.2. Kommissorium	6
1.3. Afgrænsning af strategiens rammer	7
1.4. Regeringens globaliseringsstrategi	8
1.5. Resumé af anbefalinger	9
2. Udvalgets anbefalinger	10
Kap. 3. Vilkårene for forskningen og dens betydning på institutionerne	10
Kap. 4. Forskningsbegreber og tilgrænsende begreber	10
Kap. 5. Globaliseringspolitik og forskning	12
Kap. 6. Forskeruddannelse	13
Kap. 7. Forskning og formidling	13
3. Vilkårene for forskningen og dens betydning på institutionerne	15
3.1. Generelt om forskningen på Kulturministeriets institutioner	15
3.2. Vilkårene for forskningen	21
3.3. Vilkår og barrierer for forskningen samt forslag til styrkelse	29
3.4. Anbefalinger	34
4. Forskningsbegreber og tilgrænsende begreber	35
4.1. Formål	35
4.2. Forskningsbegreber	36
4.3. Et alment forskningsbegreb	41
4.4. Forskning og udvikling på Kulturministeriets institutioner	42
4.5. Diskussioner om forskning og udvikling på Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner	43
4.6. Diskussioner om forskning og udvikling på ABM-institutionerne med fokus på museumsområdet	50
4.7. Anbefalinger	55

	Side
5. Globaliseringspolitikken for forskning og formidling	58
5.1. Dansk forskningspolitik i europæisk perspektiv	58
5.2. Globaliseringsmål, universitetspolitik og perspektiver for Kulturministeriets forskningsinstitutioner	59
5.3. Dansk forskningspolitik – forskningsprioritering	61
5.4. anbefalinger	63
6. Forskeruddannelse	64
6.1. Baggrund	64
6.2. Udviklingen af forskeruddannelsen	64
6.3. Den nuværende organisering af forskeruddannelse på Kulturministeriets område	66
6.4. anbefalinger	72
7. Forskning og formidling	73
7.1. Forskning og formidling af viden	73
7.2. Videnskabsministeriets kvalitetsmodel for bevillinger til: uddannelse, videnspredning og forskning	73
7.3. Humanistisk og kulturel forskningspolitik og bibliometrisk registrering	75
7.4. Den digitale formidling af forskning	75
7.5. anbefalinger	77
Bilag:	78
Bilag 1. Liste over institutioner, som har fået tilsendt spørgeskema	78
Bilag 2. Det statslige forskningsrådgivende og -bevilgende system	79
Bilag 3. Kulturministeriets forskningsudvalg – forskningskategorier	88
Bilag 4. Repræsentanter i de bibliometriske faggrupper – fra Kulturministeriets institutioner	89

1. Forskningsstrategi

1.1. Baggrund

Der sker i disse år store ændringer inden for forskningens verden, hvor tendensen går i retning af større målretning af forskningsressourcerne, øget konkurrence og større fokus på forskningskvalitet og -resultater. På universitetsområdet har der været gennemført en sammenlægningsproces for undervisnings-, sektorforsknings- og forskningsinstitutioner. Formålet har været at sikre større og mere slagkraftige forskningsmiljøer, som står stærkt i konkurrencen på såvel nationalt som internationalt plan og forbedrer deres muligheder for at opnå flere eksterne forskningsmidler og i sidste ende opnå bedre forskningsresultater. Endvidere er der ved at blive gennemført en ændret struktur for forskeruddannelse på universiteterne.

Samtidig afsættes der i disse år, som led i regeringens globaliseringsstrategi, mange ressourcer til forskningen. Ligeledes er der afsat betydelige ressourcer i EU's 7. rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling for perioden 2007-2013, hvor også de samfundsfaglige og humanistiske forskningsområder er prioriteret. Målet fra dansk side er en fordobling af deltagelsen i 7. rammeprogram.

Det er vigtigt at sikre, at forskningsinstitutionerne på Kulturministeriets område tager bestik af disse nye tendenser og vilkår på forskningsområdet, sådan at institutionerne kan profilere sig og deltage i konkurrencen om forskningsressourcerne såvel nationalt som internationalt med det formål at styrke kulturforskningen. Derfor nedsatte Kulturministeriet en arbejdsgruppe, som fik til opgave at udarbejde en overordnet strategi for forskningen på Kulturministeriets område.

Forskningsindsatsen på kulturområdet tager udgangspunkt i de mange institutioner under Kulturministeriet, der har forskning som en vigtig del af deres virksomhed. Det drejer sig om museer, biblioteker, arkiver samt en række uddannelsesinstitutioner. Forskningsaktiviteterne under Kulturministeriet spænder vidt fra sikring af kulturarven og indsamling og udbredelse af viden om denne og dens samspil med verden omkring os til udviklingen af arkitektur, design, musik osv. Endelig støtter Kulturministeriet forskningsaktiviteter inden for idrætsområdet.

Rammerne for Kulturministeriets forskningsinstitutioner er hovedsagligt hjemlet i lov om forskning ved arkiver, biblioteker, museer mv., i museumsloven og for uddannelsesinstitutionernes vedkommende lov om videregående kunstneriske uddannelser under Kulturministeriet samt lov om Danmarks Biblioteksskole.

Kulturministeriets institutioner viser gennem formidlingen af deres forskningsindsats, hvor langt man kan komme i retning af almen forståelse for verden gennem et konkret engagement med såvel historiske kilder som kunstnerisk og kulturel teori og praksis, for blot at nævne nogle af yderpunkterne i det vidensspektrum, som institutionernes forskning rummer. Institutionerne kommer med deres forskning derfor ikke alene på sporet af en særlig viden, men udvikler tillige en vifte af specifikke metoder til at opnå videnskabelig viden inden for kulturinstitutionernes forskningsfelter.

Samtidig bidrager forskningen på Kulturministeriets område også til udvikling af nye, vigtige forskningsdiscipliner, senest fx etnologi og museologi, og kan med sit fokus på blandt andet kulturforbruget og kulturoplevelsen øge forståelsen af kulturens betydning for samfundet og den enkelte og dermed blandt andet yde et vigtigt bidrag til den spirende forskning i oplevelsesøkonomi.

1.2. Kommissorium

Arbejdsgruppen bag denne rapport har i medfør af sit kommissorium fået til opgave at udarbejde en overordnet forskningsstrategi for Kulturministeriets forskningsinstitutioner. Formålet er at danne grundlag for en styrkelse af forskningen på institutionerne, herunder at fremme tværinstitutionelt samarbejde og forpligtende netværksdannelser også med forskningsmiljøer uden for Kulturministeriets område.

Arbejdsgruppen skal:

- klarlægge forskningsbegrebet og tilgrænsende begreber, herunder begrebet kunstnerisk udviklingsarbejde, og foretage en vurdering af, hvilke aktiviteter på institutionerne, der rummes inden for det almene forskningsbegreb, og hvilke aktiviteter der ikke kan rummes inden for forskningsbegrebet, og som derfor ikke vil kunne opnå støtte fra centrale forskningspuljer
- belyse vilkårene for forskningen og dens betydning og placering på institutionerne (herunder hvilke eventuelle barrierer der er for en styrkelse af forskningen)
- drøfte anvendelsen af og udarbejde forslag til forskningsindikatorer for forskningen på Kulturministeriets forskningsinstitutioner
- kortlægge igangværende og planlagte forskningsprojekter og potentialet for tværinstitutionelle og tværnationale projekter
- stille konkrete forslag til netværksdannelser med henblik på støtte af institutionerne omkring projektudarbejdelse, ansøgningsskrivning og lign.
- kortlægge behovet for og stille forslag om støtte til institutionerne med henblik på søgning af forskningsmidler fra centrale puljer og deltagelse i EU's 7. rammeprogram
- overveje organiseringen og finansieringen af forskerskolerne under Kulturministeriet
- overveje eventuelle lovgivningsmæssige konsekvenser af forskningsstrategien.

Arbejdsgruppens sammensætning:

Kontorchef Katrine Tarp (projektejer), Kulturministeriet (afløst fhv. controllerchef Nils Bülow)

Rektor Mikkel Bogh, Det Kongelige Danske Kunstakademi

Rigsarkivar Johan Peter Noack, Statens Arkiver

Rektor Bertel Krarup, Det Kongelige Danske Musikkonservatorium

Museumsdirektør Per Kristian Madsen, Nationalmuseet

Direktør Svend Larsen, Statsbiblioteket

Direktør Sabine Kirchmeier-Andersen, Dansk Sprognævn

Professor Kirsten Hastrup, (afgående) formand for Kulturministeriets Forskningsudvalg,

Institut for Antropologi

Kontorchef Frank Rechendorff Møller, Kulturministeriet (afløst fhv. kontorchef Charlotte Wilhelmsen)

(fra Danmarks Biblioteksskole deltog fhv. rektor Lars Qvotrup og siden hen konstitueret rektor Tine Schreiber indtil sommerferien 2008)

Projektgruppens sammensætning:

Sekretariatschef Torben Holm, Kulturministeriets Rektorer
Museumskonsulent Louise Straarup-Hansen, Kulturarvsstyrelsen
Fuldmægtig Mette-Astrid Jessen, Kulturministeriet
Fuldmægtig Anne Mette Risager (projektleder), Kulturministeriet
(Fuldmægtig Caroline Bendixen Søndergaard, Bibliotek og Medier, deltog indtil 1.7.08)

Desuden har fuldmægtig Jesper Andersen, Kulturministeriet og arkitekt MAA, ph.d. Katrine Lotz bidraget ad hoc i projektarbejdet på vigtige punkter.

1.3. Afgrænsning af strategiens rammer

Den kulturforskning, som finder sted på de kulturministerielle institutioner, har været genstand for vedvarende diskussioner over årene. Det gælder især i forhold til definitionen af selve forskningsbegrebet på kulturområdet og afgrænsningen i forhold til andet udviklingsarbejde, herunder kunstnerisk virksomhed.

Strategiarbejdet er først og fremmest igangsat med Kulturministeriets forskningsinstitutioner for øje. Det er hensigten, at strategien skal medvirke til at sætte fokus på forskningen på kulturområdet, sådan at strategiens anbefalinger primært er møntet på forskningsinstitutionerne og deres videre arbejde med forskningsområdet i et mere strategisk perspektiv.

For at kunne gøre sig gældende i forskningsverdenen skal forskningsinstitutionerne i højere grad profilere og synliggøre deres forskning og være i stand til at relatere forskningen til et alment forskningsbegreb.

Udgangspunktet er, at kulturinstitutionerne bedriver forskning af høj kvalitet, som kan og skal gøre sig gældende i konkurrencen om forskningsmidlerne i forskningsrådssystem i regi af Videnskabsministeriet, via fonde og på internationalt niveau. Det forudsætter, at Kulturministeriets forskningsinstitutioner ruster sig til at styrke forskningen og i højere grad orienterer sig udadtil ved at udbygge forskningssamarbejdet ikke mindst på det internationale område, hvor der er stor fokus på forskningen i disse år.

Strategien ser på betydningen af:

- hvilke forhold der kan medvirke til, at institutionerne kan løfte forskningen på den enkelte institution for på den måde at opnå flere eksterne forskningsmidler
- at organisere sig i netværk og andre samarbejdsformer, hvor især relativt små institutioner i højere grad kan drage nytte af fælles ressourcer og erfaringer
- at øge samarbejdet med hinanden og med universiteterne for på den måde at opnå kritisk masse.

Arbejdet med forskningsstrategien tager afsæt i regeringens globaliseringspolitik og forskningspolitik samt forskningsrådssystemet og de økonomiske givne rammer for forskningen, som de er i dag.

Idrætsforskningen er ikke berørt særskilt i forskningsstrategien, da den ikke er knyttet til særlige forskningsinstitutioner på Kulturministeriets område. Disse midler fordeles årligt via Kulturministeriets udvalg til idrætsforskning.

1.4. Regeringens globaliseringsstrategi

Regeringens globaliseringsstrategi¹ bygger på et ønske om at udvikle Danmark til et førende videnssamfund. Strategiens overordnede målsætninger for forskning og innovation er, at Danmark skal bruge mindst 3 % af bruttonationalproduktet (BNP) på forskning og udvikling i 2010. Heraf skal 1 % være offentligt finansieret og 2 % privat finansieret. For det andet skal kvaliteten af forskningen løftes, så Danmark kan måle sig med de bedste i verden. For det tredje skal den offentlige forskning være relevant og understøtte høj velstand og velfærd. Den konkrete strategi for mere konkurrence og bedre kvalitet i den offentlige forskning indeholder følgende punkter:

1. Mere konkurrence om forskningsmidlerne skal styrke kvaliteten.
2. Flere store og langsigtede forskningsprojekter skal give bedre resultater.
3. Den strategiske forskning skal styrkes og prioriteres på et bedre grundlag.
4. Systematisk måling og evaluering skal sikre fokus på kvaliteten.
5. Bedre rammer for internationalt forskningssamarbejde.

Regeringens aftale om udmøntning af globaliseringspuljen i november 2006 sikrede en stor samlet investering i forskning, innovation og uddannelse. Med globaliseringspuljen satser regeringen på både fri forskning og strategisk forskning samt øget samarbejde med private. Samtidig styrkes mulighederne for kapacitetsopbygning, bl.a. gennem øgede basisbevillinger til universiteterne og investeringer i forskningsinfrastruktur. En betragtelig del af globaliseringspuljen til forskning og udvikling er placeret som en reserve, der skal fordeles i forbindelse med de kommende års finanslovsforhandlinger.

Globaliseringsmidler til forskning og udvikling						
Mio. kr. (2009-pl)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Globaliseringsaftale	1.073	2.146	3.542	4.937	5.259	5.581
Udmøntet i aftalen fra 2006	1.073	2.146	2.463	1.052	1.084	1.234
Uudmøntet reserve	-	-	1.079	3.885	4.175	4.347

Kulturministeriets forskningsinstitutioner er ikke berørt af globaliseringspuljen i samme omfang som universiteterne, men det er klart, at de øgede midler til fri forskning og strategisk forskning også kan og skal komme kulturforskningen til gode. Samtidig påvirker de ændrede

¹ Omtale af globaliseringspolitikken og af dansk forskningspolitik er især baseret på oplysninger fra Videnskabsministeriets hjemmesider.

vilkår, som globaliseringspolitikken afstedkommer, fx ønsket om større konkurrence om forskningsmidlerne, indførelse af forskningsindikatorer og krav om vidensspredning, også kultur-forskningsinstitutionerne.

1.5. Resumé af anbefalinger

Arbejdsgruppens anbefalinger fremstår i deres helhed i de følgende kapitler, men hovedpunkterne er opsummeret nedenfor.

Det er vigtigt, at Kulturministeriets forskningsinstitutioner hver især udvikler en langsigtet forskningsstrategi, der forholder sig til organiseringen og finansieringen af forskningsindsatsen, kvaliteten af forskningen samt en prioritering af forskningsområder.

Derfor anbefaler arbejdsgruppen, at den enkelte institution gennem egentlige forskningsstrategier gør sig langsigtede overvejelser om, hvilke aktiviteter der understøtter institutionernes formål og aktuelle mål, hvilke forskningsaktiviteter der kan og bør opnå ekstern støtte, i hvilket omfang der er brug for opdyrkning af nye forskningsfelter, og hvordan man definerer snitfladen for tilgrænsende aktiviteter.

I relation til de diskussioner om forskningsbegreber og tilgrænsende begreber, som er foregået på Kulturministeriets område gennem en række år, anbefaler arbejdsgruppen, at institutionerne i deres strategiske planlægning af forskningsindsatsen orienterer sig mod et alment forskningsbegreb – frem for mod fag- og/eller institutionsspecifikke forskningsbegreber.

Det fremgår blandt andet af den spørgeskemaundersøgelse, arbejdsgruppen har gennemført, at en lang række af institutionerne efterlyser mere samarbejde, koordinering og netværksdannelse. På den baggrund foreslår arbejdsgruppen, at Kulturministeriets forskningsinstitutioner etablerer en fælles forskningsadministrativ rådgivning med det formål at opbygge en fælles viden om ansøgningsprocedurer, kvalitetssikring, netværk og afrapportering af forskningsstatistik mv. for at skabe en solid understøttelse af forskningen på den enkelte forskningsinstitution. Tanken er at skabe en hjælpefunktion, hvor institutionerne kan søge vejledning, men ansvaret for selve forskningen, planlægningen heraf osv. vil fortsat ligge på den enkelte institution.

I sammenhæng med dette peger arbejdsgruppen på vigtigheden af, at Kulturministeriets forskningsinstitutioner foretager en aktiv og systematisk formidling af deres forskning til universiteter og erhvervsliv for at markere sig som interessante samarbejdspartnere. Dernæst er det afgørende, at Kulturministeriets forskningsinstitutioner styrker det konkrete faglige forskningssamarbejde ved at etablere nye netværk eller udbygge eksisterende netværk til forpligtende samarbejdsrelationer på tværs af Kulturministeriets institutioner, med universiteterne og erhvervsliv nationalt og internationalt, hvor det er relevant.

Arbejdsgruppen peger endvidere på, at organiseringen af forskeruddannelse på Kulturministeriets område skal tilpasses i lyset af omstruktureringen på universiteterne med opdeling i hhv. ph.d.-skoler og forskeruddannelsesprogrammer. I forbindelse en omstrukturering er det vigtigt at have fokus på kritisk masse i forskeruddannelsen.

2. Udvalgets anbefalinger

Dette kapitel indeholder en oversigt over arbejdsgruppens anbefalinger. Anbefalingerne er listet op i overensstemmelse med kapitlernes rækkefølge i rapporten. Der er således ikke tale om en prioriteret rækkefølge.

Kap. 3 Vilkårene for forskningen og dens betydning på institutionerne

Der har været udsendt et spørgeskema til en række forskningsinstitutioner på Kulturministeriets områder, hvor der er spurgt til en række faktuelle forhold vedr. forskningen på institutionerne samt til fremadrettede forslag til at styrke institutionernes forskning. Kapitel 3 beskriver Kulturministeriets forskningsinstitutioner efterfulgt af en analyse af tal og forslag fra spørgeskemaundersøgelsen til belysning af vilkårene for forskningen.

Arbejdsgruppen anbefaler følgende:

- Kulturministeriets forskningsinstitutioner etablerer en fælles forskningsadministrativ rådgivning med det formål at opbygge en fælles viden vedr. ansøgningsprocedurer, kvalitetssikring, netværk og afrapportering af forskningsstatistik mv., der kan skabe en solid understøttelse af forskningen på den enkelte forskningsinstitution. Arbejdsgruppen foreslår, at en fælles forskningsadministrativ rådgivning placeres på en eller to eksisterende institutioner på Kulturministeriets område til at varetage hhv. uddannelsesområdet og ABM-området².
- Kulturministeriets forskningsinstitutioner søger i planlægningen af forskningsprojekter at frigøre forskerne fra øvrige arbejdsopgaver i en sammenhængende periode og giver derved forskerne hensigtsmæssige vilkår for at skabe forskningsresultater.
- Kulturministeriets forskningsinstitutioner styrker det konkrete faglige forskningssamarbejde ved at etablere nye netværk eller udbygge eksisterende netværk til forpligtende samarbejdsrelationer – også ud i den bredere forskningsverden nationalt og på internationalt plan, hvor det er relevant.
- Kulturministeriets Forskningsudvalg råder fortsat over en pulje forskningsmidler, der med sin støtte kan få væsentlig betydning for udviklingen af forskningsprojekter på kulturområdet. Ministeriet og Kulturministeriets Forskningsudvalg bør i den forbindelse overveje, om udvalgets puljemidler bør have et bredere sigte, fx også projektmodning og støtte til etablering af samarbejdsprojekter.

Kap. 4 Forskningsbegreber og tilgrænsende begreber

Arbejdsgruppen har diskuteret forskningsbegreber og tilgrænsende begreber, herunder kunstnerisk udviklingsarbejde med afsæt i OECD's begreber om forskning og udvikling. Grundlaget for arbejdsgruppens diskussioner fremgår af kapitel 4.

Sammenfattende ser arbejdsgruppen et behov for at betragte forskning og udvikling på Kulturministeriets institutioner i relation til forskning og udvikling i den øvrige forskningsverden. Kulturministeriets spørgeskemaundersøgelse har vist, at der er meget stor forskel på, hvordan

---

² ABM står for arkiver, biblioteker og museer.

Kulturministeriets institutioner definerer deres forskningsbegreber og opfatter forskningsbegrebernes afgrænsninger og rækkevidde.

Det er efter arbejdsgruppens opfattelse afgørende:

- at institutionerne i deres strategiske planlægning af forskningsindsatsen orienterer sig mod et alment forskningsbegreb – frem for fag og/eller institutionsspecifikke forskningsbegreber – for at kunne indgå i konkurrencen om de centrale forskningspuljer på lige fod med andre forskningsmiljøer.

Arbejdsgruppen har derfor fokuseret på at udlede alment gældende kriterier for forskning, der kan opnå støtte fra de centrale forskningspuljer. Disse kriterier kan udledes både af OECD's og Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningsbegreb og af ansøgningskriterierne for de centrale puljer under Det Frie Forskningsråd. Disse kriterier kan opstilles i forhold til dimensionerne originalitet, gyldighed og transparens.

Originalitet: *at forskningen udvikler ny viden, indsigt og erkendelse.*

Dette kan ske gennem:

- udvikling af nye metoder, modeller, begreber og teorier
- anvendelse af allerede eksisterende forskningsresultater og -metoder i nye sammenhænge
- fremstilling af nye eller væsentlige forbedringer af eksisterende materialer, produkter, processer, teknikker og metoder, systemer eller tjenester.

Forskningsprojekter, der har karakter af afprøvning og udvikling, kan gøre brug af kunstneriske udviklingskompetencer og af reflekteret dataindsamling.

Transparens: *anvendelse af relevante metoder og teoridannelser*

Forskningsarbejdet skal objektiviseres gennem anvendelse af de for forskningsområdet relevante metoder og teoridannelser. Eventuelle metodologiske afvigelser eller videreudviklinger i det enkelte forskningsarbejde skal være veldokumenterede, velargumenterede og relevante i forhold til forskningsområdets egne standarder.

Gyldighed: *redegørelse for arbejdets forhold til relevante vidensområder*

Forskningsarbejdet skal kunne redegøre for sit forhold til relevante vidensområder, og det skal fremstilles, så det er tilgængeligt for fagfællebedømmelse (peer review).

Det er en forudsætning for at udbrede kendskabet til forskningsresultaterne og for en vurdering af kvaliteten af den nye viden, at der reflekteres overvejende i skriftlig form.

Arbejdsgruppen understreger, at fokus på de alment gældende kriterier for forskning ikke i øvrigt skal fjerne opmærksomheden fra institutionernes øvrige centrale arbejdsområder eller stå i vejen for udviklingen af nye forskningsfelter.

Set i lyset af omverdensbetingelserne for forskningen finder arbejdsgruppen det afgørende, at Kulturministeriets institutioner styrker forskningen ved at klarlægge forsknings- og udvik-

lingsaktiviteterne, prioritere vægtningen af de forskelligartede aktiviteter og arbejde strategisk med organiseringen og finansieringen af aktiviteterne.

Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at institutionerne udarbejder egentlige forskningsstrategier og flerårige planer for derigennem at planlægge forsknings- og udviklingsaktiviteter i principielt og langsigtet perspektiv: strategier for, hvilke aktiviteter der understøtter institutionernes formål og aktuelle mål, og hvilken balance man derfor ønsker mellem:

- aktiviteter, der umiddelbart kan anerkendes som forskning og opnå ekstern støtte i forskningsrådene, EU's forskningsprogrammer osv.
- aktiviteter, der ved en særlig indsats fra institutionens side kan opdyrkes som nye forskningsfelter gennem udvikling af metoder, teorier og netværk, og derfor på længere sigt vil kunne anerkendes som forskning og opnå støtte i forskningsrådene
- aktiviteter, der er centrale for institutionens virke og kan tænkes at indgå i forskningsprocesser, men isoleret set ikke kan anerkendes som forskning, og derfor ikke kan opnå eksterne forskningsmidler.

Forskningsstrategier og -planer skal desuden tage stilling til, hvor vidt de konkrete forskningsprojekter fordrer fokus på etableringen af forpligtende samarbejder med andre forskningsinstitutioner for at opnå faglig tyngde og slagkraft. Institutionerne har derved bedre muligheder for at indgå i konkurrencen om og opnå øgede forskningsressourcer såvel nationalt som internationalt.

Arbejdsgruppen opfordrer i øvrigt til, at uddannelsesinstitutionerne i samarbejde med Kulturministeriet i forlængelse af nærværende forskningsstrategi igangsætter et lignende strategiarbejde med fokus på kunstnerisk udviklingsarbejde.

Kap. 5 Globaliseringspolitik og forskning

Dette kapitel sætter forskningen på Kulturministeriets område i relation til den internationale udvikling mod et globaliseret videnssamfund. Øget konkurrence om forskning som grundlag for vækst i samfundet fremmer en udvikling mod større og mere professionelle forskningsmiljøer.

For arbejdsgruppen er Kulturministeriets forskningsinstitutioner vigtige aktører i udviklingen af Danmark som et førende europæisk videnssamfund. Derfor skal Kulturministeriets forskningsinstitutioner i deres langsigtede forskningsstrategi forholde sig til denne udvikling.

Arbejdsgruppen opfordrer hermed Kulturministeriets forskningsinstitutioner til at:

- sikre kritisk masse i deres forskning
- arbejde med internationaliseringen af forskningen, herunder formulere målsætninger for deres samarbejde med andre forskningsinstitutioner og deltagelse i forpligtende netværk i indland og udland.

Kap. 6 Forskeruddannelse

Uddannelsen af forskere er en vigtig del af forskningen. Arbejdsgruppen har derfor drøftet forhold omkring forskeruddannelse på Kulturministeriets institutioner, herunder Kulturarvens Forskerskole, ikke mindst i lyset af de ændringer, der sker i universiteternes rammer for forskeruddannelse i disse år.

Arbejdsgruppen anbefaler følgende:

- Organiseringen af ph.d.-skolevirksomhed og forskeruddannelse på Kulturministeriets område skal tilpasses i lyset af omstruktureringen af hele forskerskoleområdet på universiteterne. Dette indebærer en adskilt organisering af ph.d.-skoler og af forskeruddannelsesprogrammer med fokus på kritisk masse.
  - I den forbindelse bør der tages stilling til, hvilke aktiviteter ved Kulturarvens Forskerskole og de mindre forskerskoler/forskerskolenetværk der kan indgå i en ny struktur med ph.d.-skoler og forskeruddannelsesprogrammer.
- Kulturministeriets institutioner bør uanset en ny struktur fortsat orientere sig mod miljøer for forskeruddannelse og postdoc.- samarbejde på universitetsområdet, der fagligt løfter de enkelte forskningsområder.
- I forbindelse med implementeringen af en ny ph.d.-bekendtgørelse bør regler om erhvervs-ph.d.-forløb på Kulturministeriets institutioner tænkes ind.

Kap. 7 Forskning og formidling

Et omdrejningspunkt i regeringens globaliseringspolitik er, at alle videregående uddannelsesinstitutioner skal formidle deres viden til hele det omgivende samfund.

Videnskabsministeriets kvalitetsmodel for bevillingsstyring ændrer vilkårene for universiteternes forskning og formidling. Det er derfor nødvendigt for Kulturministeriets forskningsinstitutioner at følge denne udvikling og den afsmittende virkning, der er for forskningsinstitutioner generelt.

Kulturministeriets forskningsinstitutioner må herunder følge, hvorledes målsætninger for registrering og formidling af forskning i praksis ændrer vilkårene for at formidle forskning, herunder igennem egne forlag mv.

Arbejdsgruppen opfordrer Kulturministeriets forskningsinstitutioner til at formidle deres forskning aktivt og systematisk til andre forskningsinstitutioner og til det omgivende samfund og anbefaler følgende:

- En aktiv og systematisk formidling af forskningen til universiteter og erhvervsliv skal markere Kulturministeriets forskningsinstitutioner som interessante samarbejdspartnere ikke mindst for universiteter. De af Kulturministeriets forskningsinstitutioner, der endnu ikke formidler deres forskning via PURE, tilslutter sig denne platform. En sådan forskningsformidling har desuden betydning for at opnå støtte fra forskningsrådene.

- Forskningsregistrering og forskningsformidling på Kulturministeriets forskningsinstitutioner skal ske med respekt for denne forsknings karakter og grundvilkår. Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at alle Kulturministeriets forskningsinstitutioner deltager i den fortsatte udvikling af den bibliometriske registrering med fokus på de erfaringer, som humaniora og beslægtede områder gør sig.
- Kulturministeriets forskningsinstitutioner skal involvere sig i udviklingen af informationsbetjeningen i DEFF-samarbejdet og etablering af andre fælles aftaler på biblioteksområdet.
- Kulturministeriets forskningsinstitutioner skal formalisere deres brug af fagfællebedømmelse og tilslutte sig universiteternes brug af formidling via Open Access på vilkår, der fortsat sikrer kvalitetskontrol før publicering.

3. Vilkårene for forskningen og dens betydning på institutionerne

3.1. Generelt om forskningen ved Kulturministeriets institutioner

På Kulturministeriets forskningsinstitutioner er forskningen – ligesom på universiteterne – fundament og forudsætning for øvrige arbejdsopgaver. Det er dog karakteristisk for Kulturministeriets forskningsinstitutioner, at de øvrige arbejdsopgaver også er meget centrale for institutionernes varetagelse af deres ansvarsområder og samlet set vægter tungere årsværksmæssigt end forskningen. Institutionerne har som andre hovedaktiviteter at uddanne, indsamle, registrere, bevare, og formidle og forestå kunstnerisk virksomhed.

Forskningen på Kulturministeriets område foregår på tre kategorier af henholdsvis statslige og selvejende institutioner: 1) ABM-institutionerne (arkiver, biblioteker og museer), 2) forskningsbaserede uddannelsesinstitutioner og 3) øvrige institutioner med forskningsaktiviteter. Forskningsaktiviteterne har derfor en stor faglig spændvidde, og institutionernes forskellige formål og forankring i forskellige traditioner medfører store institutionelle forskelle i forskningens tyngde, organisering og vægtning i forhold til øvrige arbejdsopgaver. Fællesnævneren for institutionerne er naturligvis, at forskningen relaterer sig til kultur og kulturarv i bredeste forstand, hvilket betyder, at forskningen sker inden for en række humanistiske såvel som samfunds- og naturvidenskabsfag.

ABM-institutionerne

ABM-institutionernes forskningsforpligtelser er på forskellig vis omtalt i arkivloven og museumsloven. Forskningen på disse institutioner er endvidere reguleret af *lov om forskning ved arkiver, biblioteker, museer mv.* (L nr. 224 af 27/03 1996).³ Formålet med loven er ifølge lovforslaget "at stille samme krav til forskningens kvalitet og uafhængighed ved Kulturministeriets forskningsinstitutioner (...)" – i overensstemmelse med kravene til forskningen på øvrige forskningsinstitutioner. Bestemmelserne i loven lægger op til et organiseret arbejde med forskningen, idet der stilles krav til udarbejdelsen af flerårige forskningsplaner, årlige forskningsberetninger samt nedsættelsen af et uafhængigt forskningsudvalg, som har til opgave at rådgive den enkelte institutions ledelse i forskningsspørgsmål. Desuden omfatter loven bestemmelser om, at de enkelte institutioner deltager i uddannelse af forskere inden for deres arbejdsområder, og at de skal offentliggøre forskningsresultaterne. Loven lægger derudover op til iværksættelsen af uvildige forskningsevalueringer, der vurderer kvaliteten og relevansen af institutionens forskningsresultater samt institutionens forskningsorganisering.⁴

Statens Arkiver

Arkivloven fra 2002 med senere ændringer (LBK nr. 1035 af 21. august 2007) fastslår i § 4, nr. 5: "Statens Arkiver har til formål... at udøve forskning og udbrede kendskabet til forskningens

³ Loven blev formuleret i forlængelse af forskningsministerens lovforslag nr. L 56 om sektorforskningsinstitutioner fra 1995 og fulgte op på tidligere bestemmelser for stillingsstruktur ved sektorforskningsinstitutioner og omfatter: Statens Arkiver, Nationalmuseet, Statens Museum for Kunst, Det Danske Kunsthistorisk Museum, Naturhistorisk Museum, Tøjhusmuseet (nu Statens Forsvarshistoriske Museum), Det Kongelige Bibliotek, Statsbiblioteket, Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek (nu en del af Det Kongelige Bibliotek), Kunstakademiets Bibliotek, Dansk Sprognavn, Dansk Folkemindesamling

⁴ Jf. *forslag til lov om forskning ved arkiver, biblioteker og museer mv.* (L nr. 148 af 17. januar 1996)

resultater". Arkiverne er desuden omfattet af *lov om forskning ved arkiver, biblioteker, museer mv.*

Forskningen i Statens Arkiver er begrundet i varetagelsen af Statens Arkivers øvrige kerneopgaver: bevaring og kassation, tilgængeliggørelse og vejledning. Det er en forudsætning for varetagelsen af disse opgaver, at arkivarerne har et dybtgående kendskab til den historiske sammenhæng, som arkiverne er blevet til i, herunder forvaltningernes beslutningsprocesser, ressortafgrænsninger og arkivsystemer.

Arkivernes forskere trækker på deres specialistviden ved vejledningen af arkivbrugerne. Forskerne har særlige forudsætninger for at vejlede eksterne forskere, idet de gennem deres eget arbejde med samlingerne kan få inspiration og overblik til at henvise de eksterne forskere, til at inddrage nye kilder og kildegrupper eller til at udnytte velkendte kilder og kildegrupper på ny. Gennem vejledningen kan arkivernes forskere ikke blot udbrede kendskabet til egne forskningsresultater, men kan også yde afgørende bidrag til en fornyelse af historieforskningen.

Forskningen har derudover et bredere, kulturelt formål. Der er i den danske offentlighed en stærk historisk interesse, som det historiske forskningsmiljø, herunder arkiverne, har en forpligtelse til at imødekomme med forskningsresultater, som kan udvide forståelsen af det danske samfunds fortid og give langsigtede perspektiver til den løbende samfundsdebat. Forskningsresultater formidles derfor i en bred vifte af publikationstyper samt gennem foredrag, medvirken i radio/tv m.m.

Statens Arkiver udfører samlet set forskning over en meget bred vifte af emner. Der forskes bl.a. i regional historie, hertugdømmernes historie, den private sektors økonomiske historie og den informationsteknologiske metodeudvikling samt indsatsen om udnyttelse af kvantitative metoder i historie og samfundsforskning.

Forskningsbibliotekerne

Forskningsbibliotekerne bedriver forskning, som er reguleret af *lov om forskning ved arkiver, biblioteker og arkiver mv.* Af biblioteksloven fremgår alene, at bibliotekerne betjener "*lærestalter, institutioner og forskningen*" (L nr. 340 af 17/05 2000, § 13).

På Kulturministeriets område har tre biblioteker forskning som opgave: Danmarks Kunstbibliotek, Det Kgl. Bibliotek og Statsbiblioteket. Danmarks Kunstbibliotek er forskningsbibliotek for arkitektur, billedkunst og kunsthistorie samt fagbibliotek for Kunstakademiet m.fl. Det Kgl. Bibliotek er nationalbibliotek med store specialsamlinger af bl.a. håndskrifter, kort- og billeder og musik og er hovedbibliotek for Københavns Universitet. Statsbiblioteket er nationalbibliotek med store samlinger af danske av-medier og aviser og er hovedbibliotek for Aarhus Universitet. Ved siden af forskningsopgaven har bibliotekerne til opgave at opbygge samlinger, bevare og formidle.

Bibliotekernes forskning understøtter direkte og indirekte bibliotekernes øvrige opgavevaretagelse. Udvalgte fokus- eller satsningsområder for forskningen afspejler bibliotekernes samlinger og deres opgaver og giver derved bibliotekerne en særlig forskningsprofil. Som eksempler

på bibliotekernes forskningsfelter kan nævnes forskning i mediehistorie (avis-, bog- og fotohistorie), forskning og udviklingsarbejde vedr. bevaring af kulturarven (både ”konventionel” fysisk bevaring og digital bevaring) samt forskning og udviklingsarbejde vedr. tilgængeliggørelse (søgesystemer mv.). Der er gennemført flere ph.d.-projekter på disse områder.

Ud over at understøtte udviklingen af biblioteksfunktionerne bidrager forskningsbibliotekerne til landets samlede forskning på udvalgte emneområder og derigennem synliggør de bibliotekernes samlinger og deres anvendelsesmuligheder.

Museerne

Alle statslige og statsanerkendte museer har ifølge museumslovens (LBK nr. 1505 af 14/12 2006, § 2) pligt til at forske: "*Gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling er det museernes opgave at virke for sikringen af Danmarks kultur- og naturarv, at belyse kultur-, natur- og kunsthistorien (...)*". Det fremgår desuden af § 2, at museerne har til opgave, "*at stille samlinger og dokumentation til rådighed for forskningen og udbrede kendskabet til forskningens resultater.*" For de statslige hovedmuseers vedkommende er det i §§ 5, 7 og 9, stk. 4, specificeret, at "*Museernes samlinger danner grundlag for forskning og for museernes alment oplysende virksomhed.*" Museumsloven stiller ikke specifikke krav til, hvordan museerne bedriver forskning, men det understreges i museumslovens § 14, stk. 6, at museerne skal opretholde en rimelig museumsfaglig standard.

Nationalmuseet, Statens Museum for Kunst, Det Danske Kunstindustrimuseum, Tøjhusmuseet (nu del af Statens Forsvarshistoriske Museum) og Naturhistorisk Museum er endvidere omfattet af *lov om forskning ved arkiver, biblioteker, museer mv.*

Hvor de tre hovedmuseer, Nationalmuseet, Statens Museum for Kunst og Statens Naturhistoriske Museum⁵, har vidtrækkende ansvarsområder, er de øvrige statslige og statsanerkendte museers ansvarsområder defineret ved fokus på afgrænsede og specifikke emner, tidsperioder og/eller geografiske områder.

De statslige og statsanerkendte museer udgør samlet set det største antal forskningsudøvende institutioner på Kulturministeriets område. Ud over de 7 statslige museer under Kulturministeriet forskes der på de 119 større og mindre statsanerkendte museer (såkaldte § 15- og § 16-museer).

Museerne repræsenterer samlet set en stor faglig spændvidde på Kulturministeriets område. Kunstmuseernes forskningsfelter er primært kunsthistorie, kunsthåndværk og design. De kulturhistoriske museers forskning relaterer sig primært til fagene historie, arkæologi, etnologi og antropologi foruden bevaringsvidenskab. De naturhistoriske museers forskningsfelter er bl.a. biologi, geologi, palæontologi, og økologi. Til dels på tværs af museumskategorierne forskes der desuden bl.a. i konserveringsteknikker og -strategier, formidling og museologi.

Museumslovens formålsparagraffer for de forskellige museumskategorier §§ 4, 6 og 8 understreger, at museerne ikke blot har til opgave at sikre Danmarks kultur- og naturarv og at

---

⁵ Statens Naturhistoriske Museum hører under Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling

belyse kultur-, natur- og kunsthistorien, men også har til opgave at skabe indsigt i kultur- og naturarvens betydning for menneskers livsvilkår og erkendelsesmæssige dimensioner.

Forskningen på museerne er karakteriseret ved ikke blot at være nært knyttet til museernes materielle genstandsfelt, men også til udviklingen inden for de fag, der trives på museerne, samt til de publikumsrettede aktiviteter, hvor museerne tilgængeliggør deres akkumulerede viden. Museernes forskning har ikke alene betydning for varetagelsen og udviklingen af museumsdisciplinerne, indsamling, bevaring, forskning og formidling, men tilgængeliggøres også for en bredere offentlighed i flere former: udstillinger, kataloger, tidsskrifter, antologier, ræsonnerede kataloger, monografier og årbøger.

Uddannelsesinstitutionerne

Uddannelsesinstitutionerne bedriver forskning i henhold til *lov om videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner under Kulturministeriet* (LBK nr. 889 af 21/09 2000) og *Lov om Danmarks Biblioteksskole* (L nr. 17 af 14/1 1998). På uddannelsesområdet er forskningen knyttet til institutionernes emneområde og omfatter typisk arkitekturforskning, informations- og biblioteksvidenskab, konserveringsvidenskab, musikvidenskab og musikpædagogik, billedkunst.

Der er som udgangspunkt ikke en samlet fællesnævner for forskningen på uddannelsesinstitutionerne, da de forskellige institutionstyper har forskellige forskningstraditioner og dermed også forskellige tilgange til sammenhængen mellem forskning, kunstnerisk udvikling og kunst på uddannelserne. Der eksisterer dog en fællesbetegnelse for forskning og kunstnerisk udvikling på de kunstneriske uddannelser – nemlig FOKU.

Danmarks Biblioteksskole og Konservatorskolen udfører udelukkende forskning og har intet kunstnerisk udviklingsarbejde. Denne forskellighed afspejler sig blandt andet i balancen mellem det forskningsbaserede og det kunstneriske grundlag, som den fremgår af de enkelte institutioners formålparagraf.

Musikkonservatorierne

Musikkonservatorierne skal, jf. § 5 i lov om kunstneriske uddannelser, ”*udøve kunstnerisk og pædagogisk udviklingsvirksomhed og kan på videnskabeligt grundlag bedrive forskning inden for deres fagområder*”.

Musikkonservatorier opdeler typisk deres FOKU-aktiviteter i kunstnerisk virke, kunstnerisk udviklingsarbejde, pædagogisk udviklingsarbejde og forskning. Heraf har forskningen udgjort langt den mindste del.

Forskningen har primært fokus på musikpædagogik, musikhistorie, værkanalyse og musikteori som håndværkslære. Til forskel fra universiteternes forskning i samme emner vil konservatoriernes forskning være tættere knyttet til musikken og dermed afspejle, at konservatoriernes musikforskning foregår i et tæt samspil mellem teori og praksis. I de senere år er nye forskningsområder som opførelsespraksis og musik i relation til hjerneforskning blevet etableret.

Arkitektskolerne

Arkitektskolerne skal, jf. § 2 i lov om kunstneriske uddannelser, ”udøve kunstnerisk udviklingsvirksomhed og på videnskabeligt grundlag (..) drive forskning inden for arkitekturen”. Den arkitektfaglige forskning har traditionelt bevæget sig i et spændingsfelt mellem kunst, videnskab og den praktiske udøvelse af faget inden for forskningsområderne arkitektur, by- og landskabsplanlægning og design. Den kunstneriske dimension og udøvelsen af faget baserer sig på erfaringer og viden, der går på tværs af humaniora, samfundsvidenskab og naturvidenskab med vidt forskellige metoder og traditioner, hvilket giver særlige vilkår for den forskningsmæssige udvikling af viden inden for arkitektfaget.

Designskolerne

Designskolerne skal, jf. § 1 i bekendtgørelse om designuddannelserne, ”udvikle på et kunstnerisk grundlag den studerendes evner for æstetik, innovativ formgivning og problemløsning i en veksel mellem konkrete, teoretiske og abstrakte designopgaver”. Forskningen på designskolerne tegnes af forskergrupper, der er tværdisciplinært sammensat. Forskerne har forskellige faglige baggrunde, som rækker fra traditionelle humanistiske fag over samfundsvidenskabelige uddannelser til arkitekt-, ingeniør- og designuddannelser. Fælles for dem alle er, at de ad forskellige veje, og med forskellige midler og mål, har bevæget sig ind i designforskningens felt.

Det overordnede mål med forskningen er at skabe ny erkendelse inden for designområdet og udvikle analyser, teorier og metoder, som kan samle og systematisere viden og erfaringer. Viden og erfaringer, som kan danne grundlag for skolernes undervisning og for udvikling af designområdet og dansk design i det hele taget.

Desuden er der oprettet Center for Designforskning som et samarbejde mellem design- og arkitektskolerne, se nærmere omtale i kap. 6.

Billedkunstskolerne

Billedkunstskolerne skal, jf. § 3 i lov om kunstneriske uddannelser, ”udøve kunstnerisk udviklingsvirksomhed og på videnskabeligt grundlag.. drive forskning inden for billedkunsten”. Kunstakademiets Billedkunstskoler er i dag en højere læreranstalt, som danner ramme om undervisning, faglig udvikling og forskning inden for hele det billedkunstneriske område. Det er den kunstneriske produktion, der står i centrum for undervisningen, forskningen og udviklingsarbejdet på Billedkunstskolerne.

Den forskningsmæssige indsats ligger i krydsfeltet mellem teoretisk og praksisbaseret forskning. Det er således hensigten, at den akademiske forskning på Billedkunstskolerne skal være i et tæt samspil med den del af forskningen, som tager udgangspunkt i en billedkunstnerisk praksis. Overordnet baserer Billedkunstskolernes kunstneriske og videnskabelige aktiviteter sig på ønsket om at bidrage til udviklingen af kunstens discipliner, genrer og udtryksmuligheder, herunder også til diskussionen af kunstnerrollen.

Konservatorskolen

Konservatorskolen skal, jf. § 4 i lov om kunstneriske uddannelser, ”på videnskabeligt grundlag (...) drive forskning inden for disse fagområder”.

Konservatoruddannelsen har bevæget sig fra en slags mesterlære til en formaliseret uddannelse med en stillingsstruktur som på universiteterne og ret og pligt til at uddanne forskere.

Konserveringsvidenskaben har sin oprindelse i håndværk og kunst, men også i de humanistiske, tekniske og naturfaglige videnskaber. På den ene side karakteriseres konserveringsvidenskab af systematisk analyse, diagnose og problemløsning som baggrund for den praktiske konservering. På den anden side har konserveringsvidenskab en stærk baggrund i de praktiske færdigheder og viden om interaktion mellem materialer, deres egenskaber mv. Konserveringens praksis benytter teori og metode fra naturvidenskaben, især i forbindelse med udviklingen af nye konserveringsteknikker og -materialer, deres egenskaber, omgivelsernes indflydelse herpå samt naturbevaring, teknisk håndværks- og kunstteknologi, bevaringsfilosofi og -historie mv. Konserveringens praksis benytter teori og metode fra humaniora samt naturvidenskaberne og de tekniske videnskaber, sidstnævnte især i forbindelse med forskning i nedbrydning og udviklingen af nye konserveringsteknikker- og materialer.

Biblioteksskolen

Biblioteksskolen skal, jf. § 1 i lov om Danmarks Biblioteksskole, ”drive forskning inden for biblioteks- og informationsvidenskab indtil det højeste videnskabelige niveau”.

Biblioteksskolens forskningsfelt omfatter biblioteks- og informationsvidenskab i bred forstand, men også forskning inden for andre fagområder, hvor fokus er på de særlige problemer i biblioteks-, dokumentations- og informationssektoren.

Biblioteksskolens forskning er organiseret i tre forskningsprogrammer: Informationsinteraktion og informationsarkitektur, Videnskultur og vidensmedier samt Videnshåndtering, biblioteksudvikling og læreprocesser, men inddrager også forskning fra andre fagområder. Forskningen er organiseret i temaer relateret til udviklingen inden for biblioteks-, dokumentations- og informationssektoren. I stigende grad inddrages også andre sektorers behov på det informationsteknologiske område. Dertil kommer Center for Kulturpolitiske Studier, som er et forskningscenter, som foruden forskning også prioriterer at styrke anvendt forskning i dialog med interessenter.

Øvrige forskningsinstitutioner

Denne kategori omfatter følgende institutioner, der har forskning som deres primære opgave. Det er Dansk Sprognævn og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Endvidere omfatter denne kategori KVINFO, som er en statsligt finansieret institution, hvor der forskes. Dansk Sprognævn er dog den eneste af disse 3, der lovgivningsmæssigt er forpligtet til at forske.

Dansk Sprognævn

Dansk Sprognævn bedriver forskning i henhold til *lov om Dansk Sprognævn* med senere ændringer (L nr. 320 af 14/5 1997) samt *lov om forskning ved arkiver, biblioteker og arkiver mv.*

Dansk Sprognævn arbejder på et videnskabeligt grundlag med at følge det danske sprogs udvikling, at give rådgivning om sproget samt fastlægge den danske retskrivning. Derfor skal forskningen støtte op om disse opgaver. Det danske sprogs udvikling kan ses under flere synsvinkler, hvorfor forskningsfeltet løbende udvikles og fornyes for at støtte op om Sprognævnets

opgaver. Eksempler på forskningsområder er sprogbrug og globalisering, herunder sprogets status og dannelse af nye ord, sprogudvikling og generationssprog, herunder unges sprogbrug og sprogteknologi, blandt andet metoder til automatisk genkendelse af nye ord og udtryk.

3.2. Vilka'rene for forskningen

I forbindelse med arbejdet med forskningsstrategien blev der som et forsøg p' at afd'kke forskningsområdet generelt og ud fra ens parametre udsendt et spørgeskema i februar 2008 til alle de st'rrre forskningsinstitutioner under Kulturministeriet (bilag 1). Der blev dels spurgt om kvantitative forhold omkring bevillinger, 'rsv'erk publicering mv., dels om kvalitative forhold vedr. forskningsbegreb, barrierer for og forslag til vedr. forskningsaktiviteter. 40 institutioner svarede p' spørgeskemaet, enkelte institutioner har dog ikke besvaret alle sp'rgsm'le. Den f'lgende fremstilling bygger dels p' de afgivne svar i unders'gelsen, dels p' de oplysninger, der kan udledes af det statslige forskningsbudget.

Det samlede forskningsbudget p' Kulturministeriets omr'ade, som det fremg'ar af "Statsligt forskningsbudget 2007", er p' 484,1 mio. kr. i 2008. Det svarer til 3,8 % af det samlede statslige forsknings- og udviklingsbudget. Betegnelsen d'kker dog over en bred vifte af forsknings- og udviklingsaktiviteter, hvor udviklingsaktiviteter alene p' biblioteksområdet udg'or 46 % af den samlede bevilling. Den "rene" forskningsbevilling i alt ved forskningsinstitutionerne, der indg'ar i denne unders'gelse, bel'ber sig til 219,3 mio. kr. i 2008, jf. tabel 1, kolonne 2.

Der er en bred vifte af institutioner med forskningsforpligtelse p' Kulturministeriets omr'ade. Dette reflekteres i forskningsbevillingernes st'rrrelse, der kan variere fra f' hundrede tusinde kr. til ca. 40 mio. kr.

Inden for kategorien forskning og udvikling skal det, jf. diskussionerne i kap.4 om forskningsbegrebet, fortsat medt'nkkes, at ikke alle institutioner p' nuv'erende tidspunkt skelner skarpt mellem forsknings- og udviklingsaktiviteter, hvorfor fordelingen mellem disse aktiviteter kan v'ere forskellig institutionerne imellem.

Tabel 1
Forskningsbevillinger for institutioner med lovpligtig forskning

	Nettoudgiftsbevilling FL (budget 2008)	Samlet forskningsbevilling på FL 08	Eksterne forskningsmidler (2008) angivet på FL08		Publikationer og artikler i alt (03-07)	Fagfællebedømte artikler i alt (03-07)	Ordinær driftsbevilling – gnst. antal ph.d. (årsværk 06-08)	Eksterne midler – gnst. antal ph.d. (årsværk 06-08)	Ordinær driftsbevilling – gnst. antal øvrige forskningsmedarbejdere (årsværk 06-08)	Eksterne midler – gnst. antal øvrige forskningsmedarbejdere i (årsværk 06-08)	Kunstnerisk udviklingsvirksomhed (2008) - angivet i spørgeskema
Kulturministeriets forskningsbaserede udd. institutioner	757,5	109,0	20,3	Kulturministeriets forskningsbaserede udd. Institutioner ekskl. Vestjysk Musikkonservatorium, Det Jyske Musik-konservatorium, Glas- og Keramiskskolen	1877	642	28,7	20,2	129,0	26,2	9,9
Danmarks Biblioteksskole	81,4	20,5	1,5	Danmarks Biblioteksskole	606	177	7,4	2,3	29,1	3,4	0,0
Musikkonservatorierne ¹	243,2	13,6	0,5	Musik konservatorierne ekskl. Vestjysk Musikkonservatorium, Det Jyske musik-Konservatorium	27	7	1,1	0,0	3,5	0,3	7,3
Arkitektskolerne ²	251	53,3	14,5	Arkitektskolerne	863	403	18,4	13,3	76,9	19,2	0,0
Konservatorskolen	25,4	5,3	0,7	Konservatorskolen	68	22	0,6	1,6	7,3	1,0	0,0
Kunstakademiets Billedkunstskoler	36,2	4,0	0,1	Kunstakademiets Billedkunstskoler	146	0	0,0	1,0	6,0	0,7	2,2
Designskolerne ³	120,3	12,3	3,0	Designskolerne ekskl. Glas- og Keramiskskolen	167	33	1,2	2,0	6,3	1,7	0,4
Forskningsbiblioteker⁴ og Dansk Sprognævn	504,7	14,2	4,5	Forskningsbiblioteker og Dansk Sprognævn	432	105	1,9	2,3	19,8	18,1	-
Statens Arkiver	201,5	9,5	1,8	Statens Arkiver	421	143	0,0	0,7	6,8	6,7	-
Statslige museer⁵	340,7	46,8	14,5	Statslige museer ekskl. Hirschsprung og Ordrupgaard	994	80	4,3	3,4	82,0	49,8	-
heraf Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst	275,1	45,2	14,4	heraf Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst	919	80	3,6	3,2	74,9	47,3	-
§ 16-museer (statslige, amtslige, kommunale tilskud, regnskab 06/midler angivet i spørgeskema og på regnskab 06) ⁶	693,0 ⁷	39,8 ⁸	18,2 ⁸	§ 16-museer (ekskl. Teatermuseet, Louisiana, Handels- og Søfartsmuseet, Kunstmuseet Trapholt)	1197	107	0,8	7,9	39,5	14,7	-

Se noter på næste side

¹ Rytmisk Musikkonservatorium, Det Kgl. Danske Musikkonservatorium, Vestjysk Musikkonservatorium, Det Fynske Musikkonservatorium, Nordjysk Musikkonservatorium og Det Jyske Musikkonservatorium

² Kunstakademiets Arkitektskole og Arkitektskolen Aarhus

³ Danmarks Designskole, Glas- og Keramikskolen Bornholm og Designskolen Kolding

⁴ Kunstbiblioteket, Statsbiblioteket og Det Kgl. Bibliotek

⁵ Nationalmuseet, Statens Forsvarshistoriske Museum, Dansk Landbrugsmuseum, Jagt- og Skovbrugsmuseet, Statens Museum for Kunst, Den Hirschsprungske Samling og Ordrupgaard.

⁶ Arbejdermuseet, Arken, Danmarks Tekniske Museum, De Danske Kongers Kronologiske Samling, Den Gamle By, Kunstindustrimuseet, Fiskeri- og Søfartsmuseet, Gammel Estrup, Handels- og Søfartsmuseet, Kunstmuseet Trapholt, Louisiana, Moesgård Museum, Museum Sønderjylland, Naturhistorisk Museum, Nordjyllands Kunstmuseum, Ny Carlsberg Glyptotek, Odense Bys Museer, Teatermuseet og Vikingeskibsmuseet.

⁷ Tallet angiver summen af de statslige, amtslige og kommunale tilskud for 2006.

⁸ § 16-museerne har selv angivet forskningsbudgettet i forskningsspørgeskemaet, da det ikke står på finansloven.

Som det fremgår af diagram 1, er der en væsentlig forskel mellem de forskellige institutionstyper andel af forskningsmidler i relation til den samlede bevilling. Yderligere er der store variationer inden for institutionsområderne, idet musikkonservatorierne, jf. tabel 1, har en langt mindre forskningsandel (6-8 %) i forhold til den samlede bevilling end eksempelvis arkitektskolerne (20-26 %). Der er ligeledes meget stor forskel på forskningsandelen for henholdsvis Statens Museum for Kunst (6 %) og Nationalmuseet (21 %). Inden for § 16-museerne er der også meget stor variation dels i det samlede bevillingsniveau, dels i hvor stor en del forskningsmidlerne udgør i det samlede budget. Kunstmuseerne bruger typisk en mindre andel på forskning (0-6 %) end de kulturhistoriske museer (0-30 %). Til gengæld er der flere kulturhistoriske museer med en mindre samlet bevilling.

Diagram 1

Forskningsmidlernes andel af den samlede bevilling

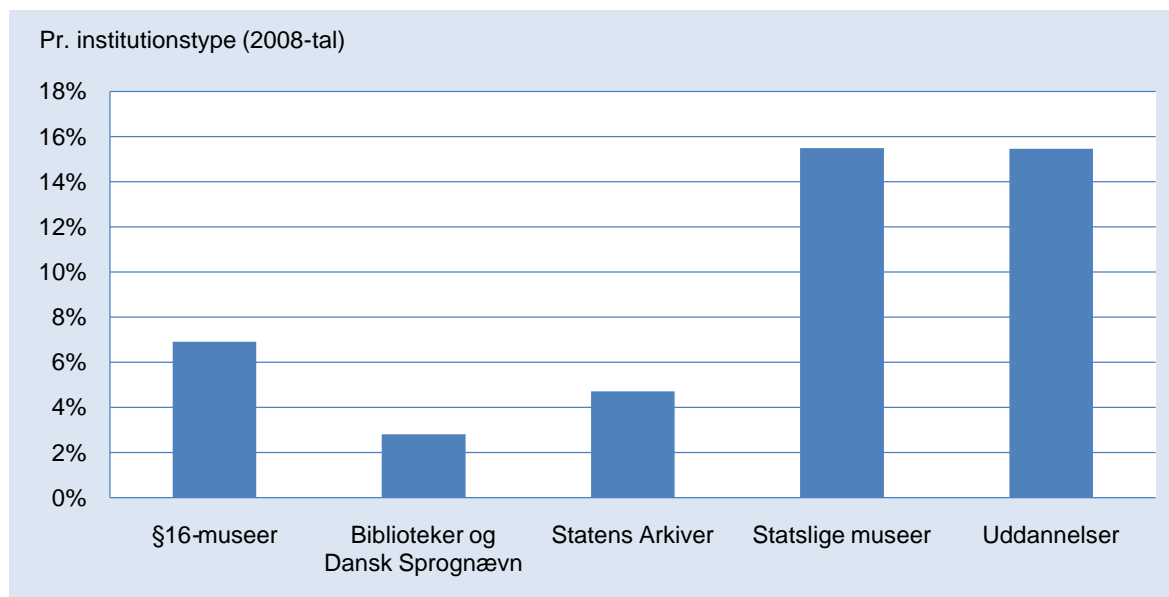

Diagram 1 viser andelen af forskningsmidler i forhold til den samlede bevilling for hver institutionstype. "Andel forskningsmidler" er defineret som forskningsbudget divideret med samlet bevilling ifølge finansloven 2008. § 16-museerne har dog selv angivet forskningsbudgettet i forskningsspørgeskemaet. Bemærk, at der kun er ét arkiv, Statens Arkiver.

Ekstern finansiering

Finansieringen af forskningen ved institutionerne sker dels via grundbevillingerne, dels via ekstern finansiering, som udgør op til 42 % af de samlede forskningsbudgetter. Der er en naturlig sammenhæng mellem andelen af forskningsressourcer generelt og evne til at indhente eksterne forskningsmidler.

Ved en opdeling på institutionstyper viser der sig et mere broget billede af sammenhængen mellem institutionsstørrelse og andelen af eksterne forskningsmidler. En række statslige såvel som statsanerkendte museer har ingen eksterne forskningsmidler (typisk de institutioner, hvor forskningsmidlerne udgør en meget lille del bevillingen). Til gengæld har nogle af de kulturhistoriske § 16-museer, eksempelvis Moesgård Museum, Den Gamle By og Gammel Estrup Jyllands Herregårdsmuseum formået at finansiere en stor procentandel af forskningen ved eksterne forskningsmidler set i forhold til deres samlede forskningsbevilling. Nogle af disse institutioner, ex. Moesgård Museum, er traditionelt knyttet stærk til den universitære forskning på området.

Diagram 2

Eksterne midlers andel af de samlede forskningsmidler

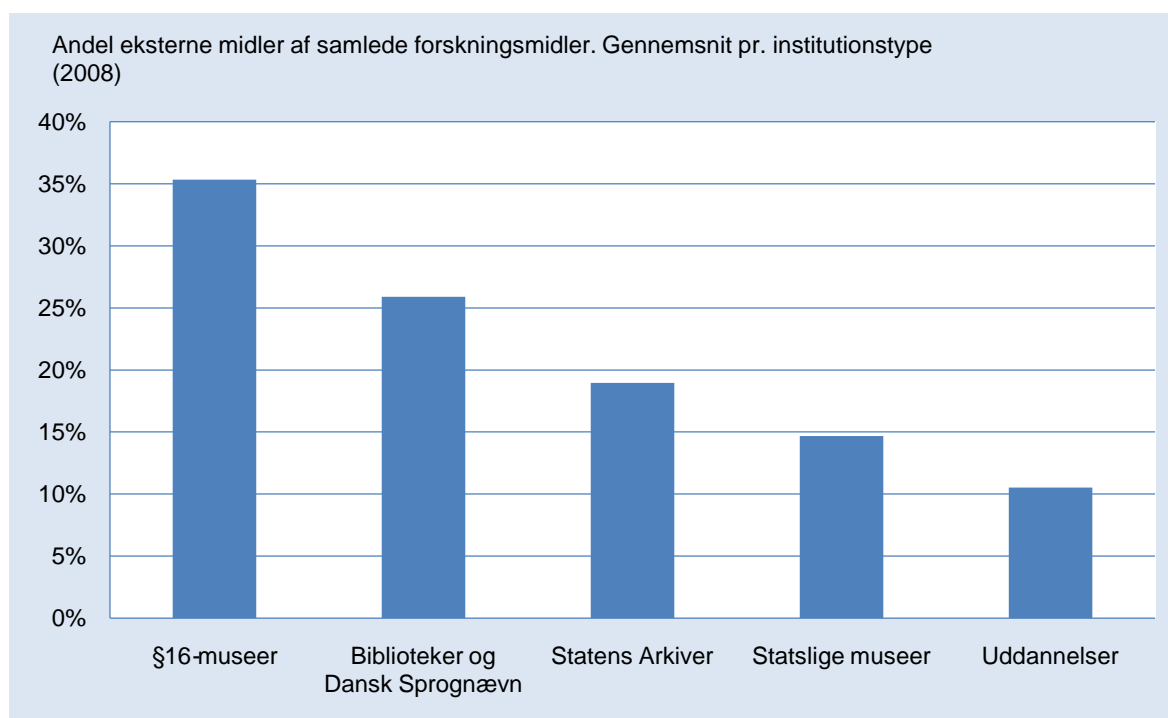

Diagram 2 viser andelen af eksterne forskningsmidler i forhold til de samlede forskningsmidler for hver institutionstype. "Andel eksterne forskningsmidler" er defineret som eksternt forskningsbudget divideret med samlet forskningsbudget ifølge finanslov 2008. §16-museerne har selv angivet forskningsbudgettet i forskningsspørgeskemaet. Værdierne er et udtryk for et gennemsnit for institutionerne inden for hver institutionstype, således at hver institutions andel eksterne midler tæller lige meget. Der er således ikke tale om et vægtet gennemsnit. Bemærk, at der kun er ét arkiv, Statens Arkiver.

En yderligere opdeling imellem uddannelsesinstitutionerne, jf. diagram 3, viser dog tydeligt, at de veletablerede forskningsmiljøer specielt ved arkitektskolerne formår at skaffe en meget stor andel eksterne forskningsmidler. Mens konservatorierne, der er i en opbygningsfase med deres forskningsmiljøer, p.t. ikke skaffer så mange eksterne forskningsmidler. Disse forhold hænger naturligt sammen med udviklingen af forskningsbegrebet ved de kunstneriske uddannelsesinstitutioner, jf. kap. 4.

Diagram 3

Eksterne midlers andel af samlede forskningsmidler på uddannelsesområdet

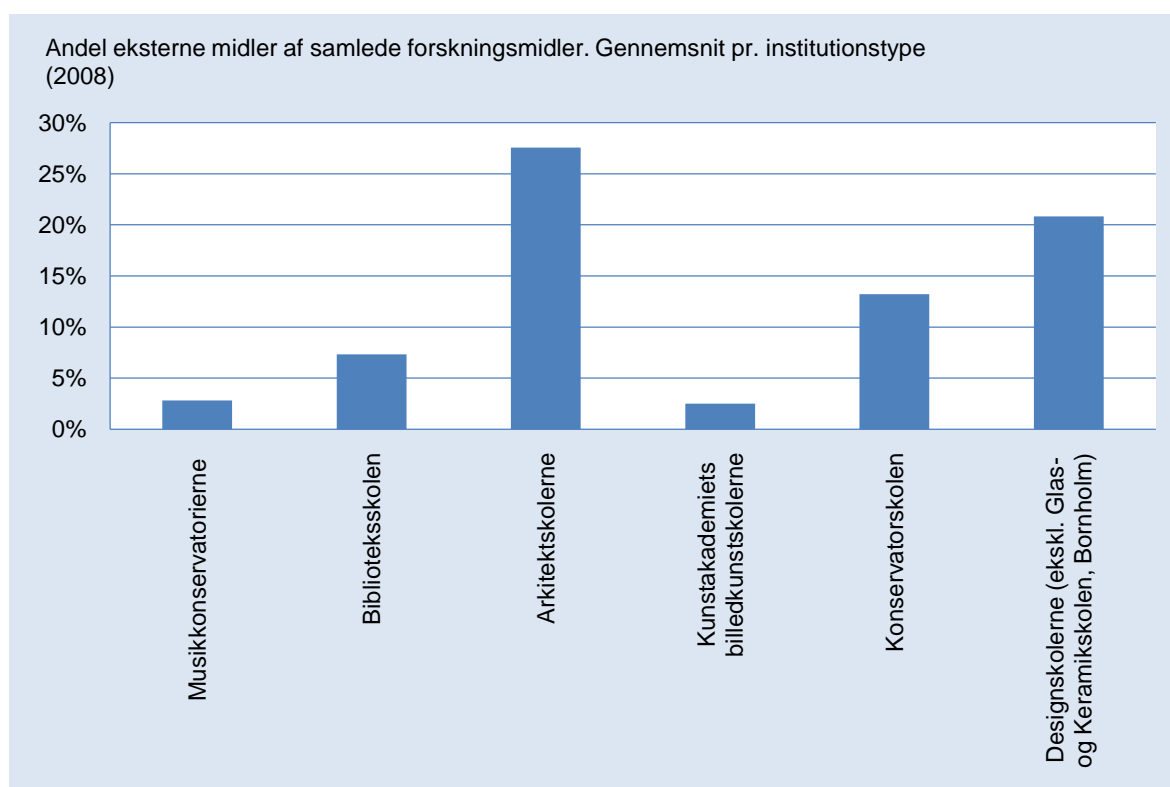
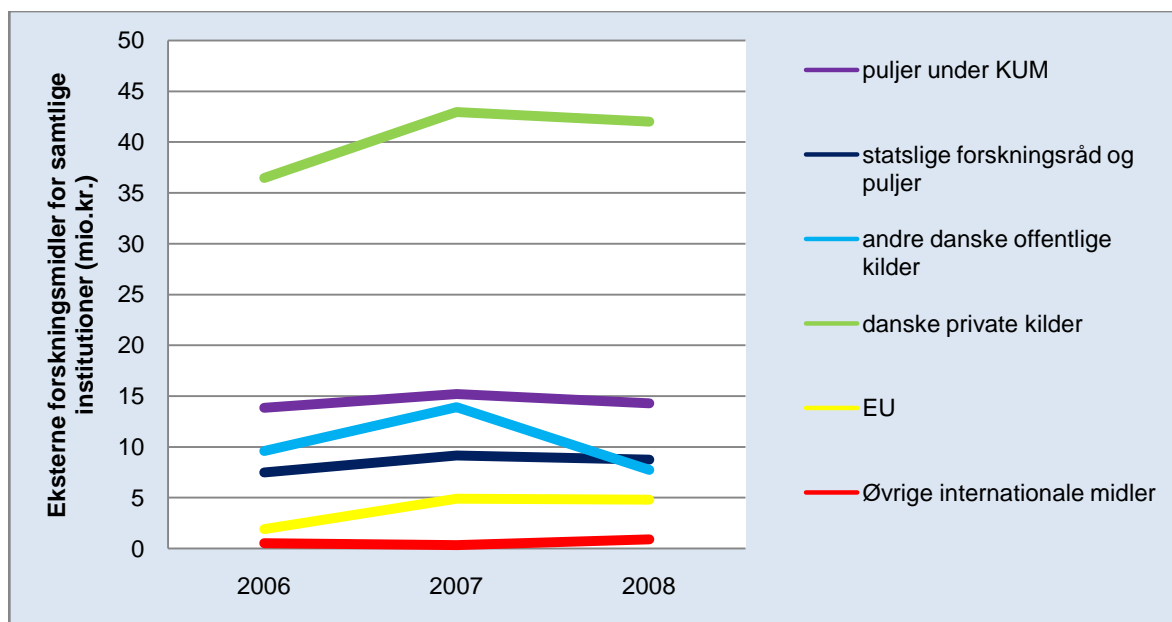

Diagram 3 viser andelen af eksterne forskningsmidler i forhold til de samlede forskningsmidler for hver institutionstype. "Andel eksterne forskningsmidler" er defineret som eksternt forskningsbudget divideret med samlet forskningsbudget ifølge finanslov 2008. Værdierne er udtryk for gennemsnit for institutionerne inden for hver institutionstype, således at hver institutions andel eksterne midler tæller lige meget. Det er således ikke beregnet som et vægtet gennemsnit.

Udviklingen i andelen af eksterne forskningsmidler er stigende over årene 2006-2008, specielt når det angår private danske kilder, jf. diagram 4. Størstedelen af midler fra private danske kilder er skaffet af forholdsvis få institutioner. Fx står Nationalmuseet for ca. 1/3 af midlerne, men også Det Kongelige Bibliotek, Dansk Sprog- og Litteraturselskab, Moesgård Museum og Kunstakademiets Arkitektskole har fået store bevillinger fra danske fonde. Til gengæld er der en tendens til en stagnation i de senere år i andelen af forskningsmidler, som institutionerne får fra de statslige forskningspuljer. Det skal ses i relation til de øgede ressourcer, der samtidig er tilført de statslige forskningspuljer i samme periode.

Diagram 4

Udviklingen i eksterne forskningsmidler fordelt på kilder

Set i relation hertil er universiteternes basismidler i samme periode steget med ca. 27 %, mens universiteternes eksterne forskningsmidler er steget med ca. 54 % (herunder er midler fra forskningsrådene steget med over 60 %). Denne udvikling skal dog ses i lyset af, at en række sektorforskningsinstitutioner blev fusioneret med universiteterne i 2007, hvilket har så stor indvirkning på det samlede forskningsbudget for universiteterne, at en sammenligning ikke giver umiddelbar mening.

Fordelingen, af hvor de eksterne midler hentes, varierer en del efter institutionernes størrelse. De institutioner, der har under 1 mio. kr. ekstern forskningsfinansiering, henter naturligvis mindre fra alle puljer, både offentlige og private, end de større institutioner. Men fordelingen af, hvilke puljer der opnås midler fra, er ikke helt så entydig. Dog viser diagram 5 tydeligt, at de mindre institutioner er langt mere afhængige af Kulturministeriets puljer, mens de største institutioner henter mest fra danske private kilder. Som nævnt ovenfor er der en vis spredning i denne gruppe, da enkelte institutioner henter meget store bevillinger fra private fonde.

Diagram 5

Andel eksterne forskningsmidler fordelt på kilder

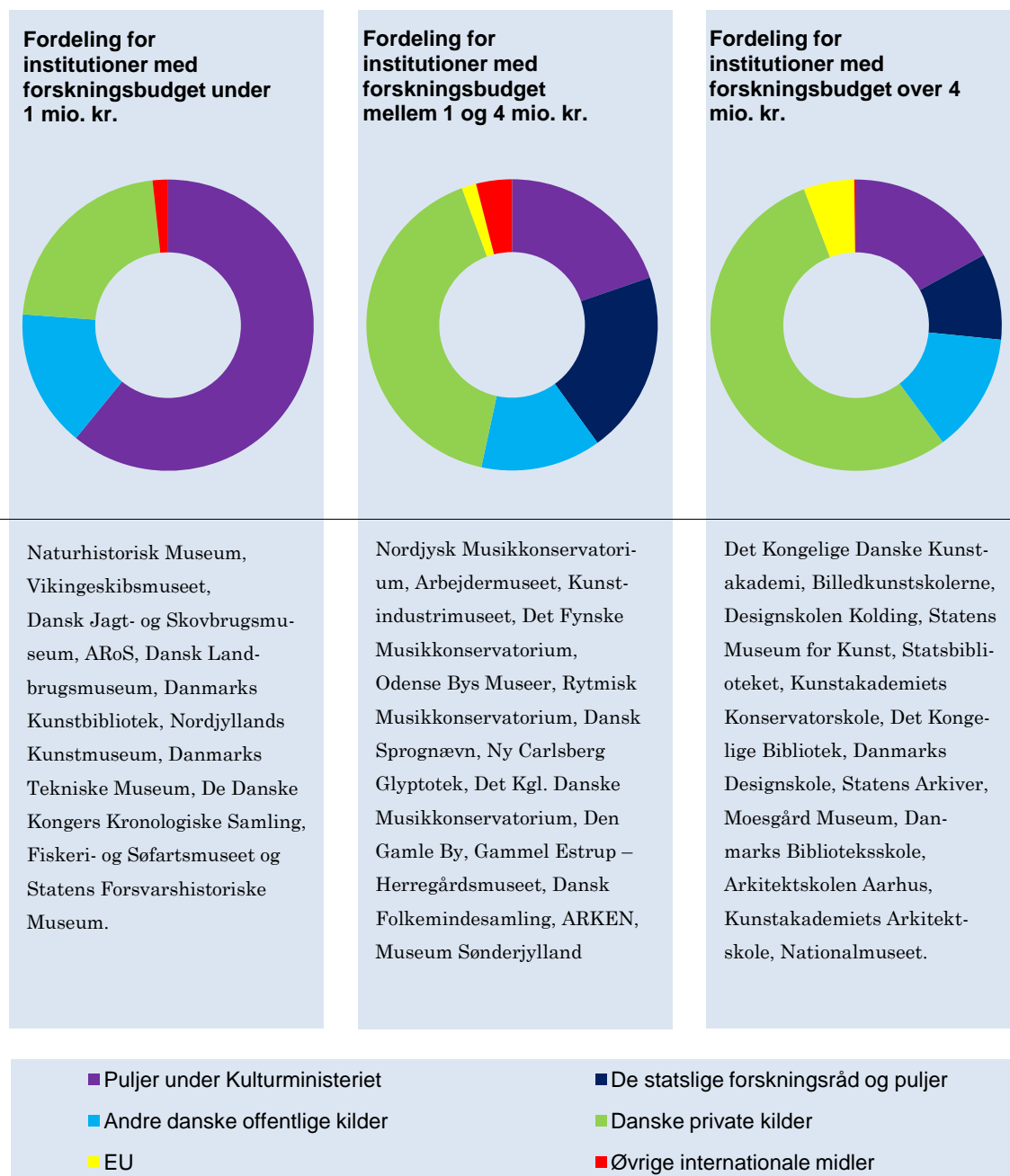

Diagram 5 Lagkagediagrammerne viser, hvordan de eksterne forskningsmidler fordeler sig for de institutioner, der ifølge finanslov 2008 har et forskningsbudget på hhv under 1 mio.kr., mellem 1 og 4 mio. kr. og over 4 mio. Værdierne er udtryk for gennemsnit for institutionerne inden for de tre kategorier, således at hver institutions andel eksterne midler tæller lige meget. Det er således ikke beregnet som et vægtet gennemsnit.

Sammenhængen mellem forskningsressourcer og publicering er meget naturligt proportional, således at institutioner med store forskningsbevillinger også udgiver flest publikationer, herunder et stort antal fagfællebedømte artikler mv. Samtidig viser det sig, at de mindre institutioner, der har en høj andel eksterne forskningsmidler, generelt også publicerer flere fagfællebedømte udgivelser end de institutioner, som i højere grad har egenfinansieret forskning.

Forskningsamarbejde

I forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen er der spurgt til omfanget af planlagte forskningsprojekter, og i hvor høj grad disse er tilrettelagt som samarbejde med andre institutioner inden for Kulturministeriets område eller uden for. Der tegner sig et billede af et meget aktivt og varieret forskningsamarbejde ved Kulturministeriets institutioner, men også en stor forskellighed i tilgang til definition af forskningsprojekter og til forskningsplaner.

Antallet af planlagte forskningsprojekter varierer naturligt i forhold til institutionernes størrelse mht. forskningsressourcer. Antallet af forskningsprojekter varierer også med, hvordan et forskningsprojekt er defineret med en variation fra mindre enkeltstående projekter til større samlede forskningsprojekter, der udføres over en længere årrække af flere forskere sammen med andre institutioner og i et forskningsnetværk. Dette giver en skævhed i samstillingen af antal forskningsprojekter set i relation til eksempelvis forskningsbudget, hvorfor der ikke er udarbejdet en tabel over dette.

Institutionerne er blevet spurgt om, i hvor høj grad de planlægger forskningsprojekter med institutioner uden for, Kulturministeriet. Generelt set planlægger en meget stor andel (25-75 %) af alle institutionstyper forskningsprojekter med både institutioner inden for Kulturministeriets område og uden for uanset andelen af eksterne forskningsmidler. Institutioner med en forholdsvis høj andel eksterne forskningsmidler har dog typisk planlagt et større antal forskningsprojekter i samarbejde med andre – herunder med parter uden for Kulturministeriet.

Eksempler på EU-forskningsprojekt – Konservatorskolen:

Projektet **PROPAIN** (Improved protection of paintings during exhibition, storage and transit) 2007-2009 skal skabe øget beskyttelse af malerier under udstilling og magasinering og under transport. Det er et internationalt forskningsprojekt, som omhandler og bearbejder såvel tekniske som naturvidenskabelige og humanistiske aspekter. Vha. kunst- og teknologihistorisk viden om tidligere tiders maleteknik analyseres lukkede opbevaringsmiljøer for klimaparametre og luftforurening. Det foregår via udvikling af særlige mikromåleudstyr i mikroklimakasser, der er specielt designet til at beskytte malerier. Indsamlede analyseresultater skal bruges til forbedring af såvel måleudstyr som mikroklimakasser – med det endemål, at kulturarvsgenstandenes – maleriernes – beskyttelse øges.

Projektet er støttet af EU's 6.rammeprogram (STREP-projekt) med 770.000 euro ud af det samlede budget på 1.010.600 euro. Det resterende beløb er egenfinansiering for hele konsortiet).

Projektet blev ved evalueringen af projektforslaget i EU's 6 rammeprogram bedømt til at være af høj kvalitet, velplanlagt, med veldefinerede mål og ansås at kunne løse en række eksisterende proble-

mer ved hjælp af et godt sammensat konsortium med partnere med relevant ekspertise. Projektets plan for udbredelse af forskningsresultaterne blev også anset for velplanlagt, og slutbrugere er involveret på relevant og velorganiseret måde. Det bemærkes endvidere, at projektet inddrager aspekter af turisme. Projektet opnåede 29 point ud af 30 mulige.

Eksterne samarbejdspartnere: Koordinator: Norwegian Institute for Air Research, Birkbeck College, University of London, Billedkunstskolerne, SIT – International Transporters, Fraunhofer Institute for Silicate Research, National Museum in Krakow, Department of Chemistry and Industrial Chemistry of University of Pisa (Projektansvarlig: Mikkel Scharff).

3.3. Vilkår og barrierer for forskningen samt forslag til at styrke forskningen

Kulturministeriets forskningsinstitutioner er desuden blevet spurgt om, hvordan de ser vilkår og barrierer for forskningen, samt at bidrage med forslag til at styrke forskningen. Spørgsmålene i undersøgelsen er formuleret på følgende vis:

- Hvordan betragter institutionen vilkårene for forskningen, og er der evt. barrierer for en styrkelse af forskningen?
- Forslag til initiativer, der kan forbedre institutionernes muligheder for at opnå statslige forskningsmidler
- Forslag til initiativer, der kan forbedre institutionernes muligheder for at opnå forskningsmidler fra EU's 7. rammeprogram
- Kommentarer eller forslag, der kan forbedre samarbejdet mellem Kulturministeriet og Kulturministeriets Forskningsudvalg.

I det følgende er institutionernes svar sammenfattet og kategoriseret i de overordnede temaer, som besvarelsene typisk kredser om: organisatoriske begrænsninger, økonomiske barrierer, administrative barrierer, efteruddannelse og forventninger til Kulturministeriets Forskningsudvalg og Kulturministeriet.

35 institutioner har svaret på et eller flere af ovennævnte spørgsmål i spørgeskemaet.

Organisatoriske udfordringer

Det fremhæves i svarene, at forskningen er under pres af institutionernes øvrige hovedopgaver og af stigende faglige og administrative krav. Disse forhold gør det svært for institutionerne at prioritere forskningsforpligtelsen side om side med de øvrige opgaver. Dernæst peger flere på, at de små institutioner har for få forskere til at etablere et selvstændigt forskningsmiljø.

En række institutioner tilkendegiver, at disse forhold aktualiserer behovet for mere samarbejde om forskningen på tværs af institutioner og sektorer – både fagligt og administrativt – gennem udbygning af netværk og etablering af forpligtende samarbejdsrelationer. Nogle institutioner præsenterer i spørgeskemabesvarelsen konkrete organisatoriske tiltag eller forslag til tiltag, som har styrket eller kan styrke forskningen. Et udpluk af disse tiltag opsummeres nedenfor.

Udpluk af svarene:

- Det er nødvendigt at samarbejde. Det kan fx ske ved klyngesamarbejde mellem museerne og etablering af en fælles forskningsplatform for designinstitutioner.
- Institutionerne bør deltage i udvikling af og deltagelse i strategiske forskningsnetværk/-centre – nationalt og internationalt.
- Det er oplagt at øge samarbejdet med institutionerne uden for Kulturministeriets område, fordi de klassiske videnskaber har opdyrket en forskningskultur og erfaring med at skrive gode ansøgninger.
- Der er behov for ekstern sparring vedr. udvikling og design af forskningsprojekter. Vi har bedre chancer for at opnå midler, hvis vi søger sammen med universiteterne.
- Institutionerne bør samarbejde om og støtte hinanden i forbindelse med udarbejdelse af ansøgninger.
- Bedre muligheder for samarbejde mellem statsstøttede museer og universiteterne om ph.d.

Forslag:

- Fiskeri- og Søfartsmuseet driver Center for Maritime og Regionale Studier i samarbejde med Syddansk Universitet Esbjerg. Dette samarbejde har øget museets vægt på forskning.
- Nationalmuseet har fra 2004 indført et forskningsår hvert 3. år for seniorforskere og seniorrådgivere. Prioriteringen af en koncentreret og sammenhængende forskningstid har forbedret vilkårene for forskningen mærkbart og har betydet, at forskningsprojekter generelt afsluttes på kortere tid.
- Nationalmuseet har opbygget rutiner og ekspertise, så alle større fonds- og forskningsmidler bliver annonceret til museets forskere. Der er etableret forskningsrådgivning ifm. ansøgninger, projektbeskrivelser og budgetlægning, og der er en overordnet ph.d.-administration.
- Odense Bys Museer angiver, at fast etablerede netværk som MASKOT (Odense Bys Museer, Syddansk Universitet, Odense Stadsarkiv og Statens Arkiver, Fyn) giver mulighed for at etablere større og stærkere forskningssamarbejde og dermed større chance for andele i centrale forskningsmidler.
- Statens Museum for Kunst ser et behov for at få sit eget rådgivende forskningsudvalg, der kan fungere som en kvalificeret rådgiver og samtalepartner – et behov, der støttes af de seneste to internationale forskningsevalueringer.
- Designskolen foreslår mulighed for etablering af lærer-ph.d. over 4 år til opkvalificering af lærere, inspireret af Biblioteksskolens overgang fra professionsuddannelse til videregående uddannelse.

(ca. 12 institutioner, primært uddannelsesinstitutioner og museer)

Der er i dag mange gode eksempler på forpligtende samarbejder mellem Kulturministeriets institutioner og øvrige nationale og internationale forskningsmiljøer. Konkret er en række forskningscentre blevet etableret, hvor såvel uddannelsesinstitutioner som museer og universiteter indgår som aktører. Alt tyder dog på, at der er et stort uudnyttet potentiale for forskningssamarbejder.

På længere sigt kan de organisatoriske udfordringer vedr. forskningen tænkes at blive imødekommet af etableringen af større institutionsenheder fx ved fusioner. Fusionsprocesserne er

allerede godt i gang på museumsområdet, hvor flere statsanerkendte museer som konsekvens af kommunalreformen fusionerer med henblik på at skabe større og mere bæredygtige institutioner. 35 ud af ca. 140 statsanerkendte institutioner er inden for de senere år gået sammen i fusioner, så der aktuelt eksisterer 119 statsanerkendte museer i Danmark.

Økonomiske barrierer

Basisbevillingernes størrelse fremhæves af mange institutioner som en væsentlig begrænsning for en prioritering af forskningen. Det fremhæves også som problematisk for kontinuiteten i opgavevaretagelsen, at puljetækningen medfører et stigende antal projektansættelser frem for fastansættelser. Samtidig peger flere institutioner på, at der ikke i tilstrækkelig grad afsættes midler til kulturforskning i Videnskabsministeriet. Det nævnes endvidere, at Kulturministeriet selv har haft mere fokus på at understøtte udviklingen af institutionernes formidling, it og bevaring end at understøtte forskningen.

En lang række forslag fra institutionerne peger på behovet for øgede bevillinger til at varetage forskningen og for en øget bevillingsmæssig bredde i forbindelse med puljerne.

Udpluk af svarene:

- Vigende driftsbevillinger og større konkurrence rammer forskningen hårdt.
- Det er svært at opnå støtte til fx kulturhistorisk forskning pga. tematiserede puljemidler. Forskningsprojekter, der skal knytte an til institutionens kerneaktiviteter, harmonerer ofte ikke med Videnskabsministeriets strategiske mål.
- Der er en stagnation af fastansatte forskere til fordel for stadig flere projektansatte.

Forslag:

- Der er behov for øgede midler til "fri forskning", grundforskning, flere basismidler, større ph.d.-puljer, flere opstartsmidler, forskningsmidler til nye projekter, pulje til oversættelser, ekstra ressourcer til forskningsledelse og administration.
- Puljerne er ofte for smalt definerede, så der ønskes et bredere perspektiv på støtteværdige initiativer.
- Der bør fortsat være mulighed for økonomisk støtte til enmandsprojekter.

(ca. 20 institutioner, bred vifte af primært uddannelsesinstitutioner og museer)

Udgangspunktet for nærværende forskningsstrategi er, at Kulturministeriets forskningsinstitutioner skal ruste sig til at deltage i konkurrencen om de mange forskningsressourcer, der er afsat i disse år både i Videnskabsministeriets forskningspuljer samt i EU-regi. Kulturministeriet medvirker til at påvirke Videnskabsministeriets forskningspuljer/-programmer, hvor der er mulighed for det. Blandt andet har Kulturministeriet givet input til FORSK2015, således at flere af de strategiske forskningstemaer kan rumme forskningsprojekter fra det humanistiske/kulturelle område.

Arbejdsgruppen finder dog, at det er relevant at diskutere, hvordan Kulturministeriets egne forskningsmidler i Kulturministeriets Forskningsudvalg evt. kan målrettes bedre og fremme et bredere samarbejde samt medvirke til at styrke eller understøtte institutionernes bestræbelser

på at opnå flere eksterne forskningsbevillinger. Det kan fx være i form af midler til projektmodning eller etablering af samarbejdsprojekter mv.

Administrative barrierer

En del institutioner fremhæver, at der er meget tids – og ressourcekrævende at lave ansøgninger ikke mindst i EU-regi, og at der er risiko for, at indsatsen ikke reelt fører til flere midler pga. af den øgede konkurrence om de eksterne forskningsmidler. Nogle savner også en facilitering af ansøgningsprocesserne, og der efterlyses større viden og vejledning om EU's forskningsmidler samt mulighed for at opnå økonomisk tilskud til ansøgningsprocessen fra centralt hold.

Udpluk af svarene:

- Det er tidskrævende at søge om eksterne forskningsmidler, svært at få større samlede bevillinger og uoverkommeligt for en enkelt institution at søge EU-midler.
- Der er behov for en facilitering af ansøgningsprocesserne.
- Den stigende konkurrence om forskningsmidlerne og stigende krav til ansøgninger. Konstant søgning af eksterne midler sker på bekostning af selve forskningen.

Forslag

- Institutionerne bør opruste infrastrukturen omkring ansøgningsprocessen.
- Medfinansiering fra statslig side ifm. ansøgningsprocessen gennem en pulje til udarbejdelse af projektforslag, konsortiedannelse mv. vil øge institutionernes mulighed for at opnå andre statslige (eksterne) midler.
- Der er behov for kompetenceudvikling af medarbejdere (faglige og administrative) til professionel varetagelse af ansøgningsprocesser.
- Kulturministeriet/anden central aktør kunne koordinere forskningen på området og give administrativ og faglig vejledning ifm. ansøgninger.
- Det ville være gavnligt med et seminar om EU-midler
- Man kan søge erfaringer fra andre mht. EU-midler. Man kan benytte Eurocenters ekspertise og tilbud om infomøder/kurser eller regionale netværk. Odense kommunes/Region Syddanmark har eksempelvis oprettet et netværk til EU-projekter.

(ca. 24 institutioner – ABM + uddannelsesinstitutioner)

Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation har de to sidste år afholdt et årligt møde for Kulturministeriets forskningsinstitutioner med det formål at oplyse institutionerne om deres muligheder for at søge forskningsmidler. Kulturministeriets Forskningsudvalg har også tidligere afholdt seminarer med forskellige forskningstemaer. På EU-området er det muligt at søge vejledning, deltage i kurser og få konsulentbistand osv. i regi af Eurocenter (nationalt kontaktpunkt i regi af Videnskabsministeriet) og i kommunalt/regionalt regi. Tilkendegivelserne fra institutionerne tyder imidlertid på, at der er et stort behov for at udveksle erfaringer om ansøgningsmuligheder og succesfulde ansøgningsprocesser samt at effektivisere det forskningsadministrative samarbejde. Det er også nødvendigt, idet der ikke er tvivl om, at der fremover stilles stadig større krav til forskningsansøgninger både nationalt og internationalt.

Forventninger til Kulturministeriets forskningsudvalg og Kulturministeriet

Information og rådgivning

Institutionernes kommentarer eller forslag til, hvordan samarbejdet mellem Kulturministeriet og Kulturministeriets forskningsudvalg kan forbedres, kredser om ønsker om, at Kulturministeriets Forskningsudvalg i højere grad bidrager til at sprede information og initiere fora, hvor der udveksles erfaringer og udvikles strategier på området. Der er forslag til nyhedsbreve, afholdelse af debatmøder, konferencer, seminarer og en årsberetning fra udvalget.

Udpluk af svarene:

Forslag

- Kulturministeriets Forskningsudvalg bør tilrettelægge flere møder/konferencer mhp. udvikling af forskningsfaglige og -politiske strategier for de forskellige forskningsområder, orienteringsmøder om fx erhvervs-ph.d.- ordningen, netværksmuligheder etc., møder om forskningskvalitet, tilskudsmuligheder og muligheder for at lave fagfællebedømte tidsskrifter.
- Der ønskes nyhedsbreve og en årlig beretning fra Kulturministeriets Forskningsudvalg.
- Det ville være oplagt, at Kulturministeriets Forskningsudvalg bidrager med sin ekspertise til at udvikle infrastrukturen for forskningsansøgninger nationalt/internationalt.
- Kulturministeriet/ Kulturministeriets Forskningsudvalg kunne påtage sig en koordinerende rolle ved tværinstitutionelle projekter.
- Det vil være en fordel for institutionerne, at der er et bedre samarbejde mellem Kulturministeriets Forskningsudvalg og de rådgivende forskningsudvalg i Videnskabsministeriet.
- Der er et stort behov for sparring med Kulturministeriets Forskningsudvalg ift. udviklingen af nyt forskningsområde på konservatorierne.
- Der ønskes en stærkere repræsentation af arkitektur-, planlægnings- og designområdet i Kulturministeriets Forskningsudvalg

(ca. 8 institutioner, primært uddannelsesinstitutioner og museer)

Institutionernes tilkendegivelser peger på et stærkt ønske om, at Kulturministeriets Forskningsudvalg indtager en mere fremtrædende rolle. Mange af de nævnte behov for flere informationer om forskningspolitik, tilskudsmuligheder mv. samt koordinering af og rådgivning i forbindelse med udarbejdelse af ansøgninger kan imødekommes ved styrkelsen af et forskningsadministrativt samarbejde og evt. etableringen af en eller flere centrale forskningsadministrative rådgivningsfunktioner.

Støttmuligheder, kriterier mv.

Nogle institutioner ytrer ønske om, at Kulturministeriets Forskningsudvalg tydeliggør kriterier for tildeling af midler, ligesom nogle institutioner (primært statsanerkendte museer) ønsker at få mulighed for også at søge Kulturministeriets Forskningsudvalgs midler. Det nævnes også, at kravene til ansøgninger skal afspejle støttebeløbenes størrelse. Derudover er der ønske om større puljer (fx til ph.d.) og en højere prioritering af tværinstitutionelle samarbejder.

Dette peger på, at forskningsmidlerne generelt kan koordineres bedre på ministeriets område dvs. både Kulturministeriets Forskningsudvalgs og Kulturarvsstyrelsens⁶ midler. Det kan naturligvis være relevant at diskutere, hvorvidt flere institutioner skal kunne søge Kulturministeriets Forskningsudvalgs puljer, men det fører samlet set ikke til flere forskningsmidler til kulturområdet.

Styrkelse af fokus på kulturforskningen

Flere institutioner mener, at Kulturministeriet bør rette større fokus mod forskningsområdet. Dette kan bl.a. ske ved, at Kulturministeriet formulerer en forskningsstrategi, øger midlerne til kulturforskning ved bl.a. at tiltrække en større andel af de statslige pulje og markerer sig stærkere over for forskningsrådene i Videnskabsministeriet.

3.4. anbefalinger

De gennemgående temaer i institutionernes vurdering af vilkår og barrierer for forskningen er organisatoriske udfordringer, økonomiske barrierer og administrative barrierer. Institutionernes forslag til styrkelse af forskningen kredser generelt set om mere samarbejde og bedre udnyttelse af ressourcerne.

Arbejdsgruppen anbefaler følgende:

- Kulturministeriets forskningsinstitutioner etablerer en fælles forskningsadministrativ rådgivning med det formål at opbygge en fælles viden vedr. ansøgningsprocedurer, kvalitetssikring og afrapportering af forskningsstatistik mv., der kan skabe en solid understøttelse af forskningen på den enkelte forskningsinstitution. Arbejdsgruppen foreslår, at en fælles forskningsadministrativ rådgivning placeres på en eller to eksisterende institutioner på Kulturministeriets område til at varetage hhv. uddannelsesområdet og ABM-området.
- Kulturministeriets forskningsinstitutioner søger i planlægningen af forskningsprojekter at frigøre forskerne fra øvrige arbejdsopgaver i en sammenhængende periode og giver derved forskerne hensigtsmæssige vilkår for at skabe forskningsresultater.
- Kulturministeriets forskningsinstitutioner styrker det konkrete faglige forskningssamarbejde ved at etablere nye netværk eller udbygge eksisterende netværk til forpligtende samarbejdsrelationer – også ud i den bredere forskningsverden nationalt og på internationalt plan, hvor det er relevant.
- Kulturministeriets Forskningsudvalg råder fortsat over en pulje forskningsmidler, der med sin støtte kan få væsentlig betydning for udviklingen af forskningsprojekter på kulturområdet. Ministeriet og Kulturministeriets Forskningsudvalg bør i den forbindelse overveje om udvalgets puljemidler bør have et bredere sigte, fx også projektmodning og støtte til etablering af samarbejdsprojekter.

---

⁶ Det drejer sig om Kulturarvsstyrelsens generelle rådighedssum (jf. museumslovens § 16, stk. 2) – se <http://www.kulturarv.dk/forvaltning/museumsdrift/ansoegning/generelsum/index.jsp>

4. Forskningsbegreber og tilgrænsende begreber

4.1. Formål

Ifølge kommissoriet skal arbejdsgruppen:

”klarlægge forskningsbegrebet og tilgrænsende begreber, herunder begrebet kunstnerisk udviklingsvirksomhed, og foretage en vurdering af, hvilke aktiviteter på institutionerne der kan rummes inden for det almene forskningsbegreb, og hvilke aktivite, der ikke kan rummes inden for det almene forskningsbegreb, og som derfor ikke vil kunne opnå støtte fra centrale forskningspuljer”.

Ønsket om at klarlægge forskningsbegrebet og tilgrænsende begreber udspringer af en årelang diskussion om definitionen og afgrænsningen af forskning på ministeriets områder. Dette er ikke mindst foranlediget af uddannelsesinstitutionernes forpligtelse til eller mulighed for at bedrive forskning og kunstnerisk udviklingsvirksomhed og Kulturministeriets Forskningsudvalgs arbejde med at understøtte forskning på kulturinstitutionerne.

Diskussionen er imidlertid også aktualiseret af den centralisering af forskningsmidlerne og af forskningsrådssystemet, der er gennemført i de seneste år. Der er dermed opstået et stigende behov for, at forskningsinstitutionerne under Kulturministeriet orienterer sig mod disse finansieringsmuligheder uden for ministeriets eget regi. Klarlæggelsen af relevante forskningsbegreber skal derfor også ses i sammenhæng med de kriterier for forskning, der gør sig gældende for at komme i betragtning ved fordeling af disse midler.

Arbejdsgruppens udgangspunkter og prioriteringer

Udgangspunktet er i høj grad det pragmatiske at tydeliggøre, hvilke typer af aktiviteter på Kulturministeriets forskningsinstitutioner der fortsat kan og skal egenfinansieres, og hvilke der fortrinsvis kan/skal opnå støtte fra de centrale forskningspuljer. Forskningsstrategien skal kunne inspirere til mere målrettede og strategiske diskussioner på de enkelte institutioner om, hvad man ønsker af forskning og kunstnerisk udviklingsarbejde. Arbejdsgruppen har således ikke set det som sin opgave at opfinde nye definitioner af forskning, udviklingsarbejde og tilgrænsende begreber, men at tage kritisk og konstruktivt stilling til rækkevidden og den pragmatiske anvendelighed af de begreber om forskning og kunstnerisk udviklingsarbejde, som aktuelt anvendes på ministeriets forskningsinstitutioner.

Diskussionen om afgrænsningen af forskning i forhold til andre aktiviteter, der sigter på udvikling af produkter eller processer, har præget Kulturministeriets forskningsområder gennem en årrække. Denne diskussion har især taget afsæt i OECD's forskellige publikationer med refleksioner og begrebsdefinitioner, men er også influeret af andre forskningsbegreber. Arbejdsgruppen har orienteret sig i og diskuteret en række af disse begreber for at vurdere deres aktuelle relevans i forhold til kommissoriet. Samtidig er en række relevante forskningspuljer gennemgået i forhold til de kriterier, der stilles for godkendelse af ansøgninger (se bilag 2).

Det er næppe fuldt ud muligt at give en samlet beskrivelse af forskning og kunstnerisk udviklingsarbejde på så forskelligartede institutioner som Kulturministeriets. For at nå et stykke af

vejen har institutionerne besvaret et spørgeskema, jf. kap. 3, vedr. forskningstyper og aktuelt omfang af forskningen. Arbejdsgruppen har desuden orienteret sig i og brugt en række aktuelle 'cases', som har dannet baggrund for forståelsen af en række af de problemstillinger og potentialer, forskningen på Kulturministeriets institutioner rummer.

Det er således ikke hensigten at tale for eller imod bestemte forskningstraditioner og forskningsretninger, men at tale ud fra et alment forskningsbegreb, som kan rumme den brede vifte af forskning på Kulturministeriets institutioner og i forskningsverden generelt. De følgende diskussioner skal derfor i høj grad ses som en overordnet ramme og et afsæt for institutionernes egne diskussioner af, hvad forskning er på deres område og faglige felt.

Forskning kan defineres og beskrives på mange måder. Uden nødvendigvis at tage afstand fra andre definitioner kan arbejdsgruppen tilslutte sig Kirsten Hastrups beskrivelse af forskning på følgende måde:

"Forskning kan ikke gradbøjes. Forskning er derimod overordentlig varieret, fordi den altid må bøje sig i retning af den del af virkeligheden, eller det materiale, der forskes i. Målet for forskningen er at skabe en viden, der kan deles med andre, i form af teoretiske refleksioner, der skaber nye forbindelser; dermed føjer de noget til verden ('ekspressive' teorier) snarere end simpelthen at 'beskrive' den i særlige begreber ('designative' teorier).⁷

Denne brede opfattelse af forskning er særdeles brugbar i denne sammenhæng, fordi den betoner forskningens sammenhæng med den virkelighed, den udspringer af, og den deraf følgende mangfoldighed af forskningsformer.

Forskellen mellem forskning og andre former for udviklingsarbejde formuleres i denne opfattelse som et kriterium om 'teoretisk refleksion'. Det skal bemærkes, at 'teoretiske refleksioner' skal forstås i den bredeste betydning som forskningsarbejdets teoretiske overvejelser. Forskning skal ikke nødvendigvis udvikle nye begreber endside danne nye teorier. Men det teoretiske niveau i et forskningsarbejde er dér, hvor gyldigheden af den nye viden, der er udviklet, afprøves i forhold til allerede etablerede vidensområder. Når der i et forskningsarbejde redegøres tydeligt – transparent – for, hvilke vidensområder der har relevans for undersøgelsen, og der argumenteres herfor, udgør dette en test af forskningsarbejdets originalitet.

4.2. Forskningsbegreber

Der er meget stor forskel på, hvordan Kulturministeriets institutioner formulerer deres forskningsbegreber, og hvordan institutionerne opfatter forskningsbegrebernes afgrænsninger og rækkevidde. Kulturministeriets spørgeskemaundersøgelse viser følgende tendenser:

- 7 institutioner anvender OECD's forskningsbegreb
- 7 institutioner anvender Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningsbegreb fra 1994-2000
- 16 institutioner definerer deres forskningsbegreber ved at redegøre for konkrete forskningsemner, generelle forskningsområder eller institutionens ansvarsområde

---

⁷ Kirsten Hastrup; Designforskning: mellem materialitet og socialitet; Danmarks Designskole 2006.

- 8 institutioner opererer med individuelle definitioner af forskningsbegrebet,
- 2 institutioner har ikke angivet, hvilket forskningsbegreb de anvender.

Det er efter arbejdsgruppens opfattelse afgørende, at institutionerne i deres strategiske planlægning af forskningsindsatsen orienterer sig mod et alment forskningsbegreb – frem for fag- og/eller institutionsspecifikke forskningsbegreber – for at kunne indgå i konkurrencen om de centrale forskningspuljer på lige fod med andre forskningsmiljøer.

Det er derfor arbejdsgruppens anbefaling, at Kulturministeriets institutioner rustet sig til konkurrencen om forskningsmidlerne ved som udgangspunkt at orientere sig i forhold til alment gældende kriterier for forskningen.

Alment gældende kriterier for forskningen foreligger ikke umiddelbart i en klar fremstilling, men indgår i de mere generelle definitioner af forskningskategorier/begreber, dvs. bl.a. OECD's forskningsbegreb og Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningsbegreb, der i en vis udstrækning finder anvendelse på Kulturministeriets område. Kriterierne kan desuden udledes af de forskellige bevillingsgiveres ansøgningskriterier.

I det følgende vil OECD's forskningsbegreb og Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningskategorier blive gennemgået med henblik på at præsentere arbejdsgruppens syn på begrebernes rækkevidde og anvendelighed. Denne gennemgang vil i sammenhæng med et blik på bevillingsgivernes ansøgningskriterier danne grundlag for en klarlægning af alment gældende kriterier for forskningen og dermed for opstillingen af et alment – men i nærværende sammenhæng også pragmatisk – forskningsbegreb.

OECD's forskningsbegreb, Frascati Manualen

OECD's definitioner af forskning og eksperimentel udvikling er formuleret i Frascati Manualen og stammer fra 1963⁸. Frascati Manualen er blevet etableret som den internationalt anerkendte standard for udarbejdelsen af statistiske undersøgelser af forsknings- og udviklingsaktiviteter. Udvikling er her forstået som eksperimentel udvikling, svarende til originaludtrykket "Experimental Development".

I Danmark danner OECD's definitioner af forskning og eksperimentel eller videnskabelig udvikling (FoU) udgangspunkt for fremstillingen af nationale overblik over forsknings- og udviklingsaktiviteter samt midler anvendt på disse aktiviteter. Det drejer sig eksempelvis om Finansministeriets Statslige Forskningsbudget⁹ og den årlige forskningsstatistik *Forskning og udviklingsarbejde i den offentlige sekto*, som Dansk Center for Forskningsanalyse indtil for nyligt har varetaget.¹⁰

OECD's definitioner af forskning og udvikling er karakteriseret ved en overordnet fælles definition samt tre underkategorier.

---

⁸ "Frascati Manual. Proposed Standard Practice for Surveys of Research and Experimental Development". Den seneste og 6. version af manualen er fra 2002.

⁹ Finansministeriet, "Vejledning. Statsligt forskningsbudget, forskning og udvikling", 2007.

¹⁰ Se www.forskningsanalyse.dk. For præcis henvisning til anvendelsen af OECD's standarder i forskningsstatistikken se eksempelvis: Dansk Center for Forskningsanalyse, "Forskning og udviklingsarbejde i den offentlige sektor. Forskningsstatistik, 2005".

Forskning og udvikling ses i en sammenhæng og defineres overordnet på følgende vis:

- *Forskning og udvikling* omfatter skabende arbejde foretaget på et systematisk grundlag med henblik på at øge den eksisterende viden, herunder viden vedrørende mennesker, kultur og samfund, samt udnyttelse af den eksisterende viden til at anvise nye praktiske anvendelser.¹¹

Den overordnede definition dækker over følgende aktiviteter: grundforskning, anvendt forskning og udviklingsarbejde. De tre aktiviteter er formuleret på følgende vis:

- *Grundforskning* er originalt eksperimenterende eller teoretisk arbejde med det primære formål at opnå ny viden og forståelse uden nogen bestemt anvendelse i sigte.¹²
- *Anvendt forskning* er originale undersøgelser med henblik på at opnå ny viden, primært rettet mod bestemte praktiske mål.¹³
- *Udviklingsarbejde* er systematisk arbejde baseret på anvendelse af viden opnået gennem forskning og/eller praktisk erfaring med det formål at frembringe nye eller væsentligt forbedrede materialer, produkter, processer, systemer eller tjenesteydelser.¹⁴

Frascatimanualen opstiller desuden en række kriterier formuleret som spørgsmål, der er retningsgivende for en skelnen mellem forskning og udvikling set i forhold til relaterede aktiviteter. En del af disse kriterier viser sig – om end i andre formuleringer – at være parallelle med ansøgningskriterierne for de centrale puljer under Det Frie Forskningsråd, jf. udvalgets forårsopslag 2008:

1. Hvad er projektets formål?
2. Hvad er nyt eller innovativt ved projektet?
  - Afsøger det hidtil uopdagede fænomener, strukturer eller forbindelser?
  - Anvender det viden eller teknikker på en ny måde?
  - Er der en signifikant chance for, at det vil resultere i ny (udvidet eller dybere) forståelse af fænomener, forbindelser eller manipulerende principper af interesse for mere end én institution?
3. Hvilket personale arbejder med projektet?
4. Hvilke metoder bliver anvendt?
5. Under hvilket program bliver projektet finansieret?
6. Hvor stor er sandsynligheden for, at resultaterne vil have en generel karakter?
7. Falder projektet mere naturligt inden for en anden videnskabelig, teknologisk eller industriel aktivitet?

¹¹ Den oprindelige engelske formulering er således: "Research and experimental development (R&D) comprise creative work undertaken on a systematic basis in order to increase the stock of knowledge, including knowledge of man, culture and society, and the use of this stock of knowledge to devise new applications." Frascati Manual, 2002.

¹² Den oprindelige engelske formulering er: "*Basic research* is experimental or theoretical work undertaken primarily to acquire new knowledge of the underlying foundation of phenomena and observable facts, without any particular application or use in view." Frascati Manual.

¹³ Den oprindelige engelske formulering er: "*Applied research* is also original investigation undertaken in order to acquire new knowledge. It is, however, directed primarily towards a specific practical aim or objective." Frascati Manual, 2002.

¹⁴ Den oprindelige engelske formulering er: "*Experimental development* is systematic work, drawing on existing knowledge gained from research and/or practical experience, which is directed to producing new materials, products or devices, to installing new processes, systems and services, or to improving substantially those already produced or installed." Frascati Manual, 2002.

Frascatimanualen opstiller desuden en oversigt over aktiviteter, der falder uden for FoU, og definerer en række konkrete snitflader mellem forskningsaktiviteter og relaterede aktiviteter – eksempelvis mellem FoU og uddannelse og mellem FoU, administration og indirekte støtteaktiviteter. Det specificeres fx, at rutineprægede opgaver så som dataindsamling, som kan være afsat for forskningsaktiviteter, kun kan betragtes som FoU, hvis de bliver varetaget som en integreret del af et specifikt forskningsprojekt eller til fordel for specifikke forskningsprojekter. Snitfladerne mellem forskning og udvikling vil ikke blive yderligere belyst i denne sammenhæng.

OECD's definitioner af forskning og udvikling danner således en internationalt anerkendt referenceramme for forsknings- og udviklingsaktiviteter. Frascatimanualens definitioner, retningslinjer og eksempler kan danne et godt grundlag for at udlede centrale kriterier for forsknings- og udviklingsaktiviteter på Kulturministeriets område samt for at udlede retningslinjer for, hvilke aktiviteter der aktuelt kan opnå ekstern finansiering.

På baggrund af ovenstående definitioner og kriterier kan det overordnet konkluderes, at den centrale præmis for forskning og eksperimental eller forskningsbaseret udvikling er, at arbejdsproces og resultater indeholder en betydelig nyhedsværdi, dvs. at der er originalitet i henholdsvis arbejdsproces og resultat.¹⁵ Det er desuden et centralt kriterium, at arbejdet udføres på et systematisk grundlag med klarhed over anvendte metoder.

Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningskategorier 1994-2000

Kulturministeriets Forskningsudvalg foretog i 1997 en række analyser og drøftelser med henblik på indkredsning af et forskningsbegreb inddelt i kategorier, som skulle være dækkende for de forskellige typer af forskning, der blev bedrevet på institutionerne under Kulturministeriet. Udvalget tog af hensyn til sammenlignelighed og forskningsstatistikker udgangspunkt i OECD's forskningsbegreber formuleret i Frascatimanualen, men "*supplerede og tilrettede dem i forhold til karakteren af forskningen under Kulturministeriet.*"¹⁶ Sammenstiller man OECD's forskningsbegreber med Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningskategorier, kan det imidlertid konstateres, at Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningskategorier såvel omfangsmæssigt som sprogligt adskiller sig betragteligt fra OECD's forskningsbegreber, og derfor reelt ikke kan ligestilles mellem.

Kulturministeriets Forskningsudvalg systematiserede kulturforskningens forsknings- og udviklingsbegreber i følgende forskningskategorier:

Basisforskning

- grundforskning
- strategisk forskning

¹⁵ I Frascatimanualen formuleres det på følgende vis: "The basic criterion for distinguishing R&D from related activities is the presence in R&D of an appreciable element of novelty and the resolution of scientific and/or technological uncertainty, i.e. when the solution to a problem is not readily apparent to someone familiar with the basic stock of common knowledge and techniques for the area concerned." Frascati Manual, 2002.

¹⁶ Kulturministeriets Forskningsudvalgs arbejde med kulturens forskningsbegreber beskrives i *Kulturens Forskning 1994-2000. En handlingsplan fra Kulturministeriets Forskningsudvalg*, Kulturministeriet 1997.

Forskningsbaseret udviklingsarbejde

- anvendt forskning
- kunstnerisk udviklingsarbejde¹⁷
- udviklingsarbejde
- reflekteret dataindsamling.

(Se Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningskategorier med tilhørende definitioner i bilag 3)

Præsentationen af kategorierne som "forskningskategorier" i publikationen *Kulturens Forskning 1994-2000. En handlingsplan fra Kulturministeriets forskningsudvalg* giver anledning til uklarhed, fordi *udviklingsarbejde* og *reflekteret dataindsamling* i sammenhæng med de øvrige kategorier bliver fremstillet som selvstændige forskningskategorier, samtidig med at det i den supplerende tekst understreges, at: "*Udviklingsarbejde og reflekteret dataindsamling (...) ikke i sig selv [er] forskning, men disse aktiviteter knytter sig ofte til forskningen på Kulturministeriets institutioner.*"

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningskategorier fra 1997 ikke er egnede som en fælles fremtidig referenceramme for Kulturministeriets institutioner. Kulturministeriets nuværende Forskningsudvalg med Kirsten Hastrup som (afgående) formand opererer ikke længere med det tidligere udvalgs kategorier, men arbejder med et alment forskningsbegreb, der kan rumme variationerne på Kulturministeriets institutioner.

Begrundelsen er primært, at Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningskategorier udelukkende retter sig mod institutioner på Kulturministeriets område og derfor giver anledning til at betragte forskning og udvikling på disse kulturinstitutioner som isoleret fra den øvrige forskningsverden i ind- og udland. Arbejdsgruppen kan imidlertid konstatere, at spørgeskemaundersøgelsen af institutionerne frem for alt peger på et behov for at diskutere og etablere en ny fælles forståelse af forskning og tilgrænsende begreber, som i højere grad er egnet til at fastholde og udbygge sammenhængen mellem forskningen på Kulturministeriets institutioner og den øvrige forskningsverden.

Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningskategorier har medført, at diskussionerne om definitionen og afgrænsningen af forskningen på ministeriets område ofte har resulteret i ufrugtbare hierarkiseringer af forskningsaktiviteter. Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningsbegreber er med tiden også blevet kritiseret for den hierarkiske ordning af grundforskning som den højeste form for forskning og reflekteret dataindsamling som den laveste.¹⁸ Erfaringerne fra disse diskussioner har resulteret i, at arbejdsgruppens har valgt at se bort fra de opstillede forskningskategorier for forskning for i stedet at rette fokus på alment gældende kriterier for forskning og videnskabelig udvikling.

¹⁷ Begrebet kunstnerisk udviklingsarbejde blev tilføjet som kategori efter en dialog med arkitektskolerne og flere af musik-konservatorierne (se forrige note).

¹⁸ Se Kulturarvsstyrelsens Kunsthistoriske Faglige Råds notat: *Notat om museernes forskning*, januar 2008.

Ansøgningskriterier for de centrale forskningsmidler

For ansøgninger til Kulturministeriets Forskningsudvalgs midler er det et krav, at den, der udfører projektet, skal være forskerkvalificeret, dvs. være ph.d.-uddannet eller tilsvarende.

Kulturministeriets Forskningsudvalg vurderer projektforslagene ud fra et kvalitetskriterium og fordeler forskningsmidlerne efter en vurdering af ansøgningen, som skal indeholde følgende elementer, jf. *vejledning for ansøgere til Kulturministeriets Forskningspulje, marts 2008*:

- Arbejdets formål samt videnskabelige perspektiv
- Kort baggrund for projektet og status over foreliggende viden
- Forskningsplan, herunder tidsplan
- Metode- og materialeovervejelser
- De praktiske muligheder for gennemførelse.

Kulturministeriets Forskningsudvalg udarbejder på det grundlag en indstilling over puljens fordeling, som herefter formelt godkendes af Det Strategiske Forskningsråd, hvorefter den indstilles til Kulturministeriet.

En af de væsentligste kilder til forskningsmidler for Kulturministeriets institutioner er *Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation*, som hører under *Det Frie Forskningsråd*. Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation lægger vægt på følgende operationelle kriterier i vurderingen af ansøgningerne, jf. udvalgets forårsopslag 2008:

- *Videnskabelig kvalitet*
  - Forskningsprojektets kvalitet og originalitet
  - Forskningsprojektets videnskabelige perspektiver
  - Forskningsprojektets problemformulering, teoridannelse og de foreslåede metoders egnethed
- *Ansøger(es) kvalifikationer*
  - Ansøgers og evt. øvrige projektdeltageres videnskabelige kvalifikationer
- *Gennemførlighed*
  - Forskningsprojektets gennemførlighed (tidsplan, arbejdsstedets egnethed, herunder adgang til videnskabelig vejledning og faciliteter i øvrigt)
- *Andet.*

4.3. Et alment forskningsbegreb

Gennemgangen af OECD's forskningsbegreb, Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningskategorier og de forskellige statslige bevillingsgiveres ansøgningskriterier danner grundlag for en klarlægning af alment gældende kriterier for forskning, der kan opnå støtte fra de centrale puljer. Disse kriterier kan sammenfattes og grupperes i forhold til dimensionerne *originalitet, gyldighed og transparens*¹⁹. Sammenfatningen af de alment gældende kriterier for forskningen udgør samlet set en pragmatisk forståelsesramme, som kan betegnes som et alment forskningsbegreb.

---

¹⁹ Katrine Lotz: Transparens, originalitet og gyldighed. I Tidsskrift for Nordisk Arkitekturforskning, 2003/1.

Originalitet: at forskningen udvikler ny viden, indsigt og erkendelse.

Dette kan ske gennem:

- udvikling af nye metoder, modeller, begreber og teorier
- anvendelse af allerede eksisterende forskningsresultater og -metoder i nye sammenhænge
- fremstilling af nye eller væsentlige forbedringer af eksisterende materialer, produkter, processer, teknikker og metoder, systemer eller tjenester.

Forskningsprojekter, der har karakter af afprøvning og udvikling, kan gøre brug af kunstneriske udviklingskompetencer og af reflekteret dataindsamling.

Transparens: anvendelse af relevante metoder og teoridannelser

Forskningsarbejdet skal objektiviseres gennem anvendelse af de for forskningsområdet relevante metoder og teoridannelser. Eventuelle metodologiske afvigelser eller videreudviklinger i det enkelte forskningsarbejde skal være veldokumenterede, velargumenterede og relevante i forhold til forskningsområdets egne standarder.

Gyldighed: redegørelse for arbejdets forhold til relevante videnområder

Forskningsarbejdet skal kunne redegøre for sit forhold til relevante videnområder, og det skal fremstilles, så det er tilgængeligt for fagfællebedømmelse.

Disse tre dimensioner opfyldes ikke lineært – 'først originalitet, siden transparens og gyldighed' – men samtidigt integreret. Det er på den måde absolut muligt – om end en vanskelig opgave – at et forskningsarbejde kan indeholde forskerens egen produktion som praktiker/kunstner, men bedømmelsen af, hvorvidt sådan et arbejde anerkendes som forskning, overlades i første omgang til de relevante forskningsnetværk.

4.4. Forskning og udvikling på Kulturministeriets institutioner

Behovet for en tydeliggørelse af forskningsbegrebet er som nævnt blevet aktualiseret af mulighederne for at opnå ekstern finansiering af forskning udtrykt i de kriterier, som lægges til grund for bevillinger af de bevillingsgivende instanser.

Dette har ledt til forsøg på at udvide forskningsbegrebet og dermed komme ind under forskningsbevillingernes områder, dels i forbindelse med konkrete projekter, dels i forbindelse med diskussioner om forskningsbegrebet. Det er i dette lys, diskussionerne af bl.a. begrebet "kunstnerisk udviklingsarbejde" skal ses.

De hidtidige diskussioner på ministeriets områder afspejler imidlertid først og fremmest de særegne institutionelle rammer, der er for forskningen på kulturinstitutioner og på de kunstneriske uddannelsesinstitutioner.

Samspil mellem forskningen og institutionernes specifikke opgaver

Stort set alle offentlige institutioner, som bedriver forskning, har også andre opgaver. Universiteterne har også til opgave at give uddannelse på videnskabeligt grundlag. Sektorforskningsinstitutioner, som i dag er fusioneret med universiteterne, har typisk også til opgave at yde rådgivning og har evt. også myndighedsopgaver. ABM-institutionernes kerneopgaver er ind-

samling, registrering, bevaring, formidling og forskning, herunder deltagelse i forskeruddannelse. De kunstneriske uddannelsesinstitutioner skal give uddannelse på kunstnerisk og videnskabeligt grundlag.

For alle disse sammensatte institutioner gælder, at forskningen indgår i et samspil med institutionens øvrige opgaver, og den institutionelle kontekst, der skabes af institutionernes specifikke opgaveportefølje, har betydning for forskningens karakter, bl.a. ved at forskningen udspringer af behov opstået i forbindelse med institutionens øvrige opgaver. Disse øvrige opgaver kan således give forskningen et bestemt anvendelsesperspektiv, selv om det langtfra altid er tilfældet.

Forskningen på ABM-institutionerne kan fx udspringe af behovet for at vide mere om værker eller genstande i institutionens samlinger i forbindelse med kommende formidlingsprojekter eller af særlige behov i forbindelse med bevaringen af samlingerne. Forskning på de kunstneriske uddannelsesinstitutioner kan udspringe af institutionens behov for at kunne omsætte viden i forbindelse med, at vilkårene for fagudøvelse forandres, enten teknisk, samfundsmæssigt eller filosofisk. Der kan også være tale om et samfundsmæssigt behov for ny viden om omsætningen af specifikke æstetiske kompetencer, som institutionerne kan bidrage til.

Forskningen påvirker, hvad og hvordan der indsamles, bevares og formidles, og hvad og hvordan der undervises. Der er derfor tale om en sammenhæng eller et samspil og ikke om en ensidig påvirkning den ene eller den anden vej. Institutionens karakter er med til at give forskningen en særlig retning.

Dette betyder ikke, at der kun udføres forskning med et anvendelsesperspektiv i forhold til institutionens øvrige opgaver. Der bedrives også forskning, som ikke umiddelbart har nogen direkte relation til disse. Men institutionens øvrige opgaver danner sammen med bl.a. dens ressourcer og netværk nogle særlige rammer for institutionens forskning, som i et vist omfang giver forskningen en særlig karakter og særlige muligheder. Det gælder fx samspillet mellem ABM-baseret forskning og universitetsforskning og dermed muligheden for fremvæksten af ny faglighed.

Udviklingspotentialer

Når det gælder det tidligere omtalte kunstneriske udviklingsarbejde, som omfatter en række aktiviteter, der grænser til forskning, har det tilsvarende sit udspring i udviklingen af specifikke fagområder. Det har vist sig, at disse udviklingsområder i visse tilfælde kan udvikle sig til egentlige forskningsområder dér, hvor de gennem længere tid har fået mulighed for at udvikles med relevante teoridannelser, metodeovervejelser og forskningsnetværk. Dette kræver dog typisk en høj grad af egenfinansiering i en årrække.

4.5. Diskussioner om forskning og udvikling på Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner

Siden 1990'erne har en række uddannelsesreformer, bl.a. i forbindelse med den såkaldte Bologna-proces, haft til formål at udvikle en bachelor-/kandidatstruktur på en del af de kunstneriske uddannelser på Kulturministeriets område, parallelt med de universitære uddannelser.

Dette har samtidig aktualiseret forventninger om en højere grad af forskningsbaseret undervisning.

Forskningen har varierende vægtning på de enkelte uddannelsesområder på Kulturministeriets institutioner. Der er som tidligere nævnt historisk udviklet ganske forskellige tilgange til forskning i de enkelte fag- og praksisområder, altså de virkeligheder, forskningen er udviklet i og næres af²⁰. Der har eksempelvis eksisteret en universitær forskningstradition inden for nogle af fagene (fx biblioteks- og konservatorfagene), mens andre fag traditionelt har baseret sig på en kombination af praksislære, et kunstnerisk felt uden en formaliseret teoretisk eller forskningsbaseret undervisning og undervisning, der er baseret på forskningsfaglig viden. Forskningen i billedkunst, musik og arkitektur har naturligvis en lang tradition, der er indgået i undervisningen i disse fag. Kunstuddannelserne sigter således traditionelt på opøvelse af evnen til at skabe værker (billedkunst, musik, arkitektur og design) eller fortolke og fremføre kunstværker (fx musik og nu billedhugning), hvilket forudsætter forskellige praktiske færdigheder.

Videnskab og kunst betragtes historisk som to forskellige veje til ny viden og erkendelse. Udskillelse af kunsten og æstetikens områder som selvstændige erkendelsesformer i oplysningstiden har således betydet, at videnskab herefter opfattes som *universel, objektiv og generel*, mens kunst (og praksis i øvrigt) som en modsætning hertil opfattes som *lokal, subjektiv og idiomatisk* (enkeltstående). Denne dikotomiserede opfattelse er aktuelt til debat, men er ikke desto mindre stadig afgørende for, hvad der kan anerkendes som videnskab, og hvad der kan anerkendes som kunst og dermed opnå finansiering som sådan.

I forlængelse af denne historisk set ”stærke sociale konstruktion” af kunst og videnskab som forskellige veje til erkendelse, opfattes uddannelsesvirksomheden på alle ministeriets videregående uddannelsesinstitutioner bortset fra Biblioteksskolen og Konservatorskolen som hvilende på ”to ben”; videnskab (forskning) og kunst (praksis). Spændingsfeltet mellem de to kategorier forskning og kunstnerisk udviklingsarbejde er yderligere aktualiseret af de stigende krav til forskningsbaseret undervisning. Af lovbemærkningerne til lov om videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner fremgår det således, at ”*det er karakteristisk, at forskningen og den kunstneriske udviklingsvirksomhed²¹ indgår i et tæt samspil.*”

I lighed med universiteterne gælder det som nævnt i praksis, at institutionens særlige historie og karakter i væsentlig grad påvirker opfattelsen af forskning – og af forskningens retning. De forskellige former for forsknings- og udviklingsarbejde samt kunstneriske aktiviteter (FOKU-aktiviteter, jf. kap. 3) varierer i det konkrete udtryk på de forskellige typer af institutioner. Denne samlebetegnelse indikerer også, at der ikke nødvendigvis skelnes skarpt mellem forskning og kunstnerisk udviklingsarbejde.

På den måde findes der på Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner – i lighed med universiteterne – en bred variation af historisk udviklede erkendelsesformer. Der hvor kunstuddannelserne adskiller sig, er altså ikke ved, at erkendelsesformerne grunder sig i institutionens

²⁰ Kirsten Hastrup i ”Forskningsbegreber og vidensformer: Kulturarv, samlinger og kunstuddannelser.” Red. Lene Tholstrup Christensen, Kulturministeriets Forskningsudvalg, 2004.

²¹ I denne rapport bruges betegnelse kunstnerisk udviklingsarbejde bortset fra i citater.

praksisformer, men at netop kunsten som erkendelsesform er stærkt konstrueret som modpol til videnskabelsens erkendelsesform.

På den måde har det begreb om viden, som de kunstneriske uddannelser bygger på, udviklet sig anderledes end det begreb om "videnskabelig viden", som ofte umiddelbart associeres med videregående uddannelse og forskning, og som er "*blevet (socialt) kanoniseret som den mest autoritative vidensform*"²². Denne autoritet er som tidligere nævnt blandt andet opnået gennem samfundsmæssig anerkendelse af en række idealer der principielt gør det muligt for videnskabelens udøvere at "opdage" det samme²³.

De videregående uddannelser under Kulturministeriet har forskellige opgaver eller formål i henhold til bestemmelserne i lovgivningen. Som følge af 'de to ben' skal eller kan skolerne både bedrive forskning på videnskabeligt grundlag og – bortset fra Konservatorskolen og Biblioteksskolen – udøve kunstnerisk udviklingsarbejde. Musikkonservatorierne skal desuden udøve pædagogisk udviklingsvirksomhed, hvilket har sammenhæng med konservatoriernes særlige opgave med at uddanne musikpædagoger.

Kunstnerisk udviklingsarbejde²⁴

Samspillet mellem forskningen og kunstnerisk udviklingsarbejde har været genstand for en del diskussioner inden for det seneste årti. Diskussionen har drejet sig om den nuværende kategorisering og forståelse af det kunstneriske udviklingsarbejde i forhold til forskningen og i forhold til kunstnerisk udøvelse. Denne afklaringsproces har foregået og foregår parallelt i netværk af tilsvarende institutioner i USA, i andre europæiske og specielt i de nordiske lande.

Begrebet "kunstnerisk udviklingsarbejde" blev udmøntet i forbindelse med gennemførelsen af uddannelsesloven i 1992 og formuleret således af det daværende forskningsudvalg i Kulturministeriet²⁵:

"Systematisk udviklingsvirksomhed med henblik på at erhverve ny viden om skabelsen af kunst. Udviklingen bygger på en kombination af stringente, registrerende metoder, sansning og kunstnerisk indsigt. Arbejdet gennemføres med en afsluttende reflekterende proces, der kan formidles og dermed bidrage til fagets metode- og erkendelsesudvikling".

Kunstnerisk udviklingsarbejde er således historisk udviklet på baggrund af en tilsyneladende "kategorial selvmodsigelse": som noget andet end forskning på videnskabeligt grundlag og samtidig som optaget i Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningsbegreb på linje med en række andre forskningsformer. Det optræder derfor i dag på en række af Kulturministeriets institutioner som en ækvivalent til forskning. Dette forsøg på at bestemme eller fastlægge forskning og udvikling på de kunstneriske uddannelsesinstitutioner ved at tildele aktiviteterne

²² Lars-Henrik Schmidt, Viden – videnskab. I "Det videnskabelige perspektiv, videnskabsteoretiske tekster." Red. Lars-Henrik Schmidt, Akademisk forlag, 1991.

²³ Kirsten Hastrup, 2004

²⁴ I lovgivning m.v. anvendes begrebet "kunstnerisk udviklingsvirksomhed", andre gange tales blot om "kunstnerisk udvikling". Det er opfattelsen, at der ikke er nogen indholdsmæssig forskel, og i denne tekst anvendes begrebet "kunstnerisk udviklingsarbejde" medmindre der er tale om citat.

²⁵ Kulturens forskning 1994-2000, Kulturministeriet, 1997

en slags "kategorial status" fra centralt hold har i forlængelse heraf givet en række problemer som tidligere nævnt.

Det er fx blevet en helt særlig udfordring for det kunstneriske udviklingsarbejde, at det som ny vidensform har skullet redegøre for sin gyldighed ud fra kriterier, der ligner forskningens: "erhvervelse af ny viden gennem brug af stringente metoder". Men de konkrete kriterier for kunstnerisk udviklingsarbejde er som udgangspunkt slet ikke ekspliciteret – eller overhovedet mulige at ekspliciteres – i samme omfang, simpelthen fordi der ikke har eksisteret en tilsvarende og lige så omfattende "social kanonisering" af begrebet. Der er også opstået en række diskussioner om den kategoriale status af arbejdets kunstneriske indhold. Det har på den måde været et konkret problem for institutionerne (ikke kun i Danmark) at pege på et kvalificeret bedømmerniveau for arbejder udført som kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Definitionen af 'kunstnerisk udviklingsarbejde' er altså på flere måder omstridt. Kategorien har alligevel formået at åbne for en række udviklingsarbejder og praksisbaserede undersøgelser af høj kvalitet og bred gyldighed i de relevante faglige netværk på flere af Kulturministeriets institutioner. Disse arbejder lever op til visse kriterier om metodestringens (transparens) og om formidling af refleksioner over resultat og proces, som minder om, men ikke svarer direkte til, de kriterier, der findes i forskningsmæssige sammenhænge.

Forskellen mellem de kriterier, der kan opstilles for det kunstneriske udviklingsarbejdes metodiske udvikling, og dem, der gælder for forskning, er set på den måde ofte forsvindende lille, mens den på den anden side er betydeligt større, hvad angår fremstillingen og formidlingen. Her forudsætter kriteriet om teoretisk refleksion i langt de fleste forskningsområder en skriftlig fremlæggelse, der tydeliggør sammenhæng mellem materiale, metode og resultat.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at en række resultater, der foreløbig er opnået med udgangspunkt i 'kunstnerisk udviklingsarbejde', rummer en række kvaliteter i forhold til at imødekomme kravet om transparens og formidling, og det har på flere institutioner bidraget væsentligt til den faglige udvikling. Det er vanskeligt at opnå ekstern støtte til denne indsats, som derfor ofte er finansieret af institutionerne selv, af private fonde eller af Kunstfonden. Kunstnerisk udviklingsarbejde er altså udtryk for en høj prioritering internt på institutionen.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at de forskellige mere eller mindre hierarkiserende og dikotomiserende bestemmelser af et givet projekts "kategoriale status" som fx "kunst", "praksis" eller "videnskab" er mindre relevante. Bestræbelsen har derfor været det mere pragmatiske: at klarlægge de kriterier, der vil gælde for bedømmelsen af projektets resultater og af karakteren af de netværk, der er kvalificerede til at foretage denne bedømmelse. Helt primært fordi midler til såvel forskning som til kunstnerisk udviklingsarbejde tildeles på baggrund af en redegørelse for de kriterier, det planlagte projekt skal leve op til inden for sit relevante område.

Forskellen mellem forskning og kunstnerisk udviklingsarbejde består altså især i, efter hvilke respektive kriterier de to til dels beslægtede aktiviteter kan opnå gyldighed, og i karakteren af de netværk, der har autoritet til at tildele denne gyldighed. I den forbindelse kan man tale om en mangfoldighed af objektiveringsformer. De former for objektivering, der sker i teoretisk

fysik, er radikalt forskellige fra dem, som fx sker i humanistisk forskning eller i forbindelse med anvendelse af hhv. statistisk empiri eller kvalitativ metode. For hver af disse genrer er der tale om særegne former for og metoder til at redegøre for arbejdets nyhedsværdi, gyldighed og transparens, som hvert enkelt område selv har en interesse i at fastlægge.

Udvikling af nye forskningsområder

En række af Kulturministeriets forskningsinstitutioner driver selvstændigt forskning inden for det almene forskningsbegreb og opnår herunder støtte til deres forskning fra forskningsråd og fra fonde mv.

Herudover er en række af uddannelsesinstitutionerne i den situation, at de gennem de senere år på forskellige måder har udviklet forskningsaktiviteter fra et grundlag, der traditionelt har hørt til i en professions- eller praksisspecifik kontekst. Disse institutioner har øget deres fokus på at formidle disse aktiviteter transparent, dvs. med hensyn til deres metoder, og med en større gyldighed, dvs. med forsøg på relevante teoretiske kontekstualiseringer. De har dermed udviklet eller er i færd med at udvikle nye forskningsområder.

Både på design- og arkitekturområderne (og også teater og performancekunst) er der udviklet en række netværk inden for ”practise-based research” eller ”research by design”, nationalt og internationalt, om end et nagelfast begrebssæt og en selvstændig teoretisk ramme for området endnu ikke er fuldt udviklet. Det er hér også vigtigt ikke at være blind for, at al forskning – også den universitære, humanistiske såvel som den naturvidenskabelige – er baseret på en vekselvirkning mellem teori og praksis. Det vil sige en konkret måde at gå til og håndtere det udvalgte materiale på. Udtrykket ”praksisbaseret forskning” bliver derfor i denne strategi brugt i den almene betydning, at al forskning udvikler sig i en vekselvirkning mellem teori og praksis.

En del af de kommende forskningsaktiviteter på institutionerne har karakter af praksisbaseret forskning. Der er især fremvækst af eksempler på god forskning inden for design- og arkitekturområderne, der allerede har etableret væsentlige forskningsmæssige infrastrukturer så som publiceringsmuligheder og jævnlige fagfællebedømte konferencer. Dette giver ikke i sig selv adgang til at opnå finansiering fra forskningspuljerne, men netop fordi de institutionelle rammer for praksisbaseret forskning således er under dynamisk udvikling, skabes der mulighed for på et tidspunkt at opfylde de *kriterier*, som forskningspuljerne har for støttetildeling.

Eksempel på udviklingen af kunstnerisk udviklingsarbejde

– Kunstakademiets Arkitektskole:

Fra institutionel nødvendighed til puljefinansieret forskning

På Arkitektskolen i København (KA) er en række projekter vedrørende murværk og teglprodukter blevet gennemført siden 1990.

Idékataloget ”En samling af udviklingsprojekter til fremme af det murede byggeri i Danmark”

blev fulgt af projektet ”Den Hule Mur” fra 1992, som behandlede og undersøgte muligheder og problemer som følge af den energimæssigt begrundede opdeling af ydervægskonstruktionen i en indre, bærende konstruktion og en ydre klimaskærm. Rapporten satte efterfølgende skub i flere

forsøgsbyggerier med nye teglprodukter og konstruktionstyper (eks. skærmtegl, armeret murværk, homogene isolerende teglblokke). En større analyse af murværkets historiske udvikling blev gennemført med afsæt i Den Hule Mur og udmøntede sig i bogen ”**100 Murede Huse**” fra 2000. Alle disse projekter var egenfinansierede, men blev støttet af MURO med mellem 30 og 110.000 kr. (Ansvarlige: Anne Beim og Torben Dahl).

Thomas Bo Jensens ph.d.-afhandling ”**Murstenens Ornamentale Vilje**” fra 2002 undersøger med både kunstneriske og videnskabelige metoder teglmurværkets stoflige og ornamentale virkninger og muligheder. Projektet indeholder ud over den skriftlige del også udviklingen af et konkret murstensprojekt som en kunstnerisk/arkitektonisk kommentar til afhandlingens cases. Et udsnit af projektet er med støtte fra Aase og Ejnar Danielsens Fond opført på KA's område på Holmen. Projektet er 100 % finansieret af KA.

Nini Leimands ph.d.-projekt: ”**Blokmur – Murblok, Det beklædte blokmurværks enkle natur og arkitektoniske potentiale**”, forsvares medio 2008. Afhandlingen undersøger de arkitektoniske og bygningsfysiske implikationer forbundet med den homogene blokmur modsat de gængse lagdelte ydermure, og foretager en teknisk gennemgang af diverse bloktyper. Projektet er udført under erhvervs-ph.d.-ordningen. Forsknings- og Innovationsstyrelsen bidrager med 1/3, Wienerberger a/s med 1/3 og Maxit a/s med 1/3.

Mette Jerl Jensens ph.d.-projekt: ”**Revitalisering af teglmuren**” er påbegyndt i 2008. Projektet skal undersøge potentialerne i at revitalisere teglmuren gennem at indskrive den i en nutidig kontekst med fokus på dens iboende egenskaber. Projektet er en erhvervs-ph.d. i samarbejde med arkitektfirmaet Lundgård og Tranberg. Københavns Murerlaugs Priskomite bidrager med 2/3, og Forsknings- og Innovationsstyrelsen bidrager med 1/3.

Pragmatiske kriterier og strategiske muligheder

En tydeliggørelse af, hvilke aktiviteter der:

- lever op til kravene om transparens og gyldighed i det almene forskningsbegreb
- muligvis vil kunne det efter en årrække
- hverken kan eller skal redegøre for metode el. teoretiske overvejelser

kan anspreke institutionerne til en intern debat om, hvordan de vil prioritere deres ressourcer i et strategisk perspektiv. Idet der på den måde er et behov for tydeliggørelse af forskellen i aktiviteter, kan man skelne mellem de kriterier, der opstilles for en praksisbaseret forskning og de kriterier, der kan opstilles for kunstnerisk udviklingsarbejde, og især *hvor* disse kriterier bliver dannet og har relevans.

Den praksisbaserede forskning giver institutionerne en række muligheder:

- Projekter, der som udgangspunkt baseres på undersøgelser af problemstillinger i fagfeltet, kan over tid udvikle metoder, teorier og netværk, som gør det muligt at indgå med ”en praksisbaseret forskerkompetence” i egentlige forskningssamarbejder.

- Den giver adgang til deltagelse i de efterhånden omfattende netværk, der er etableret omkring ”practise-based research”, især på andre design- og kunstuddannelser samt andre kreative uddannelser.
- Distribution og deltagelse i netværk med andre udøvere i de forskellige praksisområder.
- Diagnosticering af potentielle forskningsområder, der har udgangspunkt i praksisnære problemstillinger (som fx udviklingen af særlige naturvidenskabelige discipliner og af bevaringsforskning i tilknytning til arkæologi og samlingsforvaltning).
- Dialog med andre vidensområder, fx med henblik på etablering af forskningssamarbejder. Fx i udviklingen af museologisk forskning på tværs af universiteter og museer.
- Bedre muligheder for refleksioner i bredere netværk over pædagogiske og didaktiske strategier inden for undervisningen på de kreative og kunstneriske uddannelser.

Der findes som nævnt allerede netværk, der kan og skal fastsætte kriterier for ’god’ og ’dårlig’ praksisbaseret forskning. Det sker fx gennem fagfællebedømmelse, der afgør, hvilken forskningsmæssig status det kan have, at forskningsarbejdet indeholder empirisk materiale, som udgøres af forskerens eget arbejde som praktisk udøvende. Det er op til disse forskningsnetværk at bedømme, om dette håndteres, så de forskningsmæssige krav om fremstilling og metodemæssigt klarhed (*transparens*) og relevant teoretisk kontekstualisering (*gyldighed*) bliver opfyldt. *Kriterierne* for arbejdets gyldighed som forskning bliver med andre ord afgjort i forskningsfelterne og ikke som en administrativt bestemt *kategorisk definition*.

Institutionerne afgør p.t. hver for sig, hvad kriterierne er for det kunstneriske udviklingsarbejde, og hvilke netværk man vil udvikle og søge anerkendelse i. Det vil også være institutionen selv, som afgør, i hvilket omfang og hvordan dette arbejde skal ses i en overordnet udviklingsstrategi, fx i forhold til institutionens ansættelsespolitik.

Hvis institutionen prioriterer udviklingsarbejder eller andre aktiviteter, bør en sådan satsning indebære, at institutionen sætter sig som mål, at praksisbaserede undervisere kontekstualiserer deres egen udøvelse og evt. værker i forhold til *andre værker*, for på dén måde at bidrage til institutionens faglige og pædagogiske udvikling. Det er en objektiveringsform, som minder om den, hvor forskeren skal gøre rede for, hvilke vidensområder han/hun bevæger sig i og forholder sig til. Man kan også forestille sig, at institutionen stiller krav om, at kunstnerisk udviklingsarbejde i lighed med praksisbaseret forskning skal kunne redegøre for, hvilke eksterne netværk der kan vurdere og anerkende resultaterne, fx med henblik på at kunne opnå ekstern finansiering.

Det er også muligt for institutionen at have en andel af undervisere, der alene baserer undervisningen på egen kunstnerisk praksis og fagets traditioner. Disse aktiviteter er for flere af institutionerne – som på fx billedkunstskolerne, arkitektskolerne og konservatorierne – helt afgørende for kvaliteten af undervisningen, men også for opretholdelsen af institutionens kontakt med de miljøer, den uddanner kandidater til at indgå i. Institutionerne anser det derfor også som væsentligt, at der fortsat opretholdes en balance blandt deres fastansatte undervisere, som afspejler uddannelsernes praktiske udgangspunkter.

Pædagogisk udviklingsarbejde

Ifølge loven om de kunstneriske uddannelsesinstitutioner er konservatorierne desuden forpligtet til at udøve pædagogisk udviklingsvirksomhed. Dette hænger nøje sammen med den helt centrale del af konservatoriernes formålsparagraf: *tilsammen at varetage den højeste uddannelse i musik og musikpædagogik*. De musikpædagogiske uddannelser sigter mod et virke som musikunderviser på en lang række institutioner, ikke mindst musikskoler og musikalske grundkurser (MGK). For at imødekomme de forskellige aftagerbehov udbydes en bred vifte af forskellige uddannelser og fag. Væsentlige dele af den pædagogiske udviklingsvirksomhed fokuserer helt naturligt på den fagligt-pædagogiske udvikling inden for disse uddannelser og fag. Men også udviklingsarbejde i relation til selve den institutionelle konservatoriepædagogik er i fokus.

4.6. Diskussioner om forskning på ABM-institutionerne med fokus på museumsområdet

Den enkelte institutions karakter giver forskningen en særlig retning og særlige muligheder. Institutionens karakter defineres ved dens lovgivningsbestemte formål, herunder ansvarsområde og hovedopgaver, og ved traditionen for varetagelsen af disse. Forskningen på ABM-institutionerne er og har altid været nært knyttet til samlingerne. Vidensbegreberne på ABM-institutionerne har derfor ikke blot ændret sig igennem tiden i forhold til skiftende videnskabsteoretiske tendenser, men har også ændret sig i forhold til udvikling i praksis for arbejdet med samlingerne.

ABM-institutionerne har i modsætning til de fleste uddannelsesinstitutioner en meget lang tradition for akademisk videnskabeligt arbejde. Derfor er diskussioner om forskningen på ABM-området foregået over længere tid og er primært fokuseret på, hvordan institutionerne i deres forskning forholder sig til relationen mellem en universitær forskningstradition (traditionel akademisk teori- og metodeudvikling) og varetagelsen af samlingsrelaterede opgaver, herunder formidlingen af forskningsresultater. Diskussionerne om forskning på ABM-institutionerne adskiller sig derfor fra uddannelsesinstitutionernes, hvor spændingsfeltet mellem (eksperimentel) forskning og (kunstnerisk) udvikling er på dagsordenen.

Det følgende afsnit vil redegøre for udviklingen i vidensbegreber og måden at praktisere videnskab på ABM-området. Redegørelsen vil fokusere på museumsområdet, fordi diskussioner om forskning har været særligt udfoldet her. Det skyldes, at museumsområdet omfatter over 100 små og store institutioner, som både fagligt, bevillingsmæssigt og politisk har og har haft meget forskellige vilkår for at varetage forskningsforpligtelsen. Forskningen på museumsområdet er derfor præget af et komplekst netværk af faglige traditioner og ambitioner kombineret med lokale, regionale og nationale forventninger fra såvel bestyrelser og politikere som museumsbesøgende.

Vidensbegreber på museerne gennem det 19. og 20. årh.

Oplysningstidens vidensbegreb har motiveret en videnskabelig systematiseret opbygning og bearbejdelse af samlinger og har dannet afsæt for etableringen såvel af museer som biblioteker og arkiver. Oplysningstidens vidensbegreb bliver af Kirsten Hastrup karakteriseret som et encyklopædisk vidensbegreb. Hun peger på, at oplysningstidens interesse for at opnå større viden om verden netop blev konkretiseret gennem indsamling af viden om de enkelte objekter i

samlingen. Denne form for viden kalder Kirsten Hastrup en *objektviden*, fordi den "*knytter sig til objekter, baserer sig på objektivisering og selv bliver et objekt.*"²⁶

Denne objektviden udgør stadig kernen i museernes faglige arbejde, hvilket fremgår af museumsloven, som gælder for alle de statslige og statsanerkendte museer. Museumslovens § 2 understreger, at arbejdet med samlingerne (indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling) er udgangspunktet for museets virke.

Tilgangen til objektviden som den fremherskende vidensform på museerne har dog ændret sig i løbet af de seneste årtier, når man ser på lovgivningen. I forarbejdet til den første museumslov i 1976 bliver objektviden fremhævet som omdrejningspunkt for museernes virke. Museerne blev defineret som dokumentationscentraler og -arkiver med ansvar for indsamling og bevaring af det relevante materiale og forskningen fremstillet som forudsætningen for varetagelsen af dette ansvar.²⁷ I revisionen af museumsloven fra 2001 bliver den såkaldte relationsviden til gengæld accentueret. Relationsviden knytter sig ifølge Kirsten Hastrup til "*relationer mellem objekter, mellem objekter og personer og mellem mennesker indbyrdes, relationer som ikke kan ses, men må interpoleres.*"²⁸ Fokus på relationsviden bliver i lovtæksten indarbejdet ved formuleringen af formålsparagrafferne §§ 4, 6 og 8 for de forskellige museums-kategorier:

- De kulturhistoriske museer belyser forandring, variation og kontinuitet i menneskers livsvilkår fra de ældste tider til nu.
- Kunstmuseerne belyser billedkunstens historie og aktuelle udtryk samt dens æstetiske og erkendelsesmæssige dimensioner.
- De naturhistoriske museer belyser naturen, dens udvikling, nutidige miljø og samspillet med mennesket.

Disse formålsformuleringer medfører, at objektviden som kernen i museerne faglige arbejde bliver sat i spil med en relationsviden. De understreger en ny opfattelse af museerne som samfundsaktører, der også mere overordnet har til opgave at skabe indsigt i kultur- og naturarvens betydning for menneskers livsvilkår og erkendelsesmæssige dimensioner og dens samspil med verden omkring os.

Aktuelle diskussioner om forskning på museerne kan dog give anledning til at stille spørgsmål til, i hvor høj grad der er sket et skred fra fokus på objektviden til relationsviden i museernes forskning. I publikationen *Kulturens forskning 2001-2004. En handlingsplan fra Kulturministeriets Forskningsudvalg* defineres forskningen på ABM-institutionerne i modsætning til forskningen på universiteterne, idet det understreges, at forskningen på kulturinstitutionerne "*tager udgangspunkt i samlingerne, hvor forskning på universiteterne ofte tager sit udgangspunkt i teoretiske problemstillinger, der afprøves på et empirisk materiale (...).*"

---

²⁶ Kirsten Hastrup: "Forskningsbegreber og Vidensformer: kulturarvens udfordring". I *Forskningsbegreber og vidensformer: kulturarv, samlinger og kunstuddannelse*, Kulturministeriets Forskningsudvalg, 2004.

²⁷ "Først og fremmest er det museernes egenart, at de arbejder ud fra ting, hvorved menes materielle vidnesbyrd om det emne, som er museets. Museerne er dokumentationscentraler og -arkiver med ansvar for indsamling og bevaring af det relevante materiale. Forudsætningen for denne indsats er en undersøgelsesvirksomhed, som giver museet metoder til at vælge og arbejde rigtigt, og resultaterne af denne undersøgelsesvirksomhed – forskningen – er grundlaget for formidlingen." *Betænkning afgivet af udvalget vedrørende revision af museumsloven*, Betænkning nr. 727, København 1975.

²⁸ Hastrup, 2004.

Der er ikke noget opsigtsvækkende i denne skelnen mellem udgangspunkterne for forskning på ABM-institutionerne og universiteterne, men en efterfølgende understregning af, at forskere på ABM-institutionen spiller en betydelig rolle som vejledere for andre forskere, der vil benytte samlingerne til videnskabelige formål, peger på en generel forventning til, at forskere på ABM-institutionen koncentrerer sig om objektviden.²⁹ Som konsekvens af denne opfattelse fremhæves kildeudgaver, ræsonnerede kataloger, øvrige samlingsregistrarer og monografier som tungtvejende publikationsformer på institutionerne.

De seneste års diskussioner om forskning på museerne³⁰ har også haft tendens til at fastholde dette fokus på objektviden som den vigtigste vidensform, idet diskussionerne ofte er holdt inden for rammerne af de forskellige museums-kategorier og ofte har drejet sig om at definere det særegne ved forskningen på museerne frem for at belyse forskningens mange berøringsflader og rækkevidder.

Ser man ud over museumslandskabets forskning, afsløres imidlertid en stor spændvidde i den videnskabelige tilgang til samlingerne³¹. Dette er en naturlig følge af de forskellige faglige virkefelter på museerne og de specifikke fagtraditioner, som museernes videnskabelige personale er en del af.³² Det er også en naturlig følge af museums-kategoriernes forskellige traditioner og strategier for at formidle viden om samlingerne til et bredt publikum og kommer til udtryk i forskellige præferencer for at anvende bestemte publikationstyper.

Forskningen er ikke blot nært knyttet til museernes materielle genstandsfelt, men også til de publikumsrettede aktiviteter. Museerne publicerer ikke kun samlingskataloger, men demonstrerer også en betydelig vægtning af relationsviden i udarbejdelsen af udstillingskataloger, tidsskrifter, antologier, monografier og årbøger. Dette giver museerne et stort forskningsmæs-

---

²⁹ "Denne forskel er vigtig at holde sig for øje, fordi den understreger betydningen af de fastansatte forskere på ABM-institutionen som vejledere for andre forskere, der vil benytte samlingerne til videnskabelige formål. Denne vejledning, der kaldes forskningsmediering, gør det nødvendigt, at der på institutionerne findes forskere, som ved, hvad samlingerne indeholder, og som i kraft af egen forskning kan give forskerkolleger kvalificeret råd om, hvor de kan finde den empiri, de har brug for til at belyse deres teser." *Kulturens forskning 2001-2004. En handlingsplan fra Kulturministeriets Forskningsudvalg*.

³⁰ Seminar om kunstmuseernes forskning på Thorvaldsens Museum, 12. marts 2007 (arrangeret af Kulturarvsstyrelsens Kunsthistoriske Faglige Råd), Kulturhistorisk orienteringsmøde, 14. november 2007 (arrangeret af Organisationen Danske Museer), Forskning og museer – Nationalmuseets årlige konference for museer og forskningsinstitutioner, 22. januar 2008, Kulturarvsstyrelsens Museumsmøde, 30. april 2008, Forskning på kunstmuseerne – en udfordring i hverdagen, 6. og 7. november 2008 (arrangeret af Organisationen Danske Museer).

³¹ Dette fremgår dels af evalueringer af museernes forskning – Kulturarvsstyrelsen har i perioden 2004-2008 gennemført kvalitetsvurderinger, herunder forskningsevalueringer af 45 statsanerkendte museer, se <http://www.kulturarv.dk/forvaltning/museumsdrift/kvalitetsvurdering/index.jsp>. Det fremgår desuden af publikationer om forskning på museerne som f.eks. Charles W. Haxthausen (red.): *The two art histories: the museum and the university* (2002), Cecilia Hammarlund-Larsson: *Samhällsideal och framtidsbilder: perspektiv på Nordiska museets dokumentation och forskning* (2004), Birgitta Svensson (red.): *Föremål för forskning: trettio forskare om det kulturhistoriska museimaterialets möjligheter* (2005), *Research and Museums (RAM): "Proceedings of an international Symposium in Stockholm 22-25 May 2007"*, The Royal Swedish Academy of Sciences, Stockholm.

³² Et blik på fagtraditionerne viser, at der er forskel på, om fagenes udvikling på museerne sker i samspil med eller umiddelbart uafhængigt af fagenes udvikling i de universitære forskningsmiljøer. Eksempelvis blev næsten al forskning i forhistorisk arkæologi udført ved Det Kongelige Museum for Nordiske Oldsager (fra 1892 Nationalmuseet) frem til 1930, hvor faget blev oprettet ved Københavns Universitet. Faget etnologi blev etableret i 1940 i regi af Nationalmuseet, hvorefter der i 1960 blev oprettet et professorat i faget på Københavns Universitet. Forhistorisk arkæologi og etnologi på Nationalmuseet har således bidraget til fagenes generelle udvikling og etablering på universitetet, hvorimod kunsthistorie allerede blev oprettet som et universitetsfag i på Københavns Universitet i 1856 og den kunsthistoriske forskning derfor meget tidligt er blevet praktiseret i to umiddelbart uafhængige spor – henholdsvis i et universitets- og et museumsspor. (Hhv. Annette Rathje: "Arkæologi", Bjarne Stoklund: "Etnologi" og Lise Bek: "Kunsthistorie", encyklopædi-opslag, Gyldendals DVD leksikon, 2006).

sigt potentiale, som kan medvirke til at fremhæve forskningens berøringsflader og rækkevidde og dermed forskningens samfundsmæssige betydning.

Forskning og tilgrænsende aktiviteter

De museumsfaglige arbejdsopgaver, indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling, er i praksis så integreret i hinanden, at de tilsammen udgør en tætvevet uigennemsigtig struktur, der definerer den traditionsbundne og lovfæstede varetagelse af museernes samlinger. Peter Nørgaard Larsen, forskningschef på Statens Museum for Kunst, formulerer det således: "*I praksis griber arbejdsfunktionerne i den grad ind i hinanden, og det kan ofte være vanskeligt nøjagtigt at skelne, hvornår der er tale om det ene og hvornår om det andet. Ingen af områderne kan dog varetages ordentligt og hensigtsmæssigt uden en forskningsindsats.*"³³

Denne naturlige integration af museale arbejdsopgaver har medført en tendens til at betegne de fleste museumsfaglige aktiviteter som forskning, uanset om aktiviteterne indgår i vilkårlige arbejdsprocesser, hvor viden og erkendelse også akkumuleres vilkårligt, eller om aktiviteterne er del af en systematisk proces i et veldefineret forskningsprojekt. Museerne har derfor generelt set ikke fokus på at skelne mellem forskning og tilgrænsende aktiviteter i dagligdagen.

Sammensmeltningen af museumsfaglige arbejdsopgaver er en naturlig konsekvens af det daglige arbejde med samlingerne, men den vanskeliggør varetagelsen af forskningsforpligtelsen. Dels fordi de øvrige arbejdsopgaver presser sig på i dagligdagen og underminerer en målrettet forskningsindsats – det fremgår netop af spørgeskemabesvarelsen (se afsnit 3.3), at knaphed på ressourcer kombineret med de øvrige hovedopgavers store ressourcetræk opfattes som en barriere for forskningen. Dels fordi museernes forskningsprofil kan fremstå uklar for potentielle samarbejdspartnere, for bevillingsgivere og det omgivende samfund. Dette skaber barrierer for synliggørelsen af forskningens betydning for museernes virksomhed, for etableringen af nye forskningssamarbejder og for en tilvejebringelse af ressourcer til at styrke forskningen på museerne. Denne problematik er ikke enestående for Danmark, men kan også spores i Norge, England, Frankrig, Holland og Tyskland.³⁴

Digitale Kunsthistorier

Eksempel på et tværfagligt forskningsprojekt, der sammentænker formidlingen af Statens Museums for Kunsts samlingsrelaterede forskning med digitale mediers muligheder for at give adgang til viden om kunst og involvere brugerne i oplevelsen.

Forskningsprojektet er en del af udviklingen af programmet Det Digitale SMK, som bliver en samlende innovativ platform, der vil gøre tilgangen til kunst ligetil og motiverende for en bred brugerskare og skabe synergi mellem den fysiske og den digitale brug af Statens Museum for Kunst. Formidlingsformerne er bl.a. web-tv, interaktive kunsthistorier og brugergenereret indhold, som vil være tilgængeligt på hjemmecomputeren, mobilen, iPoden og på digitale platforme i selve museet.

³³ Peter Nørgaard Larsen: "Scoretricks og forskningskvalitet", i *Magasinet Humaniora*, nr. 2, maj 2007.

³⁴ *Kunnskap for fellesskapet. Universitetsmuseenes utfordringer*, Utredning for universitetsmuseumsutvalget oppnevnt av Utdannings- og forskningsdepartementet 15. september 2004. Avgitt til Kunnskapsdepartementet 31. mars 2006, Oslo 2006.

Udgangspunktet for forskningsprojektet er et ønske om at gøre museets samlinger og viden tilgængelig for brugerne ved at udnytte webmediets muligheder for vidensdeling og brugerinteraktion fuldt ud. Fænomenet web 2.0, der udmønter sig i en ahierarkisk og flerstemmig generering, strukturering og udveksling af viden og oplevelser på nettet, udfordrer traditionelle videnshierarkier og sætter dermed nye dagsordner for museumsinstitutionens rolle i samfundet. Det overordnede formål med forskningsprojektet er gennem udvikling og test af formidlingsplatformen *Kunsthistorier* at undersøge, hvorvidt det er muligt at øge brugernes lyst til viden om kunst og kunstoplevelser, sætte fokus på de mindre belyste dele af kunsthistorien og anspore til refleksion over, hvordan kunsthistorien bliver til ved hjælp af nye digitale formidlingsformer.

Den første etape af Det Digitale SMK gennemføres i løbet af 2009 med lancering af museets nye hjemmeside, og de digitale platforme er fuldt implementerede i 2013. Det samlede program er bemandet med to overordnede programledere, en projektforsker, en webprojektleder, en kreativ producer, to kunstformidlere og to museumsinspektører. Derudover bidrager medarbejdere fra museets afdelinger for it, kommunikation, formidling, bevaring samt samling og forskning med deres ekspertise. Nordea Danmark-fonden har støttet projektet med 22 mio. kr.

Sammenfattende ønsker arbejdsgruppen at betone vigtigheden af, at ABM-institutionerne, ved siden af varetagelsen af de samlingsrelaterede opgaver og den objektrettede forskning, udnytter muligheder for at styrke kulturinstitutionernes forskning gennem en øget satsning på større tværfaglige og tværinstitutionelle metodisk udviklende forskningsprojekter, der kan opnå ekstern støtte bl.a. i forskningsrådene.

Arbejdsgruppen opfordrer museerne til at arbejde med organiseringen og finansieringen af forskningsaktiviteterne i et langsigtet perspektiv, idet de gør sig strategiske overvejelser om, hvilke forskningsaktiviteter der understøtter institutionernes formål og aktuelle formål, og hvilken balance man derfor ønsker mellem:

- aktiviteter målrettet fagspecifikke problemstillinger, der understøtter museernes varetagelse af samlingerne, og som umiddelbart kan anerkendes som forskning og opnå ekstern støtte i forskningsrådene
- aktiviteter med en større tværfaglig og tværinstitutionel rækkevidde, der understøtter museernes rolle som samfundsaktører og umiddelbart kan anerkendes som forskning og opnå ekstern støtte i forskningsrådene
- samlingsrelaterede arbejdsopgaver, som må finansieres via institutionernes egne midler, fordi de ikke indgår i konkrete forskningsprojekter og derfor ikke opfylder forskningsrådenes ansøgningskriterier for at opnå ekstern støtte.

NORDLIGE VERDENER

Nationalmuseets forskningssatsning

Nationalmuseet gennemfører over de næste 4-5 år den tværgående forskningssatsning, *Nordlige Verdener*, som vil skabe helt ny indsigt i menneskets og klimaændringernes forbundne historie og i

de globale netværk, som til alle tider har forbundet de nordlige og sydlige kulturer – fra rensdyrjægerne ved bræns rand for 15.000 år siden til nutiden.

Med baggrund i samlingerne iværksætter Nationalmuseet en flerårig, tværvideenskabelig forskningsindsats, hvor alle museets faggrene – fra arkæologi og historie til etnografi, etnologi, bevaring og miljøhistorie – er repræsenteret og er i samspil.

Forskningsindsatsningen 'Nordlige Verdener' vil fokusere på tre temaer, som hver især rummer aktuelle samfundsrelevante og videnskabelige problemstillinger:

- Klimaændringer og samfund
- Landbrug på grænsen
- Netværk i Nord.

Nordlige Verdener har til formål at åbne nye veje til forståelsen af mennesket i en omverden i stadig forandring. Initiativet vil bane vejen for en ny forståelse af de strategier, som mennesker og samfund til alle tider har lagt til grund for deres handlinger.

Projektet er organiseret i et nyt center med en tilknyttet forskningskoordinator. Ca. 35 forskere fra museets forskellige afdelinger koordinerer deres forskning. Satsningsområdet bygger på medvirken fra i alt 22 forskellige projekter fordelt over alle Nationalmuseets enheder, samt på en række eksterne samarbejdspartnere. Pt. har museet opnået ekstern finansiering på i alt ca. 20,5 mio. kr.

4.7. Anbefalinger

Sammenfattende ser arbejdsgruppen et behov for at betragte forskning og udvikling på Kulturministeriets institutioner i relation til forskning og udvikling i den øvrige forskningsverden. Kulturministeriets spørgeskemaundersøgelse har vist, at der er meget stor forskel på, hvordan Kulturministeriets institutioner definerer deres forskningsbegreber og opfatter forskningsbegrebernes afgrænsninger og rækkevidde.

Det er efter arbejdsgruppens opfattelse afgørende:

- at institutionerne i deres strategiske planlægning af forskningsindsatsen orienterer sig mod et alment forskningsbegreb – frem for fag og/eller institutionsspecifikke forskningsbegreber – for at kunne indgå i konkurrencen om de centrale forskningspuljer på lige fod med andre forskningsmiljøer.

Arbejdsgruppen har derfor fokuseret på at udlede alment gældende kriterier for forskning, der kan opnå støtte fra de centrale forskningspuljer. Disse kriterier kan udledes både af OECD's og Kulturministeriets Forskningsudvalgs forskningsbegreb og af ansøgningskriterierne for de centrale puljer under Det Frie Forskningsråd. Disse kriterier kan opstilles i forhold til dimensionerne originalitet, gyldighed og transparens.

Originalitet: at forskningen udvikler ny viden, indsigt og erkendelse.

Dette kan ske gennem:

- udvikling af nye metoder, modeller, begreber og teorier
- anvendelse af allerede eksisterende forskningsresultater og -metoder i nye sammenhænge
- fremstilling af nye eller væsentlige forbedringer af eksisterende materialer, produkter, processer, teknikker og metoder, systemer eller tjenester.

Forskningsprojekter, der har karakter af afprøvning og udvikling, kan gøre brug af kunstneriske udviklingskompetencer og af reflekteret dataindsamling.

Transparens: anvendelse af relevante metoder og teoridannelser

Forskningsarbejdet skal objektiviseres gennem anvendelse af de for forskningsområdet relevante metoder og teoridannelser. Eventuelle metodologiske afvigelser eller videreudviklinger i det enkelte forskningsarbejde skal være veldokumenterede, velargumenterede og relevante i forhold til forskningsområdets egne standarder.

Gyldighed: redegørelse for arbejdets forhold til relevante vidensområder

Forskningsarbejdet skal kunne redegøre for sit forhold til relevante vidensområder, og det skal fremstilles, så det er tilgængeligt for fagfællebedømmelse.

Det er en forudsætning for at udbrede kendskabet til forskningsresultaterne og for en vurdering af kvaliteten af den nye viden, at der reflekteres overvejende i skriftlig form.

Arbejdsgruppen understreger, at fokus på de alment gældende kriterier for forskning ikke i øvrigt skal fjerne opmærksomheden fra institutionernes øvrige centrale arbejdsområder eller stå i vejen for udviklingen af nye forskningsfelter.

Set i lyset af omverdensbetingelserne for forskningen finder arbejdsgruppen det afgørende, at Kulturministeriets institutioner styrker forskningen, ved at klarlægge forsknings- og udviklingsaktiviteterne, prioritere vægtningen af de forskelligartede aktiviteter og ved at arbejde strategisk med organiseringen og finansieringen af aktiviteterne.

Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at institutionerne udarbejder egentlige forskningsstrategier og flerårige planer for derigennem at planlægge forsknings- og udviklingsaktiviteter i principielt og langsigtet perspektiv: strategier for, hvilke aktiviteter der understøtter institutionernes formål, og aktuelle mål og hvilken balance man derfor ønsker mellem:

- aktiviteter, der umiddelbart kan anerkendes som forskning og opnå ekstern støtte i forskningsrådene, EU's forskningsprogrammer osv.
- aktiviteter, der ved en særlig indsats fra institutionens side kan opdyrkes som nye forskningsfelter gennem udvikling af metoder, teorier og netværk, og derfor på længere sigt vil kunne anerkendes som forskning og opnå støtte i forskningsrådene
- aktiviteter, der er centrale for institutionens virke og kan tænkes at indgå i forskningsprocesser, men isoleret set ikke kan anerkendes som forskning og derfor ikke kan opnå eksterne forskningsmidler.

Forskningsstrategier og -planer skal desuden tage stilling til, hvor vidt de konkrete forskningsprojekter fordrer fokus på etableringen af forpligtende samarbejder med andre forskningsinstitutioner for at opnå faglig tyngde og slagkraft. Institutionerne har derved bedre muligheder for at indgå i konkurrencen om og opnå øgede forskningsressourcer såvel nationalt som internationalt.

Arbejdsgruppen opfordrer i øvrigt til, at uddannelsesinstitutionerne i samarbejde med Kulturministeriet i forlængelse af nærværende forskningsstrategi igangsætter et lignende strategiarbejde med fokus på kunstnerisk udviklingsarbejde.

5. Globaliseringspolitik og forskning

5.1. Dansk forskningspolitik i et europæisk perspektiv

Den internationale debat om vilkår for vækst og beskæftigelse i en verdensøkonomi, der allerede i vidt omfang er globaliseret, sætter også rammerne for diskussionen om Danmark som videns- og informationssamfund. Regeringens globaliseringspolitik har til formål at udvikle Danmark til et førende videnssamfund og derved sikre samfundets velstandsudvikling.

Kravet om værdiskabelse også i fremtiden i en situation karakteriseret ved skærpet international konkurrence præger dermed forskningen og de vilkår, forskningsinstitutionerne er underlagt. Universiteterne, som udgør den dominerende faktor i Danmarks offentlige forskningsindsats, står dermed helt centralt i globaliseringspolitikken. Forskningen på Kulturministeriets institutioner er dog nært forbundet med forskningen på universiteterne og påvirkes derfor også af globaliseringspolitikken. Kulturministeriets forskningsinstitutioner må derfor forholde sig til de krav og muligheder, som globaliseringspolitikken skaber også for dem.

OECD har i flere år anbefalet, at de enkelte medlemslande etablerer et samspil mellem universitetsuddannelser, forskning, innovation og teknologi som grundlag for samfundets vækst og velfærd. Globaliseringspolitikken, som er udmøntet i velfærdsforliget vedtaget 20. juni 2006, skal ses i sammenhæng med denne anbefaling. Forliget afsætter for perioden 2007-10 helt overordnet 2 mia. kr. årligt voksende til 10 mia. kr. årligt til især forskning, men også til innovation og iværksætteri samt til uddannelsesformål.

Velfærdsforligets overordnede formål er at styrke koblingen mellem forskning og erhvervsliv. Det indebærer, at regeringen afsætter 1 % af bruttonationalproduktet til forskning med en forventning om, at erhvervslivet tilsvarende afsætter 2 % til forskning.

Forskning og udvikling står højere på den europæiske dagsorden end nogensinde før. På Lisabontopmødet i foråret 2000 blev stats- og regeringscheferne enige om at gøre EU til verdens mest dynamiske og vidensbaserede økonomi inden for de næste 10 år. Det blev herunder besluttet at udvikle et fælles europæisk forskningsområde (European Research Area (ERA)).³⁵

ERA har en målsætning om at fremme mobiliteten af forskere og af forskning inden for rammerne af europæiske forskningsinfrastrukturer og forskningsnetværk, der er internationalt konkurrencedygtige.

Globaliseringen medfører derfor, at flere virksomheder skal samarbejde med universiteterne m.fl. om forskning. Forventningen er, at virksomhederne bliver mere innovative af at arbejde sammen med forskere, og at universiteters forskningsresultater i endnu højere grad bliver omsat til nye produkter og nye virksomheder.

---

³⁵ I den efterfølgende "Lissabonproces" blev disse målsætninger udmøntet i ambitiøse mål. På Barcelona-topmødet i marts 2002 var der enighed om, at udgifterne til forskning, udvikling og innovation i alle medlemsstaterne bør øges til 3 % af BNP inden år 2010 – og at to tredjedele af de nye investeringer som nævnt bør komme fra den private sektor.

Kulturministeriets forskningsinstitutioner kan bidrage til denne udvikling ved brug af tværfaglighed og kreativitet til at skabe nye resultater i brydningsfelterne mellem eksisterende og nye forskningsområder.

5.2. Globalisering, universitetspolitik og perspektiver for Kulturministeriets forskningsinstitutioner

Globaliseringen øger konkurrencen blandt forskningsinstitutionerne og nødvendiggør fokus på forskningens kvalitet, omfang og gennemslagskraft, og heraf følger også diskussionen om kritisk masse.

Globaliseringspolitikken vil forfølge sine mål ved at styrke både den fri forskning og den strategiske forskning inden for de forskningsområder, som Folketinget har prioriteret. Globaliseringspolitikken stiller herunder krav om en systematisk formidling af forskningen og dens resultater. Med sine strategiske mål ændrer globaliseringspolitikken hele det traditionelle grundlag for forskning som et område med en høj grad af selvforvaltning.

Universitetsloven fra 2003 etablerede grundlaget for, at universiteterne – i markant højere grad end tidligere – kan agere som selvstændige universiteter i fri konkurrence med internationalt anerkendte universiteter. Fusionen mellem universiteter og sektorforskningsinstitutioner til nu 8 universiteter har til formål at skabe universiteter, der har tilstrækkelig kritisk masse for Danmark som førende videnssamfund.

Universiteterne er nødt til både at konkurrere og at samarbejde langt mere indgående internationalt om de dygtigste studerende, forskere og undervisere – ikke mindst om ressourcer fra EU og andre steder. Fusionerne af de danske universiteter afspejler dermed i høj grad også en international debat om dels god ledelse³⁶, dels kritisk masse i forskningsmiljøerne³⁷:

Perspektiver for Kulturministeriets forskningsinstitutioner

Arbejdsgruppen vurderer, at disse mønstre for øget konkurrence og øget samarbejde blandt universiteterne også gør sig gældende – i større eller mindre omfang – blandt Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner samt forskningsbiblioteker, museer og arkiver.

Størrelsen og tyngden af universiteternes forskning betyder ganske enkelt, at globaliseringspolitikken prioritering af hele forsknings- og uddannelsesområdet også sætter rammebetingelserne for forskning på Kulturministeriets øvrige forskningsinstitutioner. Universitetsfusionerne stiller dermed nye krav til Kulturministeriets forskningsinstitutioner om at agere hensigtsmæssigt i forhold til disse større forskningsmiljøer.

Det er vigtigt, at kulturinstitutionerne tager bestik af denne udvikling, selvom de ikke direkte er omfattet af globaliseringsforliget og ændringer i bevillingerne, men dog af ændringerne i forskningsrådsstrukturen og af forskningsprioriteringen generelt. Kulturministeriet og dets

³⁶ I en række internationale fora, fx OECD, på at opstille principper for god ledelse i den offentlige sektor. Specifik ledelse af universiteter er 'governance' i fokus, fx: OECD-konferencen "Governing bodies of higher education institutions: Roles and responsibilities" 24.-25. august 2006.

³⁷ Det følgende afsnit er baseret på KUR-notat af 16. juni 2008 om udbyttet fra OECD-DU-konferencen "Does Size Matter", Reykjavik, juni 2008.

forskningsinstitutioner kan fx gøre dette ved at fastsætte udviklingsmål på forskningsområdet i kulturpolitiske flerårsaftaler og/eller i resultatkontrakter, som sikrer en strategisk tænkning.

Forskningen på Kulturministeriets institutioner indgår samtidig – på de respektive fagområder – i en konkret, historisk defineret forskningstradition og i et vidtforgrenet internationalt netværk af forskningsrelationer. I disse internationale relationer har forskningssamarbejde og andre faglige relationer med de øvrige nordiske lande en særlig betydning. Samarbejdet i Øresundsregionen har her fået en særlig karakter. Der er endvidere sket en markant udvikling i relationerne til de baltiske lande. Denne udvikling er blandt meget andet baseret på et værdi- og holdningsfællesskab, som letter samarbejde om forskning og om brugen af forskningsresultater.

Det er dokumenteret³⁸, at størrelsen af et forskningsmiljø har betydning for kvaliteten af de forskningsresultater, der nås. Størrelse påvirker institutionens ry, fordi størrelse giver tyngde og stordriftsfordele, især i forskning. Inden for forskellige forskningsområder har givne universiteter en særligt fremtrædende placering – de fungerer som centre for selve forskningen, for kommunikation af forskningsresultater og for udvikling af forskningsrelationer i netværk. Internationale data viser, at forskere, der har været på et udenlandsk universitet og vender tilbage, herefter arbejder mere internationalt og tilfører deres universitet mere værdi, herunder flere eksterne forskningsindtægter.

Der er til gengæld ikke samme korrelation mellem størrelsen af et undervisningsmiljø og kvaliteten af undervisningen.

Universiteter i små lande kan ganske enkelt ikke opnå ressourcer til at konkurrere med de universiteter, der ligger øverst i internationale rankings. Universiteter i små lande må i stedet:

- fokusere deres forskning på områder, hvor de i forvejen har en stærk internationale position - fusioner kan være et middel hertil
- maksimere de stærke områders samarbejde med store universiteter
- deltage i egentlige forskningsorienterede universitetsnetværk
- udvikle deres evne til at innovere
- satse hårdt på kvalitetsmålinger og benchmarking i forhold til de førende i verden.

Internationale data viser således, at forskningsnetværk har direkte målelig betydning for gennemslagskraften af et universitets forskning. De sammenligninger, der er baseret på forskellige rankingopgørelser, viser, at størrelsen af de ressourcer, en forskningsinstitution råder over, naturligvis har betydning. Mange ressourcer er imidlertid ikke hele forklaringen. De internationalt set førende universiteter er også førende, fordi de bevidst forfølger en politik på følgende områder:

---

³⁸ Flere analyser af rankingmetodologi, herunder korrelationsanalyser, bl.a. ved Leiden Universitetet, fremlagt på ovennævnte konference.

- rekrutterer og fastholder de bedste ph.d.-studerende og forskere fra hele verden
- forfølger en aktiv politik for "excellence" i et miljø defineret ved: konkurrence, karriere og belønning
- differentierer åbent: Nogle universiteter er elite-forskningsinstitutioner, nogle er almene universiteter, og andre er uddannelsesinstitutioner uden forskning.

Mindre landes universiteter og andre forskningsinstitutioner kan forbedre deres forsknings relative position ved at udnytte de ovennævnte anbefalinger.

5.3. Dansk forskningspolitik – forskningsprioritering

Globaliseringspolitikken har skærpet den samlede prioritering af danske forskningsområder og forskningsmidler. Prioriteringen skaber nye muligheder og vilkår, men rejser også spørgsmålet, om Kulturministeriets forskningsinstitutioner bør revurdere den måde, de organiserer forskningen på.

Den strategiske forskning

Prioritering af forskningsområder har til formål at identificere de danske styrker inden for forskning og at identificere nye vigtige spirende forskningsområder i dansk forskning.

Den strategiske forskning identificerer og prioriterer forskningsområder ud fra en systematisk kortlægning og prioritering af forskningsområder. Forsknings- og Innovationsstyrelsen har maj 2008 udgivet forskningskataloget "FORSK2015 – et prioriteringsgrundlag for strategisk forskning". Hermed er der for første gang udarbejdet et systematisk grundlag for den politiske prioritering af indsatsområderne for den strategiske forskning. FORSK2015 identificerer således 21 forslag til strategiske forskningstemaer³⁹, som falder inden for 6 overordnede forskningsområder:

- Energi, klima og miljø
- Produktion og teknologi
- Sundhed og forebyggelse
- Innovation og konkurrenceevne
- Viden og uddannelse (herunder kompetenceudvikling og vidensspredning)
- Mennesker og samfundsindretning (herunder infrastruktur og kulturforståelse).

FORSK2015 skal hvert fjerde år munde ud i et fremadrettet beslutningsgrundlag for den politiske prioritering af midlerne til strategisk forskning på de kommende års finanslove.

Det seneste forlig om fordelingen af midler fra globaliseringspuljen blev indgået november 2008. Godt 4 milliarder kroner blev fordelt i 2009-2012, dels som basismidler, dels til prioriterede forskningsområder. Det netop indgåede forlig om globaliseringsmidler afsætter herunder ekstra midler til forskning på Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner i 2009 og 2010⁴⁰.

---

³⁹ For en gennemgang af de 21 forskningstemaer, se: <http://fi.dk/publikationer/2008/forsk2015-et-prioriteringsgrundlag-for-strategisk-forskn>.

⁴⁰ Globaliseringsforlig af 5. november 2008 afsætter 3 mio. kr. i 2009 og i 2010 til arkitektskoler, billedkunst-, konservator- og designskoler samt til musikkonservatorier og Danmark Biblioteksskole.

Kulturministeriets forskningsområder er ikke særskilt prioriteret, men flere af de strategiske forskningstemaer kan rumme projekter fra det humanistiske/kulturelle område. Forskningspolitikken fokuserer samtidig på, at Danmark som et lille land må dyrke niches og derigennem være innovativt og opdyrke nye forskningsfelter samt kombinere forskningsfelter på en anderledes måde.

Kulturministeriets forskningsinstitutioner må således forholde sig til den langt stærkere politiske vægt på at prioritere givne forskningsområder – og arbejde på at synliggøre deres forsknings relevans inden for de definerede forskningsområder.

Forskningssamarbejde i Kina

Den kommende etablering af et center for forskning og uddannelse på det kinesiske videnskabsakademis universitet GUCAS⁴¹ i perioden 2009 – 2013 er tilsvarende udtryk for en strategisk forskningsprioritering. Dette center skal være spydspids for forskningsområder, hvor danske forskere er blandt de internationalt førende. Centret skal dermed også repræsentere dansk forskning i bred forstand over for GUCAS og over for kinesisk forskning på andre forskningsinstitutioner.

Kulturministeriets Rektorer har over for Danske Universiteter bekræftet, at forskningsbaserede kunstneriske og kulturelle uddannelsesinstitutioner er interesseret i at kunne indgå som partnere i den samlede profilering af dansk forskning og uddannelse i Kina. Enkelte uddannelsesinstitutioner (Det Kgl. Danske Musikkonservatorium) er allerede ved at implementere en Kinastrategi, mens fx Kunstakademiets Arkitektskole er ved at udforme en sådan.

<http://www.dkuni.dk/>

Iværksætter og innovation

Universiteterne øger i disse år deres interesse for at undervise i iværksætter og innovation som redskaber til kontinuert forandring og til at omsætte ideer til resultater, der skaber nye værdier. De er ligeledes interesserede i at udvikle deres undervisningsformer for at indføre dels et større element af praksis, dels arbejde med kreativitet i undervisningen. Der gøres tilsvarende en indsats for at udvikle viden og udnytte mulighederne inden for kultur- og oplevelsesøkonomiens område.

På disse nye områder har Kulturministeriets forskningsinstitutioner med deres professionsretning og deres betydning for seriøse kultur- og oplevelsesaktiviteter muligheder for at gøre sig gældende, herunder som interessante samarbejdspartnere med universiteterne.

---

⁴¹ GUCAS for: Graduate University of Chinese Academy of Science.

Innovationscentre

Regeringens målsætning om, at Danmark udvikler sig til et førende videnssamfund, er baggrunden for, at Danmark nu har etableret 3 innovationscentre: innovationscentret i Silicon Valley, USA, juni 2006, innovationscentret i Shanghai, Kina, september 2007 og innovationscentret i München, juni 2008. Innovationscentre kan tilbyde virksomheder, universiteter og forskningsinstitutioner målrettet hjælp til teknologisøgning, identifikation af samarbejdspartnere, markedsføring af danske forsknings- og erhvervsmæssige spidskompetencer, workshops, match-making mv.

Enkelte af Kulturministeriets forskningsinstitutioner er i kontakt med de 3 innovationscentre, men institutionerne skal generelt være opmærksomme på disse nye muligheder.

<http://www.siliconvalley.um.dk/en>

<http://fi.dk/internationalt/globalt-samarbejde/innovation-center-denmark-i-shanghai>

<http://www.icdmuenchen.um.dk/en>.

5.4. anbefalinger

For arbejdsgruppen er Kulturministeriets forskningsinstitutioner vigtige aktører i udviklingen af Danmark som et førende europæisk videnssamfund. Derfor skal Kulturministeriets forskningsinstitutioner i deres langsigtede forskningsstrategi forholde sig til denne udvikling.

Arbejdsgruppen opfordrer hermed Kulturministeriets forskningsinstitutioner til at:

- sikre kritisk masse i deres forskning
- arbejde med internationaliseringen af forskningen, herunder formulere målsætninger for deres samarbejde med andre forskningsinstitutioner og deltagelse i forpligtende netværk i indland og udland.

6. Forskeruddannelse

6.1. Baggrund

Ifølge kommissoriet skal arbejdsgruppen overveje organiseringen og finansieringen af forskerskoler⁴² under Kulturministeriet.

Kvaliteten af forskeruddannelserne og deres organisering har afgørende betydning for hele forskningsindsatsen på Kulturministeriets område. Veluddannede forskere er en forudsætning for, at institutionerne kan udvikle kvaliteten af deres forskning og dermed sikre Danmarks konkurrenceevne på de enkelte forskningsområder. Regeringens globaliseringsstrategi satser som nævnt konsekvent på forskning og uddannelse, herunder en fordobling i antallet af ph.d.-kandidater inkl. erhvervs-ph.d.er.

Dertil kommer, at en ph.d.-grad i dag langt overvejende er et krav at kunne søge om forskningsmidler både i Videnskabsministeriets regi og i Kulturministeriets Forskningsudvalg.

Forskeruddannelserne på Kulturministeriets område skal være en del af denne udvikling og være med til at sikre institutionerne eksterne forskningsmidler. Flere forhold taler for, at der bør sættes intensivt på en opgradering af forskeruddannelsen ved Kulturministeriets institutioner:

- Forskningsudviklingen ved Kulturministeriets institutioner skal kunne matche udviklingen ved universiteterne⁴³. Dette forudsætter en yderligere fokus på aktive forskningsuddannelsesmiljøer ved institutionerne.
- Flere af Kulturministeriets institutioner står midt i en grundlæggende udvikling af deres forskning og den måde, den drives og organiseres på. Dette gælder specielt for forskningsområder, som bygger på en udøvende kunstnerisk praksis.
- Udfasningen af konferensuddannelsen ved universiteterne skaber et behov for at uddanne flere ph.d.er ved ABM-institutionerne, idet kandidater med konferensuddannelsen hidtil har løftet en stor del af ABM-forskningen.

6.2. Udviklingen af forskeruddannelsen

Etablering af forskerskoler på universitetsområdet begyndte i slutningen af 1990'erne inden for en række fag netop for at optimere rammerne for forskeruddannelserne.

Parallelt hermed gav Kulturministeriet de to arkitektskoler hjemmel til at uddanne ph.d.er i 1993⁴⁴. Senere fulgte Danmarks Biblioteksskole, som fik en tilsvarende hjemmel i 2002.

---

⁴² Begrebet 'forskerskoler' er i de senere år ved at blive afløst af det mere afgrænsede begreb 'forskeruddannelsesprogrammer', se boksen nedenfor.

⁴³ Med universiteter menes de hidtidige universiteter samt den forskningsbaserede myndighedsbetjening (de tidligere sektorforskningsinstitutioner, der fra 1. januar 2007 blev sammenlagt med universiteterne). Forskningen bag myndighedsbetjeningen er central for kvalitet og effektivitet i universiteternes opgaveløsning for myndighederne.

⁴⁴ Kunstakademiets Arkitektskole fik dog allerede hjemmel til at uddanne licentiater 1. februar 1980.

I forlængelse af den udvikling blev der på Kulturministeriets område i 2003 oprettet Kulturarvens Forskerskole (KAF) – i lighed med en række andre forskerskoler på det humanistiske og samfundsvidenskabelige område. Kulturarvens Forskerskole har dog det særkende, at den spænder over forskerstuderende med en række forskellige fagligheder. KAF har derfor ikke en specifik faglig profil, men skal fremme kulturinstitutionernes forskning i kulturarven generelt og styrke tværfagligheden.

I dag er universiteterne på vej mod *Forskerskoler generation II*, hvor der med afsæt i erfaringerne fra de sidste 10 år er sat fokus på at skabe overordnede rammer for uddannelsen på hver institution (universitet) med ph.d.-skoler og på udviklingen af faglighed og tværfaglighed gennem underliggende forskeruddannelsesprogrammer.

Der blev i 2006 udarbejdet en evalueringsrapport ”*A Public Good, PhD Education in Denmark*” fra Videnskabsministeriet, af et internationalt panel. Rapporten konkluderede bl.a., at ph.d.-skolerne var for forskelligartede, og at en række af ph.d.-skolerne skal være større for at opnå kritisk masse og faglig bredde. Endvidere anbefalede Dansk Forskningspolitisk Råd, at der skelnes mere klart mellem ph.d.-skoler og forskeruddannelsesprogrammer, og at der strammes op på ordningen med ph.d.-skoler, samtidig med at der stilles klarere kvalitetskrav.

Som opfølgning på evalueringsrapporten og diverse anbefalinger fra rådene på området blev universitetsloven og ph.d.-bekendtgørelsen justeret i 2007, jf. boksen nedenfor.

Ph.d.-skole

De nye regler fastlægger, at ph.d.-uddannelse skal forgå ved ph.d.-skoler, som løbende skal evalueres. Ph.d.-skolelederen skal være anerkendt forsker, og hver skole skal have sit eget ph.d.-udvalg med repræsentanter for det videnskabelige personale og de ph.d.-studerende. De nærmere regler for etablering af ph.d.-skoler og sammensætning af ph.d.-udvalg fastsættes i vedtægten for den enkelte institution.

De nye regler på området skal sikre:

- faste rammer om forskeruddannelsen
- kvalitetssikring gennem løbende evalueringer
- entydig opgave og ansvarsfordeling
- fagligt afgrænsede og sammenhængende områder

Forskeruddannelsesprogram

Der søges gennemført en begrebsafklaring og differentiering af forskeruddannelsens organisatoriske niveauer på danske institutioner. Forskerskolebegrebet tænkes derfor udfaset gradvist for at undgå begrebsforvirring, mens begrebet **forskeruddannelsesprogram** anvendes som fælles betegnelse for organiseringen af aktiviteter, der støtter forskeruddannelsen, herunder de aktiviteter, som i dag betegnes som forskerskoler. Der vil dog være en overgangsfase, idet Videnskabsministeriet indtil 2010 tillader, at ph.d.-uddannelsen ikke foregår ved en ph.d.-skole.

Definition

Ifølge Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation defineres forskeruddannelsesprogrammer som et fagligt fokuseret samarbejde, der normalt indbefatter flere universitets- og/eller forskningsinstitutioner og evt. andre offentlige eller private partnere.

Den konkrete udmøntning af den nye organisering har på universiteterne betydet, at der fx på universiteterne i hhv. København og Århus er en ph.d.-skole ved hvert fakultet. Herunder eksisterer der en række forskeruddannelsesprogrammer, som i nogle tilfælde fortsat betegnes forskerskoler.

Ph.d.-skolen er den organisatoriske ramme for fakultetets ph.d.-uddannelse. Alle ph.d.-studerende ved fakultetet er indskrevet ved ph.d.-skolen. Skolen står for den overordnede kvalitetssikring og -udvikling samt administration af ph.d.-uddannelsen. En kerneopgave for ph.d.-skolen er at indskrive ph.d.-studerende og tilbyde generelle kurser for de ph.d.-studerende, fx academic writing, formidling og ph.d.-vejledningskurser.

Universiteterne tildeler ph.d.-graden, og de studerende skal være indskrevet ved ph.d.-skolen, men skal så også være tilknyttet et forskeruddannelsesprogram for at kunne modtage fagspecifikke kurser mv. Inden for denne nye organisering betragter eksempelvis Københavns Universitet Kulturarens Forskerskole som et forskeruddannelsesprogram – selv om den fortsat har status af forskerskole.

Den nye struktur for forskeruddannelsen i det universitære system afspejles også i støttesystemet. For at understrege differentieringen mellem ph.d.-skoler og forskeruddannelsesprogrammer vil de forskellige virkemidler til støtte for dansk forskeruddannelse skulle målrettes. Støtte fra råd, udvalg mv. under Forsknings- og Innovationsstyrelsen vil blive udbudt til forskellige ansøgningssubjekter som eksempelvis ph.d.-skoleleder eller lederen af et forskeruddannelsesprogram. Fx vil ledere af ph.d.-uddannelser (ph.d.-skoler) på danske ph.d.-gradsgivende institutioner også kunne søge om støtte til samfinansierede ph.d.-stipendier inden for alle fagområder, bl.a. med henblik på at understøtte sammenhængen mellem institutionernes organisering af forskeruddannelsen (ph.d.-skolerne) og de faglige forskerskoler/forskeruddannelsesprogrammer (nye eller eksisterende).

6.3. Den nuværende organisering af forskeruddannelse på Kulturministeriets område

Kulturministeriets forskningsinstitutioner har endnu ikke været gennem den samme organisatoriske omlægning som forskeruddannelserne ved universiteterne. Derfor bruges fortsat betegnelsen forskerskoler på Kulturministeriets område – både om lokale forskerskole og om Kulturarens Forskerskole. Herudover eksisterer der en række forskeruddannelsesaktiviteter så som forskeruddannelsesudvalg, netværk for forskerskoler eller andre lokale organiseringer med ph.d.-undervisningsprogram, kurser, vejledning mv.

På Kulturministeriets område må følgende aktiviteter omkring forskeruddannelse formodes at skulle indgå i en evt. nyordning af forskeruddannelsesaktiviteterne:

- ph.d.-skoler på Arkitektskolen Aarhus, Kunstakademiets Arkitektskole, Danmarks Biblioteksskole og Kunstakademiets Konservatorskole (p.t. tilsammen 72 ph.d.-studerende indskrevet ⁴⁵)
- Kulturarvens Forskerskole (KAF), som er et samarbejde om kursusvirksomhed mellem en række institutioner (KAF har ingen indskrevne ph.d.-studerende, men har p.t. 14 ph.d.-studerende tilknyttet)
- Danske Forskerskoler i Arkitektur & Design (DKAD), som er et konsortium af forskerskoler, som skal styrke forskningen inden for arkitektur og design – i Danmark og internationalt
- Center for Designforskning (CDF) er Kulturministeriets paraplyorganisation for designforskning ved arkitektskolerne og designskolerne. CDF bidrager til at styrke dansk designforskning, formidle viden og til at udvikle netværksdannelse mellem forskningsinstitutioner, virksomheder og offentligheden nationalt og internationalt.

Kulturarvens Forskerskole

Deltagere

Kulturarvens Forskerskole blev etableret i 2003 som et netværk, der i dag består af Kunstakademiets Konservatorskole, Danmarks Biblioteksskole, Kunstakademiets Arkitektskole, Arkitektskolen Aarhus, Nationalmuseet, Statens Museum for Kunst, Statsbiblioteket, Afdelingen for Arkæologi og Etnologi (KU), Kunstindustrimuseet og Göteborgs Universitet. Desuden har Filosofi, Idé- og Videnskabshistorie (AU) søgt om optagelse.

Formål

Kulturarvens Forskerskole har som sit overordnede mål at fremme kulturinstitutionernes forskning i den danske kulturarv og at sikre kulturinstitutionerne varig høj international kvalitet gennem effektiv forskerrekruttering.

Kulturarvens Forskerskole skal særligt bidrage til:

- at skabe en systematisk, tværvidenskabelig forskeruddannelse på kulturarvsområdet
- at samle kræfterne og styrke samspillet mellem ABM- og kulturuddannelsernes meget forskellige og ofte små forsknings- og formidlingsmiljøer
- at forstærke danske kulturinstitutioners arbejde med at afdække, bevare, udvikle og formidle den danske kulturarv.

Finansiering og styrelse

Danmarks Biblioteksskole administrerer Kulturarvens Forskerskoler og udbyder ph.d.-kurser i forskerskolens regi. Budgettet for forskerskolens administration er på ca. 1 mio. kr. om året, som finansieres af de deltagende institutioner, tilskud fra Kulturministeriet samt en bevilling fra Forsknings- og Innovationsstyrelsen i perioden 2006-2011.

Det overordnede faglige ansvar for Kulturarvens Forskerskole er placeret i en bestyrelse, der består af repræsentanter fra de deltagende institutioner samt én repræsentant fra Kulturministeriets Forskningsudvalg og én repræsentant udpeget af Københavns Universitet

---

⁴⁵ Opgjort som indskrevne ph.d.-studerende inkl. ph.d.-studerende ansat på designskolerne og i erhvervsvirksomheder (erhvervs-ph.d.-studerende).

Danske Forskerskoler i Arkitektur & Design (DKAD)

(The Danish Doctoral Schools of Architecture & Design)

Konsortiet DKAD er et samarbejde mellem Arkitektskolen Aarhus, Kunstakademiets Arkitektskole, Danmarks Designskole og Designskolen Kolding, der blev oprettet i 2006.

Formål

Det er DKAD's formål at udvikle forskeruddannelserne inden for arkitektur og design i Danmark og medvirke til at sikre en høj kvalitet af uddannelsesaktiviteterne. Som forskningspolitisk projekt skal DKAD bidrage til udviklingen af arkitektur- og designfagernes kerneområder som forskningsområder.

DKAD skal desuden medvirke til at etablere og styrke forbindelserne til udenlandske universiteter og arkitektskoler med henblik på at internationalisere forskeruddannelsen. De udenlandske kontakter skal bl.a. fremme mulighederne for at studerende får adgang til relevante udenlandsophold.

Et særligt formål er at medvirke til at udvikle og forbedre vejledningen af forskerstuderende i overensstemmelse med hensigterne i bekendtgørelsen om ph.d.-uddannelsen. DKAD skal ikke erstatte de lokale forskerskoler, der indgår i samarbejdet, men forstærke og supplere disse.

Finansiering og styrelse

DKAD startede i 2006 på baggrund af en bevilling på 2,9 mio. kr. fra Forsknings- og Innovationsstyrelsen i perioden 1. september 2006 til 31. august 2011. Desuden afsætter de deltagende institutioner ressourcer til formålet.

DKAD's ledelse består af forskerskolelederne fra arkitektskolerne, en bestyrelse og et videnskabeligt råd.

Andre relaterede forskeruddannelsesaktiviteter

Der findes en lang række andre forskeruddannelsesaktiviteter, typisk tilknyttet universiteterne, som ph.d.-studerende på Kulturministeriets forskningsinstitutioner kan være tilknyttet. Det drejer sig blandt andet om følgende:

Forskerskolen i Kultur, Litteratur og Kunstfag

Georg Brandes Skolen

Akademiet for Æstetikfaglig Forskeruddannelse

NORSLIS, Nordic Research School in Library and Information Science

The Danish Research School of Anthropology and Ethnography

Dansk Arkæologisk Forskerskole

Danmarks Forskerskole for Historie

Diverse forskeruddannelsesprogrammer under DTU

Forskeruddannelsesprogrammer ved Det Biovidenskabelige Fakultet og Det Naturvidenskabelige Fakultet, KU

Center for Designforskning(CDF)

Center for Designforskning er et samarbejde mellem Arkitektskolen Aarhus, Danmarks Designskole, Designskolen Kolding og Kunstakademiets Arkitektskole.

Formål

Formålet er at tilgodese behovet for forskningsbaseret undervisning inden for designområdet og at udvikle et stærkt forskningsmiljø omkring design på tværs af arkitekt- og designskolerne. Centret skal desuden optimere mulighederne for at kunne indgå i et aktivt samspil med erhvervslivet og stille resultater af designforskningen til rådighed for danske virksomheder.

Finansiering og styrelse

De 4 institutioner bag centeret finansierer aktiviteterne ved centeret, som konkret er forankret ved Kunstakademiets Arkitektskole.

Det overordnede ansvar er placeret hos en styregruppe, der består af de 4 rektorer og 3 fagpersoner.

Tilknytning til forskeruddannelse

Den enkelte ph.d.-studerende ved Kulturministeriets forskningsinstitutioner er som nævnt indskrevet på arkitektskolerne, Biblioteksskolen eller Konservatorskolen som gradstildelende institutioner. Institutioner som Det Kongelige Bibliotek, Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst kan ikke selv tildele ph.d.-grader og har derfor typisk ph.d.-studerende indskrevet ved et af universiteterne.

Ph.d.erne skal være tilknyttet en forskerskole, men kan derudover følge kurser eller have et udvidet fagfagligt netværk gennem en anden forskerskole/forskeruddannelsesprogram. En del af de ph.d.-studerende på Nationalmuseet er eksempelvis indskrevet ved Danmarks Arkæologiske Forskerskole men også tilknyttet KAF, eller de er udelukkende indskrevet og tilknyttet en enkelt forskerskole, fx Danmarks Forskerskole for Historie.

Ovenstående viser, at de ph.d.-studerende oftest har relation til flere forskermiljøer, lokale, såvel som fagspecifikke og muligvis tværdisciplinære miljøer. Der tegner sig dermed et meget forskelligartet billede af forskeruddannelsesaktiviteterne i dag på Kulturministeriets område.

En af hensigterne med oprettelsen af KAF var at skabe samarbejde og oprette netværk på tværs af institutionerne omkring kulturarv. En række af de ph.d.-studerende ved Kulturministeriets institutioner finder imidlertid deres fagfaglighed ved andre forskerskoler/forskeruddannelsesprogrammer. Den overordnede ramme omkring kulturarv virker tydeligvis ikke lige tiltrækkende på alle ph.d.ere ved Kulturministeriets institutioner. KAF er muligvis så bredt favnende, at den opleves som mindre relevant i forhold til de forskningsmiljøer og faglige netværk, som de studerende søger ind i og måler sig med af både faglige og karrieremæssige grunde

Et lignende mønster har også gjort sig gældende for de ph.d.-studerende ved universiteterne. Denne struktur er nu forenklet, jf. afsnit 6.2., ved, at den studerende er indskrevet ved én

ph.d.-skole og derudover er tilknyttet og deltager i et eller flere forskeruddannelsesprogrammer.

Fremtiden for forskeruddannelsen ved Kulturministeriet institutioner

Sammenlagt havde Kulturministeriets institutioner ca. 110 ph.d.-studerende om året i perioden 2006-2008. De største er arkitektskolerne, der hver har 25-30 ph.d.er indskrevet, hvoraf ca. halvdelen er finansieret af institutionen og halvdelen er eksternt finansierede. I den modsatte ende er der meget små institutioner, som har en ½ ph.d. samfinansieret med en anden institution.

Antal ph.d.er på KUM's område	2006	2007	2008
Internt finansieret	66	56,5	49,5
Eksternt finansieret	50	60,5	61,5

I forbindelse med universiteternes overgang til *Forskerskoler generation II* er det påkrævet, at der også sker en udvikling på Kulturministeriets område, for så vidt angår forskeruddannelse.

Når universitetsområdet skærper kravene til organiseringen af forskeruddannelserne og indarbejder nye strukturer – også i det bevillende system – kræver det en tilsvarende oprustning på Kulturministeriets område. Kulturministeriet bliver nødt til at tilpasse sine bekendtgørelser, således at kriterierne for forskeruddannelsen ved Kulturministeriets institutioner er parallelle med universiteternes. Dette er en forudsætning for, at råd, udvalg og private fonde, der bevilger støtte, vurderer, at ph.d.-ansøgninger fra Kulturministeriets institutioner er konkurrencedygtige.

RUC, der har ca. 220 indskrevne ph.d.er, fremhæver i sin beskrivelse af forskeruddannelse, at et godt forskeruddannelsesmiljø bl.a. er karakteriseret ved:

- at være tilknyttet et eller flere stærke forskningsmiljøer
- et større antal ph.d.-studerende inden for et fagligt sammenhængende forskningsområde
- adgang til kurser og seminarer på avanceret niveau
- et internationalt netværk, som knytter de ph.d.-studerende til state of the art-forskning inden for det pågældende forskningsområde
- en stabil organisation med fokus på forskeruddannelse, med faste vejledere og en systematisk vejlederfunktion.

Samtidig fremhæver RUC, at en ph.d.-skole bør have en vis faglig homogenitet og en kritisk masse.

Der tegner sig derfor et billede af, at der på Kulturministeriets forskeruddannelse skal oprettes på 2 områder, dels den institutionelle og lovgivningsmæssige organisering omkring forskeruddannelsen, dels er der brug for en styrkelse af de faglige profiler for forskeruddannel-

sen, hvis de skal stå som relevante partnere udadtil i det videnskabelige miljø og eventuelle andre miljøer.

For at sikre, at forskningsråd mv. fortsat yder støtte til ph.d.-studerende inden for Kulturministeriets område, må der givet ske en ny fordeling af ansvar, sammenlægning og reorganisering af en del af de aktiviteter, der i det nye system ved universiteterne er tillagt ph.d.-skolerne.

I den forbindelse er det arbejdsgruppens holdning, at ph.d.-skolevirksomhed og forskeruddannelse må organiseres parallelt med universitetsområdet. Kulturministeriet bør sætte fokus på kritisk masse og på de krav til administrativ styrkelse, øget dokumentation og de studerendes retssikkerhed, der er sat fokus på med ændringerne af organiseringen på universitetsområdet.

Uanset den fremtidige organisering af forskeruddannelsen på Kulturministeriets område bør forskeruddannelsen fortsat sættes på en stærk tilknytning til ph.d.-skolerne/ ph.d.-uddannelsesprogrammer ved universiteterne. Fagfagligheden i de enkelte projekter på Kulturministeriets område bliver således styrket af samarbejdet med universiteterne.

Der er ikke blevet spurgt direkte til forskerskolerne i spørgeskemaundersøgelsen, men enkelte institutioner nævner ph.d.-administration og ph.d.-uddannelsen i deres forslag til at styrke forskningen. En enkelt institution ønsker bedre samarbejde med universiteterne om ph.d.-uddannelse, og en enkelt institution ønsker styrket information omkring erhvervs-ph.d.-ordningen.

Især de mindre ABM-institutioner (museer) har i meget ringe omfang ph.d.er tilknyttet og mulighed for at understøtte forskeruddannelse. Disse institutioner kan høste fordele ved at indgå i tættere samarbejdsrelationer med de større forskningsinstitutioner på Kulturministeriets område.

Hvis forskningsinstitutionerne under Kulturministeriet skal forsøge at skabe strukturer og grundlag for et løft i antallet af ph.d.er, skal der både sættes på de traditionelle eksternt finansierede ph.d.er og på erhvervs-ph.d.er. Foreløbig er der gode erfaringer på dette område fra bl.a. Nationalmuseet og arkitektskolerne.

Erhvervs-ph.d.

Et erhvervs-ph.d.-projekt er et særligt, virksomhedsrettet ph.d.-projekt. Projektet gennemføres i et samarbejde mellem en **privat virksomhed**, en **erhvervs-ph.d.-studerende** og et **universitet**.

Erhvervs-ph.d.-ordningen skal fremme forskning og udvikling i dansk erhvervsliv ved at uddanne forskere med indsigt i de erhvervsmæssige aspekter af forskning og udvikling og opbygge personlige netværk til udveksling af viden mellem virksomheder og danske og/eller udenlandske universiteter/forskningsinstitutioner.

I stedet for en virksomhed kan en **offentlig institution** eller organisation indgå i samarbejdet for at understøtte den offentlige sektors fokus på forbedringsmuligheder gennem målrettede, praksisnære og forskningsbaserede projekter som en del af regeringens kvalitetsreform. Der kan ikke modtages tilskud til et offentligt erhvervs-ph.d.-projekt.

6.4. anbefalinger

Arbejdsgruppen anbefaler følgende:

- Organiseringen af ph.d.-skolevirksomhed og forskeruddannelse på Kulturministeriets område skal tilpasses i lyset af omstruktureringen af hele forskerskoleområdet på universiteterne. Dette indebærer en adskilt organisering af ph.d.-skoler og af forskeruddannelsesprogrammer med fokus på kritisk masse.
  - I den forbindelse bør der tages stilling til, hvilke aktiviteter ved Kulturarvens Forskerskole og de mindre forskerskoler/forskerskolenetværk der kan indgå i en ny struktur med ph.d.-skoler og forskeruddannelsesprogrammer.
- Kulturministeriets institutioner bør uanset en ny struktur fortsat orientere sig mod miljøer for forskeruddannelse og postdoc.- samarbejde på universitetsområdet, der fagligt løfter de enkelte forskningsområder
- I forbindelse med implementeringen af en ny ph.d.-bekendtgørelse bør regler om erhvervs-ph.d.-forløb på Kulturministeriets institutioner tænkes ind.

7. Forskning og formidling

7.1. Forskning og formidling af viden

Regeringens globaliseringspolitik medfører også krav om vidensspredning. Alle forskningsinstitutioner skal derfor formidle deres viden til hele det omgivende samfund. For uddannelsesinstitutionerne indebærer det, at de skal skabe en *dynamisk sammenhæng* mellem forskning, undervisning og formidling af viden.

Kulturministeriets forskningsinstitutioner har qua deres formidlingsforpligtigelser en lang og udviklet erfaring med formidling af forskning gennem udstillinger, kataloger, undervisning og populærviden til et bredt udsnit af befolkningen ved siden af forskningsformidling i faglige miljøer nationalt og internationalt. Med globaliseringspolitikken sættes speciel fokus på kvaliteten af forskningsformidlingen i faglige miljøer, i form af publiceringskanaler, mængde, internationalisering og fagfællebedømmelse.

Det er regeringens politik, at formidling og vidensspredning skal være en lige så central del af universiteternes virke som forskning og undervisning. Universitetsloven i 2003 indskrev derfor vidensspredning direkte i universiteternes formålsparagraf. Som forsker har man en demokratisk forpligtelse til at formidle sin viden til politikerne og til det øvrige samfund.

Kravet om forskningsformidling er ikke på samme måde skrevet ind i lovgrundlaget for samtlige Kulturministeriets forskningsinstitutioner; forpligtelsen er imidlertid den samme. Kulturministeriets forskningsinstitutioner skal udfylde deres aktive rolle i hele denne udvikling gennem egen forskning, gennem formidling af egen forskning til interesserede fagmiljøer og ved at formidle forskningen til bredere kredse i samfundet.

For Kulturministeriets forskningsinstitutioner er en aktiv formidling af deres forskning til universiteter og erhvervsliv mv. en klar forudsætning for, at de markerer sig som interessante samarbejdspartnere på relevante forsknings- og udviklingsområder. Derudover har Kulturministeriets forskningsinstitutioner samme interesse som universiteterne i at formidle deres forskning som grundlag for at opnå støtte af forskningsråd og fonde.

7.2. Videnskabsministeriets kvalitetsmodel for bevillinger til uddannelse, vidensspredning og forskning

Globaliseringsaftalen har som konkret mål, at kvaliteten af den offentlige forskning skal kunne måle sig med den bedste i verden. Som middel hertil ønsker Videnskabsministeriet at udvikle et samlet system for at finansiere universiteterne. Dette skal indeholde separate *kvalitetsindikatorer for uddannelse, vidensspredning og for forskning*. Med kvalitetsindikator menes således en yderligere udviklingen af en dansk model (efter norsk forbillede) for at måle og vægte kvaliteten af uddannelse, vidensspredning og forskning.

Som udmøntning af Videnskabsministeriet kvalitetsmodel blev det besluttet i 2007 konkret at udvikle en dansk kvalitetsindikator for forskning og gøre brug af denne til i forbindelse med fordelingen af universiteternes basisbevillinger fra 2010.

Videnskabsministeriets kvalitetsmodel skal ikke anvendes på Kulturministeriets forskningsinstitutioner til at fordele driftsbevillinger, men modellen må med sin blotte eksistens forventes af få en afsmittende effekt, især når det gælder forskningsformidling og dermed kriterierne for søgning af de frie og de strategiske forskningsmidler.

Uddannelseskvalitet

Videnskabsministeriets indikatorer for uddannelseskvalitet måler de studerendes fremdrift på forskellige måder, blandt andet de studerendes frafaldsprocent, gennemførelsestid i forhold til normeret studietid, de studerendes internationalisering samt dimittendernes beskæftigelsesgrad og indkomst.

Vidensspredning

Lærestalters vidensspredning sker primært gennem selve uddannelsen og den publicerede forskning. Kvalitetsmodellen vil derfor måle vidensspredning på få, centrale indikatorer, så som antal erhvervs-ph.d.er, samarbejde med erhvervslivet og synlighed i den offentlige debat. Vidensspredning er den faktor, der ventes at fylde mindst i den samlede model.

Forskningskvalitetsmodel og forskningsformidling

Der har ikke hidtil i Danmark været større tradition for at måle og sammenligne forskningens kvalitet. Nationalt og internationalt er der imidlertid stigende interesse for at kunne måle kvaliteten af forskning.

Videnskabsministeriets kvalitetsmodel for forskning har i sin kerne det *formål* at påvirke forskernes adfærd. Modellen skal optimere forskernes produktion og formidling af deres forskning ved at styrke incitamenterne til at:

- øge mængden og kvaliteten af den publicerede forskning
- øge *dynamikken* i bevillingstildelingen ved at støtte de forskningsmiljøer, der leverer resultater
- øge formidling via internationale tidsskrifter; herunder øge formidling af videnskabelige artikler, der er fagfællebedømt, og dermed øge samspillet mellem produktion og formidling af forskning.

Den bibliometriske forskningsindikator er én af indikatorerne for forskningsområdet. Denne indikator har til formål at fremme publicering i de mest anerkendte udgivelseskanaler og styrke kvaliteten af dansk forskning.

Forskningsindikatoren skal identificere og måle dansk forskningspublicering på tværs af de forskellige forskningsinstitutioner. Indikatoren bygger i bund og grund på publikationsanalyse. Det indebærer bl.a., at der skal udarbejdes lister over vigtige tidsskrifter og forlag på de enkelte fagområder.

Kulturministeriets forskningsinstitutioner er direkte involveret i den bibliometriske forskningsindikator og er således repræsenteret i 7 af de 68 faggrupper, som udarbejder publikationslister (se bilag 4).

7.3. Humanistisk og kulturel forskningspolitik og bibliometrisk registrering

Humanistisk forskning og forskning inden for Kulturministeriets område har mange paralleller. Forskningens kvalitet hænger sammen med en erfaret robusthed, som hviler på en nøje eksplicitering af det analytiske objekt, en redegørelse for metoden og ikke mindst et konsistent argument for en bestemt fortolkning af større eller mindre rækkevidde⁴⁶:

For forskerne er publikationer naturligvis afgørende for deres faglige status. De bidrager på afgørende vis til samfundets almene oplysning, selvforståelse og udvikling. Publikationer er både synlige og vurderbare, men forskerne er de første til at vide, hvor vanskeligt det er at måle kvalitet med kvantitative redskaber.

Derfor er det afgørende at vurdere den proces, der fører frem til ny viden, i forhold til den måde, man søger at registrere og vurdere forskningen på. For humaniora og kulturvidenskab er bekymringen, at Videnskabsministeriets kvalitetsmodel risikerer at måle, veje og belønne humanistisk, kultur- og samfundsvidenskabelig forskning ud fra helt overvejende naturvidenskabelige kriterier. Kulturvidenskaber i bred forstand forsker i det menneskelige, i objekter, der skifter karakter over tid og i forhold til den sammenhæng, der studeres i. Det gælder fra studiet af et enkelt 'værk', hvis betydning forandrer sig med hver ny fortolkning, til studiet af globale historiske mønstre.

Inden for humaniora og kulturvidenskab udvælger man et analytisk objekt. Man må eksplicit redegøre for den beskæring af det empiriske objekt, man som forsker har valgt. Forskeren må ikke alene undersøge det analytiske objekts delelementer, men også undersøge dets dynamik og historiske potentiale. I sagens natur kan dette potentiale ikke afdækkes; der vil være tale om en fortolkning, som der må argumenteres for. Den faglige argumentation spiller derfor en afgørende rolle for vurderingen af kvaliteten af den fremlagte kulturvidenskabelige forskning:

Med videnskabelige artikler og indlæg i medierne deltager forskere inden for humaniora, kulturvidenskab og samfundsvidenskab aktivt i den offentlige debat. Et afgørende element i forskningens kvalitet er også forskningens umiddelbare omsættelighed, begribelighed og anvendelighed.

Forskning på Kulturministeriets forskningsinstitutioner deler her grundvilkår med forskningen inden for humaniora: Det er arbejdsgruppens holdning, at forskningsregistrering og forskningsformidling skal ske med respekt for denne forsknings karakter og grundvilkår.

7.4. Den digitale formidling af forskningen

Globaliseringspolitikkenes krav om en systematisk registrering og formidling af forskningen og dens resultater indebærer, at der skal ske en systematisk dokumentation, kortlægning, registrering, prioritering og formidling af al forskning. Dette skal ske på et grundlag, der er både transparent og konkurrenceudsat.

---

⁴⁶ Det følgende er direkte baseret på bidrag til udvalgsarbejdet fra professor Kirsten Hastrup.

Bibliotekerne på Kulturministeriets forskningsinstitutioner er garanten for, at de enkelte institutioners forskning ikke alene er tilgængelig på institutionernes egne hjemmesider, men formidles som led i en samlet formidling af viden til hele forskersamfundet og til den forskningsinteresserede offentlighed. Bibliotekerne formidler forskningen elektronisk, som led i DEFF-samarbejdet⁴⁷ og med brug af de andre teknikker, der præger det samlede forskningsbibliotekssamarbejde – nationalt og internationalt.

Forskningsregistreringssystemet PURE

PURE⁴⁸ kan registrere og præsentere forskningspublicering, forskningsprojekter og forskere og følger de internationale standarder for registrering af forskningspublicering.

Det Kgl. Bibliotek, Statsbiblioteket og Nationalmuseet deltager allerede i samarbejdet om forskningsregistreringssystemet PURE. Flere af Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner bruger PURE fra og med 2009. Det er derfor naturligt, at samtlige Kulturministeriets forskningsinstitutioner snarest tilslutter sig PURE som den fælles platform for formidling af deres forskningsaktiviteter.

De fleste danske universiteter formidler i dag egen forskning via forskningsregistreringssystemet PURE.

Anden forskningsformidling

Vidensdeling sker også gennem Open Access samt internetportalen www.videnskab.dk⁴⁹ og – i stigende grad – nu også gennem fælles portaler for videnskabelige blogs:

Fagfællebedømmelse og Open Access: Fagfællebedømmelse er en publikationsprocedure, der traditionelt benyttes for at sikre videnskabelighed og kvalitet i forskningspublikationer, især i internationale tidsskrifter. Ikke alle videnskabelige publikationer er dog bedømt gennem fagfællebedømmelse; dette gælder typisk artikler i conferenceproceedings og antologier.

Hvor fagfællebedømmelse drejer sig om kvalitetssikring af et resultat af forskning, typisk en tidsskriftartikel, drejer Open Access sig om tilgængeliggørelse/spredning. Flere af de mest succesfulde Open Access-tidsskrifter drives af højt estimerede fagfolk, der vægter fagligheden, ikke forlagernes kommercielle hensyn. Disse tidsskrifter drives ofte efter samme principper som de tidsskrifter, man skal betale for at få adgang til, dvs. med fagfællebedømmelse før offentliggørelse. Der er således ingen nødvendig modsætning mellem fagfællebedømmelse og Open Access⁵⁰.

---

⁴⁷ Danmarks Elektroniske Forsknings- og Fagbibliotek. Kernen i DEFF-samarbejdet er fælles licenser for fælles adgang til elektroniske tidsskrifter. Samarbejdet er forankret i Biblioteks- og Mediestyrelsen, men er ledet af en tværministeriel gruppe, der omfatter Kulturministeriet, Videnskabsministeriet og Undervisningsministeriet.

⁴⁸ Forskningsregistreringssystemet PURE – Publication and REsearch Platform – er udviklet af firmaet Atira i samarbejde med universitetsbibliotekerne.

⁴⁹ Ny internetportal med en samlet indgang til information om forskning i Danmark for målgruppen 15-24-årige. Målet er at skabe bredere forståelse i befolkningen for, at forskning og udvikling er en grundsten for Danmark som videnssamfund og har afgørende betydning for demokrati, velfærd og kultur. Videnskab.dk udspringer af et initiativ fra Videnskabsministeriet og er udviklet inden for rammerne af DEFF-samarbejdet.

⁵⁰ Publicering via Open Access kan ske på 2 måder. Enten ved at offentliggøre artiklen med fri adgang; dette forudsætter, at forskeren, eller hans institution, betaler for offentliggørelsen. Eller også publicerer forskeren i traditionelle betalingstidsskrifter i sammenhæng med, at artiklen publiceres på institutionens egen hjemmeside – dog med en karenperiode på 6-12 måneder.

Den internationale interesse for Open Access⁵¹ afspejler den brede interesse der er for formidling til fagfæller og til det omgivende samfund på vilkår, der er rationelle ud fra både forskningsfaglige og økonomiske vurderinger.⁵² Marts 2008 har Den Europæiske Universitetssammenslutning EUA anbefalet, at universiteterne publicerer videnskabelige artikler i Open Access.

7.5. anbefalinger

Videnskabsministeriets kvalitetsmodel for bevillingsstyring ændrer vilkårene for universiteternes forskning og formidling. Det er derfor nødvendigt for Kulturministeriets forskningsinstitutioner at følge denne udvikling og den afsmittende virkning, der er for forskningsinstitutioner generelt.

Kulturministeriets forskningsinstitutioner må herunder følge, hvorledes målsætninger for registrering og formidling af forskning i praksis ændrer vilkårene for at formidle forskning, herunder igennem egne forlag mv.

Arbejdsgruppen opfordrer Kulturministeriets forskningsinstitutioner til at formidle deres forskning aktivt og systematisk til andre forskningsinstitutioner og til det omgivende samfund og anbefaler følgende:

- En aktiv og systematisk formidling af forskningen til universiteter og erhvervsliv skal markere Kulturministeriets forskningsinstitutioner som interessante samarbejdspartnere for universiteter. De af Kulturministeriets forskningsinstitutioner, der endnu ikke formidler deres forskning via PURE, tilslutter sig denne platform. En sådan forskningsformidling har desuden betydning for at opnå støtte fra forskningsrådene.
- Forskningsregistrering og forskningsformidling på Kulturministeriets forskningsinstitutioner skal ske med respekt for denne forsknings karakter og grundvilkår. Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at Kulturministeriets forskningsinstitutioner deltager i den fortsatte udvikling af den bibliometriske registrering med fokus på de erfaringer, som humaniora og beslægtede områder gør sig.
- Kulturministeriets forskningsinstitutioner skal involvere sig i udviklingen af informationsbetjeningen i DEFF-samarbejdet og etablering af andre fælles aftaler på biblioteksområdet.
- Kulturministeriets forskningsinstitutioner skal formalisere deres brug af fagfællebedømmelse og tilslutte sig universiteternes brug af formidling via Open Access på vilkår, der fortsat sikrer kvalitetskontrol før publicering.

---

⁵¹ En nylig rapport, "Peer Review: benefits, perceptions and alternatives", www.publishingresearch.net; viser, at forskere anser fagfællebedømmelse for en effektiv kvalitetskontrol, men at post-publication review ses som et nyttigt supplement.

⁵² Fra professor Michael Wortons (University college London) indlæg på FKK-temakonferencen om forskningskommunikation.

Bilag 1

Liste over institutioner, som har fået tilsendt spørgeskema ifm. forskningsstrategiarbejdet

Institutioner (i alt 46)			
ABM-forskningslovs institutioner (11)	Uddannelsesinstitutioner (13)	Øvrige statslige museer (4)	Øvrige §16-museer (18)
Statens Arkiver	Kunstakademiets Arkitekt-skole	Den Hirschsprungske Samling	De Danske Kongers Kronologiske Samling
Nationalmuseet	Arkitektskolen i Aarhus	Ordrupgaard	Den Gamle By
Statens Museum for Kunst	Kunstakademiets Billed-kunstskeoler	Dansk Landbrugsmuseum	Gammel Estrup
Det Danske Kunstindustri-museum	Kunstakademiets Konser-vatorskole	Dansk Jagt- og Skov-brugsmuseum	Teatermuseet
Naturhistorisk Museum	Det Kongelige Danske Musikkonservatorium		Glyptoteket
Statens Forsvarshistoriske Museum	Det Fynske Musikkonservatorium		Louisiana
Det Kongelige Bibliotek	Det Jyske Musikkonservatorium		Danmarks Tekniske Muse-um
Statsbiblioteket i Aarhus	Nordjysk Musikkonservatorium		Vikingskibsmuseet
Danmarks Kunstbibliotek	Vestjysk Musikkonservatorium		Moesgaard Museum
Dansk Sprognævn	Rytmisk Musikkonservatorium		ARoS
Dansk Folkemindesamling	Danmarks Biblioteksskole		Nordjyllands Kunstmuseum
	Danmarks Designskole		Handels- og Søfartsmuseet
	Designskolen i Kolding		Arbejdermuseet
			Kunstmuseet Trapholt
			Arken
			Museum Sønderjylland
			Fiskeri- og Søfartsmuseet
			Odense Bys Museer

Bilag 2

Det statslige forskningsrådssystem

Det statslige forskningsrådssystem har i sin nuværende form eksisteret siden 2004. Det statslige forskningsrådssystem omfatter alle de råd, fonde og udvalg, der er underlagt Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. De fire primære råd er:

- 1) Det Frie Forskningsråd
- 2) Danmarks Forskningspolitiske Råd,
- 3) Det Strategiske Forskningsråd
- 4) Koordinationsudvalget for Forskning.

Desuden er der under disse en række underudvalg/råd. Bestyrelsen varetager som regel den rådgivende funktion, mens det primært er underudvalgene/rådene, der forestår bevillinger m.v.

Forskningsrådssystemets formål er at styrke forskningskvaliteten. Dette skal ske gennem konkurrenceudsættelse af de midler, som ikke er basismidler til institutioner og desuden gennem en fagkyndig bedømmelse af anvendelsen af forskningsmidlerne. Derudover skal forskningsrådssystemet sikre støtten til grundforskning, strategisk forskning og den erhvervsrettede forskning. Endvidere skal forskningsrådssystemet sikre koordinering og internationalisering af dansk forskning. Endelig skal forskningsrådssystemet medvirke til at sikre formidling og anvendelse af forskningsresultaterne.

Kanaler til forskningsmidler

Der eksisterer adskillige kanaler til offentlige forskningsmidler. Størstedelen uddeles som basismidler mellem universiteterne, som fordeler midlerne frit på de forskellige områder. Derudover uddeles en række bevillinger gennem forskningsrådssystemet. Desuden har de enkelte fagministerier ofte midler til forskning på det pågældende område (f.eks. Kulturministeriet). Endvidere støtter Grundforskningsfonden dannelse af grundforskningsmiljøer af særlig høj kvalitet og Højteknologifonden støtter samarbejde mellem virksomheder og videninstitutioner. Endelig er der en række innovationsrettede ordninger.

Det Frie Forskningsråd

Det Frie Forskningsråd består af en bestyrelse og fem faglige forskningsråd, hvis medlemmer udelukkende er repræsentanter fra universitetssektoren. Bestyrelsens formand og otte medlemmer udnævnes alle af ministeren for videnskab, teknologi og udvikling. Det Frie Forskningsråds aktivitet dækker alle videnskabelige områder. I 2008 vægttes især støtten til unge eliteforskere samt yngre kvindelige forskere og desuden fokuseres der på at styrke internationalisering af dansk forskning.

Det Frie Forskningsråd har en række funktioner:

- For det første *rådgiver* Det Frie Forskningsråd videnskabsministeren, den øvrige regering, samt Folketinget om alle videnskabelige områder. Rådet kan ligeledes bistå andre offentlige såvel som private institutioner med forskningsfaglig rådgivning.
- For det andet *støtter* Det Frie Forskningsråd konkrete forskningsaktiviteter inden for alle videnskabelige områder. Støtten er således baseret på forskernes egne initiativer og sigter mod at styrke kvaliteten og internationaliseringen af dansk forskning. Bestyrelsen kan selv fordele op til en femtedel af midlerne til særlige initiativer, mens resten uddeles af de faglige forskningsråd.
- For det tredje bidrager Det Frie Forskningsråd til at *styrke formidlingen og anvendelsen* af forskningsresultater. Endelig deltager rådet i *internationalt forskningssamarbejde*.

De fem faglige forskningsråd dækker hver et videnskabeligt område:

- Forskningsrådet for Sundhed og Sygdom
- Forskningsrådet for Natur og Univers
- Forskningsrådet for Teknologi og Produktion
- Forskningsrådet for Samfund og Erhverv
- Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

For Kulturministeriet er sidstnævnte af størst betydning og behandles derfor særskilt.

Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation (FKK)

Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation består af 15 medlemmer, som alle udpeges af ministeren for videnskab, teknologi og udvikling. Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation kan bistå Det Frie Forskningsråds bestyrelse med rådgivning, men dets primære funktion er bevilgende.

Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation støtter grundlagsskabende forskning inden for kultur, æstetik, sprog samt historie og erkendelsesfag. Enhver der arbejder videnskabeligt inden for disse fire stofgrupper og de underliggende fagområder, kan søge midler uanset deres uddannelsesmæssige baggrund. Dog skal forskere uden akademisk baggrund kunne fremvise bevis for tidligere faglige aktiviteter.

Støtten gives til gennemførelse af konkrete, afgrænsede projekter, individuelle såvel som gruppeprojekter, men ikke til faste eller allerede gennemførte aktiviteter. Projekterne vurderes i lyset af, om de styrker dansk forskning og der lægges især vægt på den videnskabelige kvalitet, ansøgerens kvalifikationer, gennemførligheden herunder ressourcer og etiske principper.

FKK kan uddele støtte til:

- *Postdocstipendier* med det formål at udvikle og fastholde forskerkompetence.
- *Forskernetværk* med det formål at bidrage til en opbygning og konsolidering af forskningsområder, der geografisk og institutionelt er spredte, og hvor udbygning af internationale relationer vil være af stor værdi.
- *Videnskabelige konferencer* med henblik på at styrke dansk forsknings internationalisering.
- *Apparaturer og teknikker til humanistisk forskning*
- *Forskningsophold i udlandet* som led i et forskningsprojekt med henblik på at styrke dansk forsknings internationalisering.
- *Forberedelse af internationale ansøgninger* med det formål at understøtte og styrke danske forskeres muligheder for at søge internationale finansieringskilder for derigennem at opretholde og forbedre dansk forsknings internationale konkurrenceevne.
- *Oversættelse og sproglig revision* af manuskripter, som forfatteren selv har udarbejdet på et fremmedsprog, samt støtte til oversættelse af artikler og afhandlinger, typisk fra dansk til et fremmedsprog med henblik på at styrke dansk forsknings internationalisering. Til kongresindlæg kan ydes støtte til sproglig revision, men ikke oversættelse.
- *Udgivelse af disputatser* til forsvar i Danmark.
- *Tidsskrifter* - støtte videnskabelige humanistiske tidsskrifter, også i elektronisk form der ikke tidligere er støttet af FKK.

Det er primært universiteterne, der modtager støtte fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation, men institutioner på Kulturministeriets område har ligeledes modtaget bevillinger. Siden 2005 har både museer (Nationalmuseet), biblioteker (Det Kongelige Biblio-

tek og Danmarks Kunstbibliotek), uddannelsesinstitutioner (Kulturarvens Forskerskole, Kunstakademiets Arkitektskole) og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab modtaget støtte.

Der sidder en repræsentant fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation i Kulturministeriets Forskningsudvalg.

Det Strategiske Forskningsråd (DSF)

Det Strategiske Forskningsråd består både af ansatte fra universitetssektoren og fra erhvervslivet. Rådet repræsenterer således en afvejning mellem det faglige og det interessentmæssige. Det Strategiske Forskningsråds virke begrænser sig til *en række politisk prioriterede og tematisk afgrænsede forskningsområder*, som fremgår af det pågældende års finanslov.

Det Strategiske Forskningsråd har følgende fem funktioner:

- For det første har Det Strategiske Forskningsråd en *rådgivningsfunktion*. Således rådgiver rådet ministre, Folketinget såvel som andre parter om de fastsatte forskningsområder. Det Strategiske Forskningsråd kan enten rådgive efter anmodning eller på eget initiativ.
- For det andet har bestyrelsen *indstillingskompetence*, men ikke bevillingskompetence. Rådet udnævner således et begrænset antal programkomiteer eller et fagligt forskningsråd til at uddele bevillingerne. Programkomiteerne nedlægges når deres opgave er fuldført.
- For det tredje skal rådet medvirke til at *styrke samspillet mellem offentlig og privat forskning*, hvilket afspejles i bestyrelsens sammensætning.
- For det fjerde skal Det Strategiske Forskningsråd *opsøge nye forskningstendenser og iværksætte nye initiativer* på baggrund heraf.
- Endelig skal Det Strategiske Forskningsråd *godkende de uddelingsprocedurer*, hvormed de enkelte sektorministerier udbyder forskningsbevillinger og bistå med forskningsfaglig rådgivning i forbindelse med sådanne forskningsprogrammer. Desuden skal programkomiteerne foretage en *forskningsfaglig vurdering af ansøgningerne*. I forbindelse med uddeling af midler på Kulturministeriets område har Kulturministeriets Forskningsudvalg (KFU) siden 2007 skullet beskikkes af Det Strategiske Forskningsråd som ad hoc programkomité. Det er ligeledes Det Strategiske Forskningsråd, der endeligt godkender Kulturministeriets Forskningsudvalgs indstillinger til kulturministeren.

Forskningens relevans

Forskningens relevans i forhold til samfundets behov vurderes på grundlag af hidtidige og forventede præstationer ud fra følgende indikatorer:

- Forskningen giver anvendelsesmuligheder og har aftagere i den offentlige eller private sektor.
- Forskningen støtter en eksisterende erhvervsklynge eller danner grundlag for etablering af nye erhvervsklynger.
- Forskningen støtter væksten i SMVer.
- Forskningen bidrager til opbygning af stærke forskermiljøer på internationalt niveau.
- Forskningen bidrager til kandidat- og forskeruddannelse af høj kvalitet.

- Forskningen bidrager til internationalt samarbejde med stærke miljøer, hvilket kan give synergi til dansk forskning og dermed gavne udvikling og innovation.
- Forskningen bidrager til vækst og bæredygtig udvikling generelt.
- Forskningen har offentlig bevågenhed.

Det Strategiske Forskningsråd definerer generelt kvalitet i forskningsprojekter efter (mindst) tre ligeværdige kriterier:

Forskningens effekt

Forskningens effekt vurderes på grundlag af hidtidige og forventede præstationer ud fra følgende indikatorer:

- Forskningen bidrager til værdiskabelsen i den offentlige og private sektor.
- Forskningen bidrager til et forbedret vidensgrundlag for samfundets beslutninger og ydelser.
- Forskningen bidrager til vækst i vidensniveauet på bestemte forskningsområder.
- Forskningen bidrager til at øge antallet af nye forskeruddannede.
- Forskningen bidrager til øget rekruttering af gode forskere fra ind- og udland.
- Forskningen bidrager til at øge uddannelsesniveauet generelt.
- Forskningen stimulerer til innovation og dermed til at øge antallet af nye vidensbaserede virksomheder.
- Forskningen bidrager til at øge efterspørgsel efter og anvendelse af ny viden.

Forskningshøjde

Forskningshøjden vurderes på grundlag af hidtidige og forventede præstationer ud fra følgende indikatorer:

- Antal artikler i internationale tidsskrifter med fagfællebedømmelse
- Antal citationer i internationale tidsskrifter med fagfællebedømmelse
- Antal publikationer
- Antal patenter og licensaftaler
- Originalitet i forskning, udviklingspotentiale og international styrkeposition
- Forskernes og institutionernes internationale omdømme
- Kvalitet af forskningsledelse
- Kvalitet af forskeruddannelse.

Programkomiteer i 2008

Udover de udvalg under sektorministerierne der beskikkes som ad hoc programkomiteer er følgende otte stående programkomiteer under Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling aktuelle i 2008:

- 1) Programkomiteen for Sundhed, Fødevarer og Velfærd
- 2) Programkomiteen for Bæredygtig Energi og Miljø
- 3) Programkomiteen for Strategiske Vækstteknologier
- 4) Programkomiteen for Det Kreative og Innovative Samfund
- 5) Programkomiteen for Transport og Infrastruktur

- 6) Programkomiteen for Uddannelse og Kompetenceudvikling
- 7) Programkomiteen for Individ, Sundhed og Samfund
- 8) Programkomiteen for Ikke-ioniserende Stråling.

Danmarks Forskningspolitiske Råd (DFR)

Danmarks Forskningspolitiske Råd består af en formand og otte medlemmer, der alle udpeges af ministeren for videnskab, teknologi og udvikling. Tilsammen repræsenterer rådet indsigt i forskning ved universiteter, sektorforskningsinstitutioner, forskningsinstitutioner under Kulturministeriet og i erhvervslivet.

Danmarks Forskningspolitiske Råd har udelukkende en rådgivende funktion. Rådet skal således sikre Folketinget og regeringen en uafhængig og sagkyndig rådgivning om dansk såvel som international forskningspolitik. Rådet kan både rådgive efter anmodning og på eget initiativ og kan ligeledes anmode andre relevante råd, institutioner og organisationer om rådgivning.

Koordinationsudvalget for forskning

Koordinationsudvalget for forskning består af bestyrelsesformændene fra Det Frie Forskningsråd,

Det Strategiske Forskningsråd, Danmarks Grundforskningsfond og Højteknologifonden og desuden repræsentanter fra Rektorkollegiet, Sektorforskningens Direktørkollegium og Rådet for Teknologi og Innovation. Udvalget varetager koordinationen af alle de statslige forskningsudvalg. Udvalget skal sikre sammenhæng mellem de statslige forskningsbevillinger og forvalter således de spørgsmål, der er af fælles interesse for ovennævnte udvalg. Koordinationsudvalget for forskning har således ikke selv en bevilgende funktion. Endelig skal Koordinationsudvalget udarbejde fælles, ensartede, bindende retningslinjer for Det Strategiske og Frie Forskningsråds udøvelse af fondsfunktionen. På alle andre områder end sidstnævnte er Koordinationsudvalget et konsensusorgan uden myndighed over for det øvrige forskningsrådssystem.

Forskeruddannelse

Koordinationsudvalget skal indhente forskningsfaglig rådgivning om forskeruddannelse enten fra et underudvalg, som koordinationsudvalget selv nedsætter, eller fra Det Frie eller Strategiske Forskningsråd. Bevillinger til forskeruddannelse udmøntes af ministeren for videnskab, teknologi og udvikling efter rådgivning fra Koordinationsudvalget. Bevillingen skal styrke og bidrage til at kvalitetsudvikle dansk forskeruddannelse. Forskeruddannelsesaktiviteterne kan være tværgående samarbejder inden for og mellem universiteter, offentlige og private institutioner med forskningsaktiviteter, erhvervslivet etc.

Forskningsinfrastruktur

Forskningsinfrastruktur er faciliteter og ressourcer, der leverer væsentlige ydelser til det offentlige og private forskersamfund. Puljen skal støtte perspektivrige forskningsområder, hvor investeringer er så store, at det enkelte universitet eller forskningsinstitution ikke selv kan overkomme finansieringen. Det forudsættes, at institutionen selv medfinansierer projektet, samt afsætter menneskelige ressourcer og forskningsmidler. Det er hovedsageligt forskningsinstitutionernes ledelse, der kan ansøge om midler fra infrastrukturpuljen.

Puljen dækker alle fagområder:

- naturvidenskabelige og tekniske
- sundhedsvidenskabelige
- humaniora (museer, samlinger, biblioteker, databaser, surveys, lingvistisk korpora, citations indekser etc.)
- samfundsvidenskabelig forskning
- tværgående infrastruktur

Forskning på Kulturministeriets område

Kulturministeriets Forskningsudvalg (KFU)

Kulturministeriets Forskningsudvalg blev oprettet i 1994, og ordningen revideret i 2004 parallelt med det øvrige forskningsrådssystem. Kulturministeriets Forskningsudvalg består af ti medlemmer med forskningsfaglig indsigt i alle Kulturministeriets områder. Kulturministeren beskikker formand og otte medlemmer, mens et medlem beskikkes efter indstilling fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation. På nuværende tidspunkt er Kirsten Drotner således både formand for Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation og sidder samtidig i Kulturministeriets Forskningsudvalg.

Kulturministeriets Forskningsudvalg har fem primære opgaver:

- For det første har Kulturministeriets Forskningsudvalg en *rådgivende funktion*. Udvalget rådgiver således kulturministeren om forskningen på institutionerne under Kulturministeriet (både ABM- og uddannelsesinstitutioner). Desuden rådgiver udvalget ministeren i forskningspolitiske spørgsmål, om regelsæt på forskningsområdet, forskeruddannelse, forskningsevaluering og formidling af resultater.
- For det andet afgiver udvalget *indstillinger om anvendelsen af puljen* på ca. 10 millioner til støtte af kulturens forskning. I praksis udmøntes cirka 6 millioner kroner via den årlige forskningspulje, der uddeles i juni, mens cirka 3 millioner kroner går til den årlige ph.d.-pulje, der uddeles i november. Resten af puljen fungerer som buffer i forbindelse med f.eks. barsel m.v. Der tilbageholdes på nuværende tidspunkt cirka 1 million kroner af puljen til projektmodningsstøtte og formidlingsstøtte til forskningsprojekter. Beløbet er tiltænkt i forbindelse med Forskningsstrategiens anvisninger.
- For det tredje kan Kulturministeriets Forskningsudvalg på egen hånd *tage forskningsmæssige emner op*.
- For det fjerde skal Kulturministeriets Forskningsudvalg *følge udviklingen i Kulturarvens Forskerskole*.
- Endelig skal udvalget *følge udviklingen i relevant dansk og international forskning*.

KFU har henholdsvis en forskningspulje og en ph.d.-pulje, som uddeles på baggrund af ansøgninger fra Kulturministeriets forskningsinstitutioner (primært de statslige ABM- og uddannelsesinstitutioner). Det er et krav at de forskere, der udfører projekterne skal være forskerkvalificerede. Kulturministeriets Forskningsudvalg afgiver en indstilling til ministe-

ren, som på baggrund af denne fordeler midlerne. Dog skal indstillingen som tidligere nævnt forelægges Det Strategiske Forskningsråd, før ministeren kan fordele midlerne.

Forskningspuljen har til formål at styrke forskningsindsatsen i Kulturministeriets forskningsinstitutioner. Ansøgningerne vurderes i lighed med de statslige forskningsråds procedure efter et *kvalitetskriterium*. Ansøgningerne skal således indeholde en redegørelse for formålet og det videnskabelige perspektiv. Desuden skal den indeholde en beskrivelse af og status for projektet, en forskningsplan, metode- og materialeovervejelser, en redegørelse for de praktiske muligheder for gennemførelsen og for hvordan resultaterne tænkes offentliggjort. Desuden vurderes projektet i relation til institutionens forskningsplan.

Ph.d-puljen har til formål at styrke forsknings- og uddannelsesindsatsen på ministeriets forskningsinstitutioner. Puljen fordeles efter følgende kriterier:

- Bredde og åbenhed i opslagene
- Institutionsrelevansen
- Hvilke netværk ph.d-stipendiaten kan indgå i
- Krav om tilknytning til forskerskole (min. 3 stipendiatere skal være tilknyttet Kulturarvens forskerskole i den samlede tildeling).

Eksterne forskningsudvalg

Institutioner der er omfattet af Lov om forskning ved arkiver, biblioteker og museer m.v. skal nedsætte et forskningsudvalg på institutionen eller i samarbejde med andre institutioner. Forskningsudvalget rådgiver institutionens ledelse i forskningsspørgsmål enten efter anmodning eller på eget initiativ.

Rådgivningen omfatter forskningens omfang, kvalitet og relevans; institutionens forskningsplanlægning; institutionens deltagelse i internationale og tværinstitutionelle forskningsprogrammer, samt organisering og finansiering af institutionens forskning. Desuden udtaler forskningsudvalget sig om institutionens forskningsplan og den årlige forskningsberetning.

Institutionernes forskningsudvalg består af tre eksterne medlemmer, der udpeges af de relevante statslige forskningsråd på baggrund af Kulturministeriets rådgivende forskningsudvalgs indstilling. Det specifikke udvalg vælger selv hvilke statslige råd, som er relevante. På Kulturministeriets område er det som udgangspunkt Forskningsudvalget for Kultur og Kommunikation. Desuden er der to interne medlemmer som udvælges blandt institutionens videnskabelige medarbejdere. Endelig deltager en repræsentant for institutionens ledelse som tilforordnet uden stemmeret ved udvalgets møder.

Kulturministeriets Udvalg for Idrætsforskning (KIF)

Kulturministeriets Udvalg for Idrætsforskning består af otte medlemmer, der alle udpeges af Kulturministeren. Der sidder et medlem fra Kulturministeriets Forskningsudvalg i Udvalget for Idrætsforskning. Således sidder Jane Richter på nuværende tidspunkt i begge udvalg. Herudover indstilles de øvrige medlemmer af udvalget af henholdsvis universitetsområdet og idrætsorganisationerne.

Kulturministeriets Udvalg for Idrætsforskning støtter forskningsprojekter inden for idrætsområdet og uddeler ca. 5 millioner kroner årligt. Udvalget kan også selv sætte projekter i gang. Udvalget har desuden til opgave at rådgive Kulturministeriet i forskningspolitiske spørgsmål på idrætsområdet, udpege strategiområder og formidle forskningsresultater. Endelig arrangerer udvalget et årligt seminar for idrætsforskere.

Bilag 3

Kulturministeriets forskningsudvalg - forskningskategorier

I publikationen *Kulturens forskning 1994-2000 – en handlingsplan fra Kulturministeriets Forskningsudvalg* opstiller Kulturministeriets Forskningsudvalg (KFU) et antal forskningskategorier baseret på OECD's forskningsbegreber.

Det drejer sig om følgende kategorier:

Basisforskning

Grundforskning er karakteriseret ved forskningsvirksomhed af original karakter med henblik på at erhverve ny viden, indsigt og erkendelse. Grundforskning er fag- og disciplinorienteret og karakteriseret af frit valg af problemstilling og metode. Grundforskning bæres af stringent, systematisk metode og er teori- og metodeudviklende, ofte på basis af analysen af nyindsamlet empiri.

Strategisk forskning er karakteriseret ved forskningsvirksomhed af original karakter med henblik på at erhverve ny viden og indsigt. Strategisk forskning er problem- og institutionsorienteret og sigter mod udvikling af metodiske, pædagogiske, formidlingsmæssige eller andre aktiviteter på strategisk vigtige områder uden at være konkret handlingsanvisende. Strategisk forskning er hyppigt tværfaglig, er båret af frit metodevalg og kan bidrage til teori- og metodeudvikling, men gør det ikke nødvendigvis. Der stilles samme kvalitets- og dybdekrav til strategisk forskning som til grundforskning.

Forsknings- og udviklingsarbejde

Anvendt forskning er karakteriseret ved forskningsvirksomhed med henblik på at erhverve ny viden og indsigt gennem anvendelse af eksisterende forskningsresultater og -metoder. Anvendt forskning er problemorienteret og er rettet mod at skabe grundlag for handlingsplaner, at ændre og udvikle gældende praksis og/eller systemer eller at udvikle et produkt.

Udviklingsarbejde er karakteriseret ved forskningsvirksomhed med henblik på at fremstille, udvikle nye eller forbedre eksisterende materialer, produkter, processer, teknikker og metoder, systemer eller tjenester. Afprøvningen og udviklingen kan have kunstnerisk/æstetisk karakter. Arbejdet bygger på eksisterende forskning, men kan have nytolkende indvirkning på denne. Udviklingsarbejde kan ligge i forlængelse af grundforskning og strategisk forskning.

Reflekteret dataindsamling er karakteriseret ved systematisk dataindsamling, kortlægning eller registrering, der reflekteres i en forskningsmæssig problemstilling i selve indsamlingsprocessen. Til forskel fra rutinemæssig dataindsamling resulterer reflekteret dataindsamling i eller er en forudsætning for grundforskning eller strategisk forskning.

Bilag 4

Repræsentanter i de bibliometriske faggrupper – fra Kulturministeriets institutioner

Faggruppe 7

Dans, teatervidenskab og drama, musikvidenskab

Afdelingsleder Niels Krabbe, Det Kongelige Bibliotek, Musik- og teaterafdelingen

Underviser Dorte Koch Statens Teaterskole

Forsknings- og udviklingsleder, docent Jens Skou Olsen Rytmaskonservatorium

Faggruppe 8

Kunsthistorie og billedkunst

Forskningschef Peter Nørgaard Larsen, Statens Museum for Kunst

Faggruppe 9

Kulturvidenskab, kulturhistorie, kulturformidling

Forsker Else Marie Kofod, Dansk Folkemindesamling

Faggruppe 10

Medier og kommunikation

Afdelingsleder Arne Bro, Den Danske Filmskole, tv-afdelingen

Faggruppe 14

Historie

Forskningschef John T. Lauridsen, Det Kongelige Bibliotek, Forskningsafdelingen

Faggruppe 15

Arkæologi og arkæometri, konserveringsvidenskab

Museumsinspektør Flemming Kaul, Nationalmuseet, Forsknings- og formidlingsafdelingen

Rektor René Larsen, Kunstakademiets Konservatorskole

Faggruppe 27

Biblioteks- og informationsvidenskab

Professor Peter Ingwersen Danmarks Biblioteksskole

Faggruppe 64

Arkitektur, design, produktudvikling og byplanlægning

(Humaniora/Naturvidenskab/ Teknisk videnskab)

Forskningsleder Thomas Leerberg, Designskolen i Kolding

Note:

Status januar 2009: Følgende delelementer af den bibliometriske forskningsindikator er færdigbragte:

1. Definition af fagfællebedømmelse;
2. Publikationsformer;
3. Niveauinddeling af publikationskanaler;
4. Fraktionering i tilfælde af flerforfatterskaber;
5. Vægtning af de forskellige publikationsformer i forhold til hinanden.

I 2009 udarbejdes en revision af struktur og funktion af faggrupperne. Faggrupperne består indtil da med den nuværende personsammensætning.